

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ

Η απελευθέρωση της Βέροιας και της Νάουσας σύμφωνα
με τις αφηγήσεις αυτόπτων μαρτύρων

Αριστοτέλης ο από του περιπάτου φιλόσοφος

Ο Αριστοφάνης και οι εκκλησιάζουσες

Η Νάουσα
στα χρόνια του δικασμού

Μπροστά στο ατύχημα
του Τσερνομπίλ

Βιολογική καταπολέμηση
πασχαλίτσες

Το γλωσσολογικό ιδίωμα της Νάουσας
(Η προφορά των φθόγγων-Λεξιλόγιο)

«Σύνθεση με περιστέρια»
Χαρακτικό του Κώστα Τσίτου

Φυλάξτε τὰ τεύχη τῆς «Νιάουστας»

Παλαιὰ τεύχη μπορεῖτε νὰ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου

Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον

τῶν συνδρομητῶν τῆς

Παρακαλοῦμε νὰ μεριμνήσετε γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς

τοῦ ἐτους 1986

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

1) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ

2) ΜΝΗΜΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΙΟΥ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΟΥΝ
ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΝΑΟΥΣΑΙ-ΚΟ ΣΠΙΤΙ

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Νέα Διεύθυνση Β. Κων)νου 12, Ώρες λειτουργίας απογεύματα Δευτέρα, Τρίτη, Τετάρτη Πέμπτη

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

"ΝΙΑΟΥΣΤΑ"

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 1986
ΕΤΟΣ Ι' Τόμος Ε', Τεύχος 35

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Οδυσσέας Ντινόπουλος, Ελένη Μήτσαλο
Λευκή Σαμαρά, Χρήστος Μουχάγιερ, Αλ. Οικονόμου

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

Βασ. Κωνσταντίνου 12

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Γάννης Καρατσιώλης, Γεωπόνος 60.331

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

«Σύνθεση με περιστέρια» Χαρακτικό του Κώστα Τσίτου

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ — ΕΚΤΥΠΩΣΗ

«Τυπογραφία» Αντώνη Μαυραγένη
Αντωνίου Καμόρα 3 - τηλ. 260-140
Θεσσαλονίκη

Περιεχόμενα

Ιστορικά — Λαογραφικά —

σελ.

ΧΙΟΝΙΔΗ ΓΕΩΡΓ. Η απελευθέρωση της Βέροιας και της Νάουσας	56
ΚΥΡΑΝΟΥ ΧΡ. Η μκρασιατική εκστρατεία και η μκραστική καταστροφή	61
ΒΑΣΑΜΙΔΗ ΕΜΜ. Ο Αριστοτέλης ο από του περιπάτου φιλόσοφος	62
ΜΩΚΙΟΥ ΕΥΘ. Ο Αριστοφάνης κι «οι Εκκλησιάζουσες»	64
ΣΠΑΡΤΣΗ ΝΙΚ. Τα Ισνάφκια	67
ΓΚΟΥΤΑ ΑΧΙΛ. Για την μετεπαναστατική ιστορία της Νάουσας 1822 - 1912	69
ΜΠΑΓΓΙΤΣΗ ΔΗΜ. Η Νάουσα στα χρόνια του διχασμού	78
ΣΒΑΡΝΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤΕΛ. Λαϊκή Σοφία	82
ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΦΙΓΕΝΕΙΑ Περίπατος στις λίμνες της Μακεδονίας	83

Επιστημονικά — Λογοτεχνικά —

Παιδαγωγικά — Έρευνες

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΣΤΕΡ. Το γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας	70
ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΟΥ Κ. Μπρασά στο ατύχημα του Τσερνομπίλ	86

Γεωργικά — Δεντροκομικά

ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ ΜΙΧ. Η βομβηκοκαλλιέργεια στο Ν. Ημαθίας	88
ΓΙΑΤΣΟΥ ΧΡ. Καλλιέργεια κηπευτικών υπό κάλυψη — Βιολογική καταπολέμηση	91
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΕΩΠΩΝΩΝ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ Ίδρυση εργαστηρίου φυλλοδιαγνωστικής κ.λ.π.	93
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔΥΣ. Μήλα - σχημάδια στην ΕΟΚ. Παχαλιτσές - φυτά οφιοπαγίδες	95

Δραστηριότητες Συλλόγων

Κ.Ε.Κ. ΝΑΟΥΣΑΣ Θεατρική ομάδα	97
ΑΛΔΑΚΟΣ ΘΩΜ. Δραστηριότητες του Πολιτιστικού Κέντρου	99
ΡΟΥΣΟΥ ΘΩΜ. Το Ωδείο Νάουσας	101

Αγορητέ φίλε

Για την απελευθέρωση της Νάουσας γράψαμε και άλλη φορά. Σήμερα παρουσιάζουμε και άλλα ντοκουμέντα αρκετά ενδιαφέροντα σχετικά με την απελευθέρωση της Βέροιας (16-10-1912) και της Νάουσας (17-10-1912). Έτσι ο αναγνώστης θα πληροφορηθεί από «πρώτο χέρι» σύμφωνα με τις αφηγήσεις αυτόπτην μαρτύρων, τις συγκλονιστικές στιγμές που έζησαν οι κάτοικοι της Βέροιας και της Νάουσας γιορτάζοντας τη λευτεριά τους.

Επίσης δημοσιεύουμε μερικά ντοκουμέντα που βλέπουν για πρώτη φορά το φως της δημοσιότητας και αφορούν την πολιτική κατάσταση της Νάουσας στα χρόνια του «μεγάλου εθνικού διχασμού». Ας σημειωθεί την περίοδο εκείνη (1912—1916), Δήμαρχος στη Νάουσα ήταν ο Κων/νος Χατζημαλούσης ο οποίος είχε ενεργό ανάμιξη στο κοινό της πόλης και υπέστη αρκετές διώξεις και φυλακίσεις.

Βρισκόμαστε στην ευχάριστη θέση να δημοσιεύσουμε για πρώτη φορά από τις στήλες του περιοδικού μας «ελοκληρωμένη» γλωσσολογική μελέτη που αφορά το γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας το οποίο με την πάροδο του χρόνου, για πολλούς και διαφόρους λόγους, πάει να εξαφανιστεί. Σήμερα το ιδίωμα αυτό μιλιέται μονάχα από τους Νάουσιούς της παλιάς γενεάς.

Το πρόσφατο «πυρηνικό» ατύχημα του Τσερνομπίλ αναστάτωσε τον κόσμο, και οι κίνδυνοι της ραδιενέργειας άλλαξαν τον ρυθμό της ζωής μας. Επί του προκειμένου επίκαιρο είναι το σχετικό άρθρο που φιλοξενούμε σήμερα ειδικού επιστήμονα, ο οποίος δίνει ικανοποιητικές απαντήσεις και λύνει αρκετές απορίες στο αναφερόμενο θέμα.

Ο μεγάλος κωμικός ποιητής της αρχαιότητας Αριστοφάνης πάντοτε είναι επίκαιρος. Άλλωστε και σήμερα τα έργα του παίζονται παντού. Για το πολιτικό του πιστεύω, για το πως έβλεπε την ανισότητα των δύο φύλων και τί «πρακτικές λύσεις» δίνει στο φεμινιστικό κίνημα, όλα αυτά μπορείτε να τα διαβάσετε στο σημερινό τεύχος.

Κάτι που ενδιαφέρει τους καλλιεργητές γενικά γύρω από την «βιολογική καταπολέμηση». Ήδη στις καλλιέργειες των κηπευτικών υπό κάλυψη έχει γενικευθεί αυτή η μέθοδος. Η «βιολογική καταπολέμηση» όμως δεν παρουσιάζει ενδιαφέρον μονάχα σε «κλειστούς χώρους» (Θερμοκηπία) αλλά και στις καλλιέργειες του «ανοιχτού χώρου» σπρωρώνες, βομβηκοκαλλιέργεια κλπ.

Αυτά για τώρα και ευχόμαστε να περάσετε ευχάριστες διακοπές. Θα τα πούμε μετά τρεις μήνες.

Σημ.: Με το σημερινό τεύχος διανέμεται και το ευρετήριο ύλης του Δ' τόμου.

Η

Συντακτική Επιτροπή

Ετήσια συνδρομή Ιδιωτών	δρχ. 800
Δήμοι, Κοινότητες, Συν)αμοί	δρχ. 2.000
Εξωτερικού δολλάρια	20

Η απελευθέρωση της Βέροιας και της Νάουσας σύμφωνα με τις αφηγήσεις αυτοπτών μαρτύρων

Σημ. • Νιάουσσας:-

* Κείμενο ομιλίας, που έγινε στην «Ελπίς» της Βέροιας, τη 16.10.1985, με τη φροντίδα του Ροταριανού Ομίλου της ίδιας πόλεως.

1. Πρόλεγόμενα

Αγαπητοί φίλοι,

Συμπεληρώνονται 73 χρόνια από τότε που απελευθερώθηκαν η Βέροια και η Νάουσα και γιορτάζουμε σήμερα τη σχετική επέτειο.

Πρέπει, όμως, να ευχαριστήσω το Προεδρείό σας, το οποίο μου ανέθεσε να μιλήσω σε μια τόσο πρω-

Του Γ. Χιονίδη, δικηγόρου

τόγνωρη σύναξη των Ροταριανών της Βέροιας και των... νεογέννητων της Νάουσας, σε μια φρεσκαπιδά σινύπαρξη, η οποία σπάζει οπωσδήποτε και την ορατή ή και την αθέατη πλευρά του παρόντος, το οποίο ηττάται συχνά τις σχέσεις γενοτίας των δύο πρώτων πόλεων του νομού μας.

Για να βοηθηθεί, λοιπόν, αυτή η προσπάθεια δαύρινα το θέμα της ομιλίας μου (η οποία αναφερόμαι, στην αρχή, στην απελευθέρωση της Βέροιας, μονάχα) και πρόσθετα και όσα δόξα και για τα γεγονότα στη Νάουσα, την επόμενη ημέρα, δηλαδή τη 17η Οκτωβρίου 1912.

Πριν δύο χρόνια, την ίδια εποχή, μίλησα, στη Βέροια και στη Θεσσαλονίκη, με το θέμα: «Η απελευθέρωση της αυτοκρατορικής Βέροιας (16.10.1912) και η διένεξη Ε. Βενιζέλου - Κωνσταντίνου» και η διάλεξη αυτή εκδόθηκε ύστερα (Θεσσαλονίκη, 1983) σε βιβλαράκι, από τον Σύλλογο Βορειέων της Θεσσαλονίκης. Επομένως, δεν θα επαναλάβω εδώ όσα σχετίζονται με τον Μακεδονικό Αγώνα (για τον οποίο έκανα ειδική ομιλία) ή με την προστομασία του

(πρώτου) Βαλκανοπολεμικού πολέμου και με τις αλληλέγγυες αφηγήσεις του Έλληνα πρωθυπουργού Ε. Βενιζέλου και του αρχιστρατήγου και διαδόχου Κωνσταντίνου, οι οποίες υπήρξαν το προκείμενο του κατοπινού εθνοκτόνου Εμφυλίου Δεχασμού, ο οποίος έχει αφήσει τα ίχνη του ακόμα και στη σημερινή κοινωνία μας. Ούτε θα μνηστώ όσα αναφέρονται στην κίνηση του ελληνικού και τουρκικού στρατού και στις μάχες, οι οποίες έλαβαν σε διάφορες πόλεις και τοποθεσίες πριν ο ελληνικός στρατός μπει στη Βέροια και στη Νάουσα, γιατί υπάρχουν εκεί γραμμένα. Η επανάληψή τους, εδώ, θα ήταν περιττή και εκτός του σημερινού θέματός μου, που είναι να ισορροπώ όσα ενδιαφέροντα διαγνώθηκαν μερικοί γνωστοί και άγνωστοι, οι οποίοι έζησαν, οι ίδιοι, εκείνα τα γεγονότα. Συνεπώς, όλα, τα άλλα, θα τα θεωρήσουμε ως γνωστά.

Για την απελευθέρωση της Βέροιας και της Νάουσας έγραψαν αρκετοί, ιστορικοί, δημοσιογράφοι, λογοτέχνες (επαγγελματίες ή όχι), στρατιωτικοί (μάνικιοι ή έφεδροι) κ.ά., Έλληνες και ξένοι.

Εμείς, θα διαλέξουμε τι πιο χαρακτηριστικά σημεία της διαγνώσεως και θα προσπαθήσουμε, στα επόμενα χρόνια, να πνεύμα εκείνης της εποχής και τα πιο αντιπροσωπευτικά γεγονότα.

Θα αρχίσουμε με όσα διαδραματίστηκαν στη Βέροια (όπου προηγήθηκε η απελευθέρωση της, κατά μία ημέρα, στις 16 Οκτωβρίου) και, συγχρόνως ή χωριστά, στο τέλος, θα σας πω και όσα ξέρω για την απελευθέρωση της Νάουσας, τα οποία δημοσιεύσει ήδη στο 25ο

τεύχος του εξαίρετου περιοδικού της «Νιάουσα» (του πρώτου Οκτωβρίου - Νοεμβρίου - Δεκεμβρίου 1983, σελ. 136-137 και 139), γιατί είναι, βέβαια, πιθανό να τα διάβασαν οι φιλοξενούμενοί μας και να τα θυμούνται αλλά, ασφαλώς, δεν θα τα γνωρίζουν οι περισσότεροι, και κυρίως οι Βεροιώτες-ισσες.

Απ' εκείνη τη μελέτη μου, θα επαναλάβω λίγες, γενικές πληροφορίες. Όλα έδειχναν, από ημέρες, ότι δεν θα αργούσε να έλθει στο Ελληνικό, όπως έλεγαν, τότε, χαρσατηριακά, οι Έλληνες. Λίγες ημέρες πριν την απελευθέρωση οι Τούρκοι, και ιδιαιτέρως οι προήκοι της Βέροιας, πανικοβλήθηκαν, γιατί φοβήθηκαν ότι πιθανόν η ζωή τους. Έτσι λοιπόν, μάζεψαν όσα πούλησαν μπορούσαν και αποφασίστηκαν να φύγουν για τη Θεσσαλονίκη και για αλλού, με τον οπληρόδρομο.

Τότε επενέβη ο αξιόλογος μηχανοποιός Καλλίνικος Αβελιόπουλος (και γνωστός, δόκιμος εκκλησιαστικός οργανοποιός) και, σε απενόηση με τον Τούρκο δήμαρχο Χαλκή Αλή Βέη, επακούσθησε σύσκεψη Ελλήνων και Τούρκων, στη οποία αποφασίστηκε να καλύψει μία εθελούσια την άλλη από άποψη πορείας και παρακείμενες τη ζωής και της περιουσίας όλων και από τους δύο στρατούς. Προς το παρόν αυτόν σκηπτήθηκε και μισή πολιτευτική, που ανέλαβε το έργο, το οποίο - όπως φαίνεται - εξοκλήσε με επιτυχία, μια και η απελευθέρωση της Βέροιας έγινε με εντελώς αιματηρό τρόπο.

Στο βιβλίο πρακτικών της «Ασφαούς Ανταποδοτικότητας» της ελληνικής Κοινότητας της Νάουσας (σελ. 65) δόξα να γραφονται τ

εξήλθον, στη συνεδρίαση της 14.10. 1912:

«Ο... () ανήγγειλε τη συνε-
λεύσει, ότι ο Μητροπολίτης επρό-
κειτο να έλθη, αλλ' ένεκα απουσί-
α των περιστασιακών ανεβλήθη η ά-
φιξής αυτού.

Ότι εν Βεροία, ένεκα της ανα-
πνευστικής προνομιότητος, ο Μη-
τροπολίτης μετά τον Καϊμακάμην
(Τούρκον διοικητή), κατεβλήθη εις
την (αιθροδρομικήν) αταβήν
επισκοδίασαν τους φεβρουάριους και
έπεισαν αυτού να επιστρέψωσι. Το
αυτό δε και ενταύθα εγένετο χθες
και ότι πρέπει να περιμενόμεναι τα
γεγονότα μετά ηνυχαιμίας».

Όταν λοιπόν μπήκε στην πόλη ο
πρώτος Έλληνας αξιωματικός, ο
ανήρχης και ζαμπανός λίανχος
Μάνος, που το διο έκαμε και σε
άλλες πόλεις, όλος ο λαός τον υπο-
δέχθηκε, ενώ πολλοί Βεροιώτες εί-
χαν βγει προς τις δυτικές εξόδους
της πόλεως για να προϋπαντήσουν
τον απελευθερωτή. Οι Έλληνες,
βέβαια, παραληρούσαν από χαρά,
πετούσαν τα φέσια τους και έκαί-
γαν, γέλλαντες ή αναγασνόντας
«Χριστός Ανέστη!! Όμως, δεν
υπερούσαν, με δηλώσεις ισοπα-
λίας, και οι Τούρκοι κάτοικοι της
πόλεως, ιδιαίτερα οι προύχοντες
(μπέηδες) και ο εβραϊκός πληθυ-
σμός, άσχετα ποιά ήσαν τα αληθι-
νά συναισθήματά τους, που τα φώ-
λιζαν κυρίως στις καρδιές των.
Έτσι, στην επίσημη παράδοση της
πόλεως, που έγινε από τον μητρο-
πολίτη, μετείχε και ο Τούρκος δι-
μαρχος (και πρέπει να σημειωθεί
το περίεργο γεγονός ότι έμεινε
αυτός στο αξίωμα τύπου της πόλε-
ως μας μέχρι και τον Αύγουστο
τον 1916, όπως, άλλωστε, έγινε
και σε όσες άλλες πόλεις δόθηκε
να υπάρχει Τούρκος εκλεγμένος
δήμαρχος), όπως και στην επίσημη
δημοκρατική λειτουργία, που έγινε
στη μνημόπολη.

Τα σπύλια άνοιξαν διάπλατα τις
πόρτες τους. Τα βαρέλια με κρα-

σιά ξεχείλισαν και οι φούρνοι των
μαχαλάδων και οι κοζίνες των
σπιτιών έφηγαν συνεχώς φαγητά
και ψωμί, και και υποήσαν πολλοί
στρατιώτες, που ήσαν ιηστικοί α-
πό αρχαίτες ημέρες και είχαν πε-
ριηθεί ακόμα και το ψωμί!!

Μόλις άνοιξαν τα καταστήματα,
οι χιλιάδες στρατιώτες εβήγαν
στην αγορά τροφίμων και άλλων
πραγμάτων, όταν οι καταστηματαύ-
χες δεν τους τα δώριζαν ή δεν τους
τα πουλούσαν πιο φτηνά από το κι-
νονικό. Έτσι, σχηματίσθηκαν ου-
ρές απ' έξω από τα καταστήματα.
Παρουσιάσθηκαν, βέβαια, και λί-
γες παραπτώσεις πλαταισκολόγων,
που τιμαωρήθηκαν από τον διάδωχο
- αρχιστρατήγο Κοινοσπανίνο, που
κρατούσε την πρωθυμία σε υψηλό
επίπεδο, με επιτυχία.

Τέλος, συγκροτήθηκε επιτροπή
Βεροιωτών, που μάζεψε τα άδεια
βαρέλια και ξυλεία, για να χρησι-
μεύουν στην κατασκευή ή στην ε-
πισκενή γεφυρών, δηλαδή για γε-
φυροκατασκευές.

Μάλιστα, ο Βίκι. Δούσανης, α-
ναφέρει (Απομνημονεύματα. Ιστο-
ρικοί σελίδες, τις οποίες έζησα,
Αθήναι, α.ε.ε. (1946:), σελ. 69-
70) και ότι αποσπώθηκε στρατιω-
τική στάση (στη Βεροία) από μέ-
ρους στρατιωτών της III μεραρχί-
ας, οι οποίοι ζητούσαν και είχαν
ως μοναδικό τους αίτημα και πίν-
θημα το: «Ψωμί, ψωμί!! Ναι, το
ψωμί, αν είναι δυνατόν να γίνει
αυτό πιστευτό ή κατανοητό στη ση
μερινή καταναλωτική εποχή μας,
όπου και το «αυτοκρατορικό» της
Μαρίας Αντουανέτας δεν θα μπο-
ρούσε να αποτελέσει ούτε θέμα συ-
ζητήσεως και όχι προξικισμίας.
Πάντως, χρειάστηκε η μεσολάθε-
ση - επέμβαση του Κοινοσπανίνου,
ο οποίος τους είπε ότι δεν μπο-
ρούσε να κάνει τίποτε εκείνη την
ώρα και τέλειωσε λέγοντας: «Νά,
εσείς πέραι είναι η Θεσσαλονίκη, τη
γάνετε κεί να εύρετε ψωμί!! Το
άκουσα και μόνο τον ονόματο της

μακεδονικής προπεύσεως είχε κα-
τευναστική επιδράση στους στρατι-
ώτες, οι οποίοι έξοψαν σε ξηλω
κραυγές!! Φαίνεται όμως ότι μετά
αυτό θελτώθηκε η κατάσταση στη
διανομή ψωμιού.

Στη Βεροία έγινε, τότε, και η
χειροτονία σε αρχιμανδρίτη που
στρατιωτικού ιερέα Παντελεήμονα
Φωσίνη, με ιεράριση του στρα-
τεύματος, γιατί επέδειξε εξαιρετι-
κή φροντίδα για αυτούς, στις μέρες
τότε μάχες. Πρόκειται για τον έ-
πειρα πολύ γνωστό μητροπολίτη
Χίου, ιδρυτή του ομώνυμου εκκλη-
σιαστικού τάγματος.

Γράφτηκε, μεταξύ άλλων, ότι,
όπου ο διάδοχος Κοινοσπανίνος πύ-
γαψε στην εκκλησία της μητροπό-
λεως της πόλεως μας για να πα-
ρακολογήσει την εορταστική λει-
τουργία, ξεπετάχθηκε μπροστά του
μια κυρία και τον σπρώχνοντας λέ-
γοντας: «Μεγαλειότατε, αφήστε
να μας ελευθερώσετε, εμείς σας
καταρούσαμε, με λαχάρα, χρόνια
ιώρα». Ο αρχιστρατήγος γέλασε,
έκπληκτος και απάντησε: «Τώρα
ήταν το θέλημα του Θεού, σεβαστή
μην κυρία...».

II. Τί γράφουν αυτόπτες μάρτυρες

Φοβούμαι όμως ότι σας κούρα-
σα με τις γενικόλογες και δεν αν-
τέχω πια στον πειρασμό να μη α-
ναφερθώ ειδικά στις πιο γκριφές
τεσσάρων Ελλήνων (μη σιμπολι-
τών μας), που έζησαν οι ίδιοι τα
γεγονότα, τα οποία περιγράφουν με
γλαφυρότητα, φιλαλήθεια και με
λεπτομέρειες, οι οποίες, συχνά, α-
ναφέρονται, οι ίδιες, ή, κάπως,
διαφορετικές από περιστάσεων,
δηλαδή τυχάνει να επικαλύπτονται
η αφήγηση του ενός από όσα όμοια,
περίπου, διηγείται ο άλλος. Εντού-
τοις, άφησα ασταράλαστα όλα τα
κείμενα (και έτσι συμβαίνει να ε-
παναλαμβάνονται τα επά γεγονό-
τα ή παρόμοιες κρίσεις), γιατί η
αυτή τον τρόπο επιβεβαιώνεται η

αλήθεια και η ακρίβειά τους, με την αντιπαράβολή, τη σύγκρισή και τη διασταύρωσή των κειμένων:

1. Ο Θεοδ. Πάγκαλος διηγείται

Ο (ύστερα πραιτηγός και γνωστός δικάτορας) Θεόδωρος Πάγκαλος γράφει στον 1ο τόμο του βιβλίου του «Απομνημονεύματα» του (Αθήναι 1950, τομ. 1ος, σελ. 192):

«Κατά την είσοδον του Γενικού Στρατηγείου, οι αξιωματικοί του Γενικού Στρατηγείου, οι Πρίγκιπες και οι ακόλουθοι αυτών έφθσαν εις τα πηλίκιά των, εν είδει λογίων, άρθονα κίτρινα άνθη, με τα οποία είχαν κοσμηθή εις εκδήλων της υπερβολικής χαράς και τον ενθουσιασμό των επί τη καταλήψει της ωραίας και ιστορικής πόλεως της Βαροίας» και τους ειρωνεύεται, γιατί διάλεξαν λουλούδια με χρώμα κίτρινο, που δεν ήταν περίσπαση, μια και δεν σιγίβολκει τη χαρά αλλά δείχνει το μίσος. Ο ίδιος αμνημονεύει (ο.π.π., σελ. 239) την ακρίβεια της πληροφoρίας του Δούμανη για την έλλειψη ηρωισμού και στην πόλη μας (που όμως επιθεβαλιώνουν και άλλοι) και ιδιαιτέρως για τον κίνδυνο σάπωσης απ' αυτόν τον λόγο, ενώ διηγείται με χάρη την εμφάνιση πολλών απογοησιών Ναουσάων στο επιτελείο της VI μεραρχίας.

Αλλά οι Ναουσαίοι ήταν ανήμποροι και μόλις πληροφορήθηκαν ότι ο ελληνικός στρατός κατέλαβε τη γεωπονική τους πόλη Βέροια, δεν μπορούσαν πια να συγκρατηθούν και να τιθασεύσουν τον γνωστό ανδομητισμό τους και να μοναδικά πατριωτικά συναισθηματά τους.

Φόβισαν λοιπόν πολλά ζώα με δυνάμους πρόγραμμα και έφθασαν στη Βέροια.

Αξίζει όμως να δώσουμε την περιγραφή του γεγονότος, όπως ακριβώς, τη διέσωσε ο Πάγκαλος, στο ίδιο βιβλίο του (σελ. 240):

«Εκτός των ανωτέρω θα εσθέ-

νω και το αξής χαρακτηριστικών γεγονότος, το οποίο εΐμαι δέβαιος θα ενθουσιώνται οι λοχαγοί Κλάδος και Κοκκιάδης, επιτελείς της VI μεραρχίας, ως και οι επιζώντες αξιωματικοί και απλώς αυτής: Η VI μεραρχία εστιάθειναι τότε δογείως της Βαροίας, οπότε την σπέραν ειδοποιήθημεν εκ των προφυλακών ότι έφθασαν εκεί, οιν γυναιξί, ομάδες Ελλήνων καυίων της Ναούσης, ακολουθούμενοι από πλείστα φορητά κτήνη, φέροντα πρόγραμμα και ότι ζητούν να ιδούν τον Μέραρχον. Έσπεινα εις τας προφυλάκας, όπου επιτροπή εκ Ναουσικαίων εξήτει να ίδη τον Πισάν (ενόουν τον αρχηγόν) δια να τον παρακαλέσουν να στείλει και εις Νάουσαν στρατόν κ.τ.λ. Τα φορητά κτήνη έφερον πρόγραμμα και πολλὰς εκατοντάδας άρτων, τους οποίους παρεσκεύασαν οι κλέβανοι και αι γυναικες της Ναούσης δια τους στρατιώτας μας. Επί πλέον, περί τα δέκα (10) φορτία με δυτρία ούνα. Θεωρού περιττόν να περιγράφω οποίος ήτο ο ενθουσιασμός των αμογερών μας εκείνων, οίτινες μετά δουλείαν τόσων αιώνων, έβλεπαν εις Μακεδονίαν τον ελευθερωτήν στρατόν μας. Οι κάτοικοι της Ναούσης, άλλωστε, διακρίθηκαν πάντοτε δια τα υπέροχα πατριωτικά τους αισθήματα. Η ανωτέρω Επιτροπή μου εδήλωσεν ότι εκόμισε και δύο βιτία ούνου, πολύ παλαιού και εξαιρετικής ποιότητος, δια τον αρχηγόν. Τους είπον ότι είναι σργά δια να ιδούν τον αρχηγόν, παρέλαβον τα δύο βιτία και τα μετεκόμισα εις το Στρατηγείον, όπου μετά των λοιπών συνκάβλων (Κλάδον και Κοκκιάδη) εδοκιμάσαμεν τον οίνον του Πισά και εύρομεν οτιως ότι απός θα ήτο το νέκταρ, που προσέφερον η Έδη και ο Γαλημίδης εις τους θεούς του εκεί πλησίον επισημαμένου Ολύμπου. Ενθυμούμαι ότι το περιήρημαν αυτό κρασί τη Ναούσης ήτο μέλαν και ερυθρόν (σπένχαν οινωποιητή Τούρκοι πρό-

εν βινίον). Φαίνεται όμως ότι ήτο πολύ ισχυρό και το αποτελεσμα ήτο οι δοκιμάσαντες να καταλήξουν εις έσποτον ενθυμίαν. Εγώ ομολογώ ότι προσήγγισα πολύ προς την μέθην. Όταν προσήλθε μεί' ολίγον δια την σύνταξιν της διαταγής επιχερήσαν ο Επιτελάρχης Χατζηανάτης συνελήφθη αμέσως περί τίνος πρόκειται και έφυγε κατηρανακτισμένος, φρονίζων: «τι καπάκιας, αξιωματικοί του Επιτελείου μεθυσμένοι!»... Ο Χατζηανάτης έγραφε μετά 10 χρόνια αχρηστήτητος του εκστρατευτικού σποτού στη Μ. Ασία.

2. Τι γράφει ο Σ. Κτεναθέας

Εξ άλλου, ο Σπύριος Κτεναθέας αφιέρωσε πολλές σελίδες για την απελευθέρωση της Βέροιας κα της Νάουσας (στο βιβλίο του «Ο ελληνιστρικός πόλεμος, μακεδονική εκστρατεία, Αθήναι, α.ε.ε., σελ. 70-83):

Από τούτα πως διαβάζω τα περισσότερα, γιατί είναι πολύ χαρακτηριστικά και καλογραμμένα:

«Το απόγευμα της 16ης Οκτωβρίου η Μεραρχία ενόπλιεται κατηνυλισμένη έξω της πόλεως Βέροιας. Το ένα μετά το άλλο τα αντάγματα, οργασιζούμενα, κατανέλθονται εις ορισθέν δι' έκαστον σημείον. Το 8ον, κατελθόν πρόπαν εις την πόλιν, εισέρχεται εις αυτήν. Το πρώτον τάγμα του σιναγματος αυτού προηγείται, ο ενδέκατος δε λόχος του Χρηνομάλλη ακολουθάει την προέκρησιν της πόλεως. Πρώτος, προηγούμενος, ενήλθεν ο 9ος λόχος του Λιμπεροπούλου. Ριγνείς κατ' ενθέαν από τα έκωθεν προ της πόλεως κτήνη, ειρέθη εντός αυτής, προς την Τουρκικήν σινοκίαν.

Εις την είσοδον της πόλεως, προ του αερολογίου, το οποίοι ενόπλιται επί βάσεων αρχαίων κτηνών, εις ήρος προφανώς υπέρ τα 20 μέτρα,

χοιτοι με τους χοντζάδες τους. Μας χαρηνούν, πλησιάζουν τον λοχαγόν, εις τον οποίον προσπαθούν, δια των παρεμβληθέντων χριστιανών, να εξηγήσουν ότι εδύλωσαν ιπποσύνην και είναι ούκ ανθρωποι με τους χριστιανούς κατοίκους της πόλεως. Ένας τουρκωμαθής στρατιώτης μας συνενοεώθη με τους Τούρκους, οι οποίοι, με εκδηλώσεις ζήτησής χάριτος και ενθουσιασμού, μας υποδέχονται.

Μεί' ολίγον δε, όταν εισήλθεν ο Μέγαρχος με το Επιτελείον του, αδήγησαν αυτών οι πρόκριτοι εις το Διοικητήριον. Διευρημένοντος του Μητροπολίτου ηνυχάζησεν ο Μέγαρχος τους μπέηδες και τους εθεβαίωσαν ότι πλήρως ασφαλεία θα επικρατήσῃ, πάν δε παρῶντων, και το ελάχιστον, να το καταγγέλλουν και ας είναι βέβαιοι ότι η ιμνηρία θα είναι ανιστηρά.

Αι χανοῦνται, κατά την συγκέντρωσιν εις την αρχήν της πόλεως των στρατιωτῶν ματ', δειλά, με πάναν προφύλαξιν, κυτιούν από τι δικονικά παράνυρα τους ασίστους, οι οποίοι με τον θόρυβόν τους τας απέσπασαν από τα θέληγγρα της ησυχίας των. Μόλις αντιλαβόντωνται τους ασίστους να προσέχουν, αποσύρονται, αποχωρούνται.

Ανησυχούν τα τουρκικά ουρί που φανώς περί της τύχης των. Αλλά ταχέως επείσθησαν περί της ασφαλείας των.

Οι στρατιώται είναι ανιστόμονοι να μάθουν αν θα θροιν φανί.

— Κρασί υπάρχει; Ρούχα πωλούν; ηρώτων. — Έχει απ' όλα, ότι θέλετε, αδέρφια. — Αργότερα, που θ' ανοίξουν τα μαγαζιά, απήντων οι κάτοικοι. Απὸι, ὅμα τη εισβολῇ του στρατού, εκλείσθησαν τα καταστήματα από τον σιγμιαίσον φόβον ότι ἦτο ενδεχόμενον να συμβούν αταξίαι με πάσας χιλιάδας στρατού, μολοντί - ως ἦτο γνωστόν - οι Τούρκοι μπέηδες και οι άλλοι πρόκριτοι ἔχον συγκεντρηθεί μετά των χριστιανῶν κατοίκων,

δια τοῦτο δε οι φονιάδες Τούρκοι αφήσαν ὅλως την πόλιν.

Μόνον νερό δεν εξητούσαν οι στρατιώται, διότι ἔχον χορηγεί εις τα πῦρι της πόλεως. Έτρεχαν πλούσια νερά από ὅλας τας διευθύνσεις. Το ποταμίκι, το οποίον συνηρτήσαμεν προ ολίγων, έφερον τα νερά του επάνω εις την πόλιν και τα εμοίριζε καθ' ὅλας τας διευθύνσεις και από ἕνα θράχον εξαγομούσε δια ταρασίας οπής - ολίγον παραπάνω της πόλεως - ποτάμι υλόκληρον, το οποίοον εσημιάτιζεν εις την πύσιν του αραίου εις την θέαν καταρράκτην.

Τα ἄφθονα και γενεσιικά νερά απά επότιζαν και εγανημοποιούν το έδαφος της πόλεως, η οποία περιεκλείετο από πλοιοίαν φρεσίαν.

Εφαίνετο η πόλις πικρή ως ένα μεγάλο μπουκέτι παρασκευάδας και αρώματος, εις το οποίοον εξέλchon λειυκάζαντες οι μνησέδες από διάφορα σημεία.

— Τί ωραία πόλις! τί θαυμάσιο μέρος! η γη της επαγγελίας, ἦσαν αι εκπληκτικαί αναφωνήσεις των ανδρῶν. Και μέσα εις τοιαύτην πόλιν τί δεν θα εύρισκον; Ἦτο το αναγκαστικόν συμπέρασμα των. Αγωνισάν λοιπόν πότε θα δοθῇ η ἄδεια της εκπόδου εις την πόλιν. Εμελέτων, ἔχον απόφασιν, ηρθάνοντο την αντίγκην ν' αφήσουν την κόρυσίν τους, να καρέσουν τας αξιώσεις των ορέξεών των, να σινέλθουν εις επιτοίς, να φάγουν προ παντός, όχι ζωμόν, νεραζικόν πλέον, αποσποδιοφύτων ειδῶν σεβαστής αγελάδος ή εις ενδιαφέρουσιν κατόστασιν προσβαίνας. Δια τοῦτου μερικαί, προ των τοιαύτων αγρίων παρορμητικῶν της ορέξεώς των, τόσασαν από την γραμμήν, επανεληθέντες καταλλήλῃον σιγμής, και, σιμνησκύντες την τιμωρίαν, εισήλθον εις την πόλιν. Και αυτοί υπήρξαν οι τυχερότεροι. Διότι δεν ἔχε θραυκίσει ακόμη και επλημμυρίσθησαν τα πέριξ από αἶμα τόν. Σκληρά η διάφρενσις των ελ-

πιδων. Ποίος να πρωτατόρη και εις πόκους να εξαρκέσῃ η πόλις εκείνη.

Προ του τοιούτου κινδύνου οι πλησιέστεροι της μεραρχίας εσθάλουν από διάφορα σημεία και επιδίδονται εις το ν' αγραζώων, να προμηθεύωνται ὅτι εύρισκον, τράφιμον, φανώσιμον. Τον θου συντάγματος ζητούν, ως το πρώτον σωτήριο, ψωμί. Διεκρίναιτο από τα ἄλλα σιμπάρματα ότι απενούσαν πάντοτε. Εἶχαν δε και την ημέραν αυτήν ισταύτην πείναν, ὥστε πολλοί έπεσαν στο δρόμο εξ αδιωμαίας να θαδίσουν. Οι περιοσότεροι επρόβησαν και ἔκαναν γενναίας προμηθείας, εις προσάς και ποιά. Τα μαγαζιά ἔχον ανήξει εν τῷ μεταξύ, όταν εγκατεστάθη φροσρά. Ψωμί δε και ἄλλα τράφιμα επρομήθειον και τα σπίατα τα χριστιανικά, ἄλλά και τα εθραϊκά και τα τουρκικά, μη δεχόμενα πληρωμήν. Περί την εσπέραν εισέβαλον επιτελεία και νηρεσάι ὁλων των Μεραρχιών και αξιωματικοί και σπίαται ὁλων των ὅλων. Η πόλις εαυτοποκρατεῖτο απ' ἄκρον εις ἄκρον.

Οι ἄνδρες της Μεραρχίας μας εις τους καταυλισμούς των επεδίδοντο εις την καθαριότητα και την περιποίησιν των. Τα μαγειρεία διεστάχθησαν να παρασκευάσουν φανητόν, εξαίρετικόν πλέον, αγελάδα σιφάδο, το οποίοον είναι το εκλεκτότερον φανί του στρατού. Ειρεθήσαν εις την πόλιν τα υλικά, ἄλλ' εννοεῖται ὅχι δι' ὅλους τους λόχους πολλοί ἔχον την ιδέαν ότι έπρεπε να σιμνεχισθῇ η νηρεσί, χάριν της δοκιμής της αντοχής των ανδρῶν, οι οποίοι στο κάτω - κάτω ηδύναντο να φροσπύουν και μόνον των. Διστί να εξοδεύσῃ το δημόσιον δια τράφιμα, τα οποία δεν ηγοράζοντο, διότι ἦσαν λεία, ή διατί τα μαγειρεία να ἔχον τέτοιες σκοπούρες, γνωστοῦ ὅντος ὅτι αι νηρεσάι αιμαί ἔχον καταυπισθῇ, ὅχι δια να μαγερευόουν, πλ-

λά δια να τρώγουν, να έχουν μεταγωγικά δια να μεταφέρουν τα πράγματα των, τον σπλήμον των, τα λάφυρά των, επί τέλους;

Η πόλις την νύκτα αυτήν της εισόδου του στρατού, εώρταξεν απ' άκρου εις άκρον. Οι κάτοικοι δεν εύρισκον τρόπον να περιποιούνται τους βαθμοφόρους και τους σπλίτας. Μερικά κατεσθία, τα οποία έμειναν ανοικτά, μετεβλήθησαν εις υπερεινά κέντρα γλεντιού και διασποδάσεως.

Όταν δε εισήλθε και ο Διάδοχος, με τους πρόχρηστας και το Επικλείον του, πανζουρλισμός προεκήθη. Έσπευσαν να δηλώσουν την υποταγήν των και να τον ειχηρδούν το «καλώς ήλθε» πρόχρηστοι κάτοικοι, Έλληνες και Τούρκοι και να τον γνωρίσουν την αδελφότην ανεινότην αυτών.

Την επομένην εις τον ιμνηροπολιτικόν ναόν εψάλη καταπαικτική δοξολογία επί τω γεγονός της απελευθερώσεως, εις ήν παρενέβησαν ο Διάδοχος, οι πρόχρηστες, τα επιτελεία και οι προύχοντες της πόλεως.

Παρ' όλην την απαγόρευσιν της κυκλοφορίας των στρατιωτών, εν τούτοις η πόλις ήτο γεμάτη εξ αυτών, προσπαθούντων ν' αγοράσουν κάτι από τα μαγαζιά, τα οποία επωλοίσαν από τα παράθυρα ή από τρύπες, που άνοιγαν στις πόρτες. Δότι πόρους να προφθάσουν; Και απλά τα φαρμακεία ακόμη ήσαν πλήρη στρατού. Μόνον καπνόν δεν ηγάραζαν, διότι ευρέθη πλήρης η αποθήκη του καπνού, η οποία εμμεράσθη.

Προ της τοιαύτης ουροχής του στρατού επετράπη η είσοδος μόνον δια του μέρους της πύλης. Σώζεται πύλη αρχαία, η οποία οδηγεί εις το κέντρον της πόλεως, όπου ωραίοι Έλληνες και εκκλησάκι έχουν ανεγερθή, τινές βυζαντινού ρυθμού. Υπάρχουν επίσης και μνημεία αρχαία. Εις τα πέριξ λειτουργούν υδροκίνητα ηηματοποιηεία, αλευρό-

μυλοι, προιονιστήρια και άλλα εργοστάσια. Πλοιοία πόλις 20 χιλ. κατοίκων με καταστήματα, με παραγωγήν, με εμπόριον. Είναι πλησίον της Θεσσαλονίκης - 65 χιλόμετρα απέχει αυτής - και η οδηροδρομική συγκοινωνία σπουδαίως διευκολύνει την κίνησιν αυτήν.

Νομίζει κανείς ότι είναι παλαιή νη επάνω σ' ένα ποτάμι. Διαρρέεται υπό των υδάτων. Πλάταινοι τεράστιοι μέσα στην πόλιν διωλαδίζονται, εξασφαλίζοντες υπολαυτικήν σκιάδα. Οι κάτοικοι, ανεπιτηγμένοι, μορφωμένοι, με τας σχολάτων, εύποροι, εύτολμοι, ενθουσιώδεις, αποδεικνύουν τον ζωηρότερον πατριωτικόν. Αι γυναίκες της Βεροίας, τα κορίτσια, κάμνουν ενάψωσιν εις τους στρατιώτας. Σπεύδουν να τους δεχθούν, να τους περιποιηθούν.

Όταν εισηρχόμεθα είχαν όγη έξω από την πόλιν, γεμάτες χαρά, ζωγραφισμένην εις τα ωραία ελληνικής κατασκευής πρόσωπά των, δια να μας δεχθούν.

— Καλώς ήρθατε, σεις περιμέναμε τόσα χρόνια, μας υπεδέχοντο, κρίπουναι άνθη και σκεπάζουν εκ χαράς.

Όλοι αι οικογένεια εξαπλούν

και το τελευταίον κομμάτι γαμήλια δια να το δώσουν εις τους στρατιώτας.

Δεν είχαν απαιτηθή οι στρατιώται, βλέποντας από μακράν την ωραίαν αυτήν πόλιν.

Αλλά την έχυναν ταχέως. Την επομένην δειτάχθη η αναζούρωσι των σαμάτων. Αι μαρομαχίαι ηκολούθησαν την κατεύθυνσιν των.

Για τη Νάουσα γράφει, ο ίδιος, τα εξής:

«Εως την Νάουσαν οι Έλληνες ιδωκότηται μεγάλων εργοστασίων απέκριναν από τους Τούρκους τα άλειψα και τα σιτηρά δια να τα διαθέσουν εις τον στρατόν μας».

Προσθέτει ακόμη ότι:

«Προηγουμένως το όγδοον πύργημα είχεν ενεργήσει αποστολήν προς προμήθειαν ήρτον εις την Νάουσαν υπό τον λοχίαν Βασίλ. Τζαραβέλλαν. Η δύναμις αυτή, οδηγηθείσα εις την Νάουσαν από τον προκρίτον Βασίλ. Κόκκινον, έπαιχε τον ενθουσιωδιστότερον εκδηλώσεων. Οι κάτοικοι παρ' ολίγον να πιασθούν ποίος να τους πρωτοφιλοξενήσει Ψωμί κατά ποσότητας ευρέθη άμσως και αι προσωποποιήσε; εκράτησαν συγκεκινημένους τους άνδρας»

(Συνεχίζεται)

ΔΙΑΒΑΖΕΤΕ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΔΕΤΕ ΤΗ (ΝΙΑΟΥΣΤΑ)

Κάθε συνδρομητής ας γράφει κι ένα καινούργιον
συνδρομητή

Η μικρασιατική εκστρατεία και η μικρασιατική καταστροφή

Β

Όπως ανέφερα και στο προηγούμενο τεύχος του περιοδικού «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» ότι αφού εκεκώσαμε το μέτωπο της Νικομήδειας και φθάσαμε στα Μουδανιά, εκεί συναντήσαμε την Μεραρχία Κυδωνιών η μετενομασθείσα 7η Μεραρχία, η δε Μεραρχία μας από Μεραρχία Μαγνησίας μετενομάσθη 11η υποταγόμενη από τρία Συντάγματα το 16ον με Διοικητή τον Ζήρα, το 17ον Σύνταγμα με διοικητή τον Δημήτριον Καμένο και το 45ον με Διοικητή τον Κακοισαίον και όλοι μαζί κάναμε την προέλαση για Γενή Σεχίρ, Κιουπλί Χισάρ, Κιοιπλιά Μπέλιζικ και κατόπιν για Παζάρ Κιόη Πεδιεζνύ και φθάσαμε στο Εσκι Σεχίρ. Εκεί συγκεντρωθήκαμε άλλες πέντε (5) Μεραρχίες και προελάσαμε για τα περαιτέρω δηλαδή Σείντι Γαζή Αλπή Κιόι και ανοιχτήκαμε για τον Σαγκάριο ποταμό και στην Αλμυρά έρημο περδίζοντας τις μάχες μία κατόπιν της άλλης και φθάσαμε στα πρόθυρα της Άγγιρας. Είς δε το Αφχιδόν Καρά Χισάρ ανέλαβε την Ασφάλειαν η ιεστή Μεραρχία με Διοικητή τον Τρικούπη, η δε Μεραρχία η δική μας η 11η με Διοικητή τον Νικόλαο Κλαδάν γυρίσαμε εις Εσκι Σεχίρ για ξεκούραση.

Όπως παραδόξως ακούμε πως το μέτωπο Αφχιδόν Καρά Χισάρ έσπασε και ο στρατός οπισθοχωρεί ατάκτως και πως ο Τρικούπης συνελήφθη αιχμάλωτος με δύο άλλους στρατηγούς των οποίων τα ονόματα με διαφεύγουν. Έτσι άρχισε και η Μεραρχία μας να οπισθοχωρεί και από τις 13 Αυγούστου, που άρχισε η οπισθοχώρηση μέχρι να φθάσουμε στην Προύσα κάναμε 17 μέρες διότι είχε εξεγερθεί όλος ο Τουρκικός κόσμος και σπταν

ήσαμε μέτωπα όχι από τακτικόν στρατό, αλλά από τους Τούβες και από τους χωρικούς. Φθόνοπας στα πρόθυρα της Προύσας μάθαμε πως η Προύσα κατελήφθη. Προχωρήσαμε προς την παραλίαν των Μουδανιών, όπου μας πληροφορήσαν ότι πλοία δικά μας παίρνουν τα γυναικόπαιδα, αλλά στα δυο γινώματα το Παλυδάρι και Ντεμερντές τα έχουν περιπακλώσει οι τούβες και οπλισμένοι χωρικοί, οι οποίοι δεν μπόρεσαν όμως να μας αντισταθούν. Εκεί όμως δεν εξετάσαμε αν στην παραλία θα είναι εύκολο να κατεβούμε όπου ήταν η με-

Προσωπικές αναμνήσεις του Χρ. Κυράνου

ραρχία συγκεντρωμένη. Πρώτο κατέβηκε το 16ον Σύνταγμα με τον Ζήρα. Εκεί οι γίλοι μας οι Γάλλοι που ήταν ήρθαν να μας βοηθήσουν, αυτοί διέταξαν τον Ζήρα να πιάσουν τα όπλα και να παραδοθούν. Ψύχραιμος όμως και πατριώτης την ψυχή ούτε και τους έδωσε απάντηση. Συγκέντρωσε το Σύνταγμα του και εξήρμησε προς το Μιχαλίτσι έφθασε στην Πάπτερη και από κει τα πλοία μας βγήκαν στην Ρεδεσιό και έτσι έσωσε και τον στρατόν και τα γυναικόπαιδα που τον ακολούθησαν. Το ίδιο έπρεπε να κάνουν και τα άλλα δυο Σύνταγματα, δηλαδή το 17ον και το 45ον, αλλά οι διοικητές των 17ον και 45ον συνταγματάρχων δεν ιδίλησαν να μη δεχθούν την πρόταση των Γάλλων.

Με την καθυστέρηση αυτή έφθασαν πλοία γεμάτα Τουρκικό στρατό. Περιπλάνησαν το λιμάνι και τα υψώματα που τα είχαμε εγκαταλήψει και έγινε η παράδοση στους Γάλλους αμαχητί. Οι Γάλλοι για να επαινεθούν από τους Τούρκους, μας παρέδωσαν στον Τουρκικό

στρατό σαν ηλθήνους και σαν σκλάβους. Σαν ζώα μας έκλεισαν σε σιμαιοπλέγματα και έρχονταν οι Τούρκοι να μας ξεγυμνώνουν, αρχικώς τα ανδραιοτικά μας ρούχα, έπειτα άρχισαν να μας κάνουν έρευνα. Παύσανε ότι είχαμε, ωρολόγια, χρήματα, δακτυλίδια και ότι άλλο εύρισκαν πάνω μας, αλλά το βράδυ εκείνο που μέγαμε στα σύρματα οι Τούρκοι έβγαζαν 10-10 και σκότωναν. Ο θρήνος, το αίμα που έχει χυθεί δεν περιγράφεται. Αυτά τα έπαθε ο στρατός και τα γυναικόπαιδα, ενώ τους αξιωματικούς μας, τους συγκέντρωσαν χωριστά και τους κίνησαν για την Άγγιρα καθώς μάθαμε εκ των υστέρων.

Άλλες μονάδες στρατού ήταν πίσω πίσω από μας, όπου μετὰ τρείς μέρες έφθασαν στα παραθαλάσσια, γλύτωσαν όπως ο Νικόλαος Πλαστήρας με το Σύνταγμα του και με άλλους διεσκορπισμένους. Έσπασε πολλούς τραυματίες και γυναικόπαιδα. Η δική μας αιχμαλωσία δεν δικαιολογείται. Η δαμλία των αξιωματικών μας, η κάποια άλλη εκδίκηση από την τραγωδία μας και τον εγωισμό των στρατηγών ήταν τα αίτια της αιχμαλωσίας μας. Έχω δε να πώ για να ξεχωρίσω τους ψύχραιμους και πραγματικούς πατριώτες Έλληνες από τους ανικάνους. Από το τότε και ο ίδιος ο Κεμάλ Πασάς ήταν ο στρατός τον έφερε ενόπλιόν τον τον στρατηγόν Τρικούπη και δυο άλλους στρατηγούς. Με ειρωνία τους υπεδέχθη αρχικώς και επαίνους δήθεν για όσα έχουν κατορθώσει, αλλά πριν διατάξει να τους πάρουν από μπροστά του τους είπε τα ξής στην Ελληνική γλώσσα. «Θα είσασταν άξιοι επαίνου αν δεν θα είσασταν εν τη ζωή. Σας βλέπω μπροστά μου και ντρέσμαι για λό-

Συνέχεια στη σελίδα 85

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ Ο ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΕΡΙΠΑΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ

Β*

Στα 342 π.Χ. καλεί τον Αριστοτέλη ο Φίλιππος στην Μακεδονία για να του αναθέσει την εκπαίδευση και μόρφωση του διαδόχου του θρόνου του και γιού του από την Ολυμπιάδα Αλεξάνδρου, που τότε ήταν 14 χρονών.

Για τον Αριστοτέλη, για τον Αλέξανδρο, αλλά και για την ι-

Του

Λυκειάρχη

Εμμανουήλ Βαλσαμίδα

στορία του κόσμου ανοίγει ένα καινούριο κεφάλαιο.

Θα πρέπει όμως να λεχτεί ότι ο Αριστοτέλης δέχτηκε την πρόσκληση του Φιλίππου όχι για να γίνει ένας ιδιωτικός δάσκαλος του Αλεξάνδρου. Ο φυσικός διάδοχος του Πλάτωνα στην Ακαδημία, ο δάσκαλος - ερευνητής της Σχολής της Ασσυ και της Σχολής της Μυτιλήνης δεν θα ερχόταν στην Μακεδονία σαν ιδιώτης δάσκαλος. Ήρθε στη Μακεδονία για να κάνει στον ανερχόμενο αυτό χώρο μια Σχολή αντάξια του ονόματός του. Και ήταν ο Αριστοτέλης την περίοδο αυτή το μεγαλύτερο όνομα στον χώρο της Ελληνικής φιλοσοφίας.

Φτάνει, λοιπόν, ο Αριστοτέλης στην Πέλλα και δεν μένει εκεί. Ένας Αριστοτέλης, οικοδιδάσκαλος υποταγμένος σε όποιες καταστάσεις και επιθυμίες δεν θα ήταν καθόλου «Αριστοτέλης». Ηγέτης - Δάσκαλος, ερευνητής, πνεύμα ελεύθερο

Η Σχολή του Αριστοτέλη

και δημιουργικό ξεκαθαρίζει τη θέση του και καθορίζει τους όρους του παιχνιδιού. Το γεγονός μάλιστα ότι μαζί του έρχεται και ο μαθητής του Θεόφραστος σημαίνει ότι ο Αριστοτέλης έρχεται για δουλειά, θα έλεγα ότι μεταστεγάσει τη Σχολή του, ή ιδρύει καινούρια Σχολή στην Μακεδονία.

Σαν τόπος της Σχολής επιλέγεται το παρά την Μιέζαν ιερόν των Νυμφών, το ονομαστο Νυμφαίο της Μιέζας.

Η επιλογή του τόπου γίνεται με κάποια κριτήρια. Το περιβάλλον, η λειτουργικότητα του χώρου, αλλά και η ιερότητά του παίζουν τον πρώτο λόγο. Είναι μια επιστροφή σε κάποιες κοιτίδες ή ρίζες, όπως λέμε σήμερα, στις οποίες ο Αριστοτέλης έδινε ιδιαίτερη σημασία.

Για όσους γνωρίζουν την ιστορία της Μιέζας και την ονειρώδη τοποθεσία με την οποία ο κ. Φώτης Πέτσας ταύτι-

σε τη Σχολή του Αριστοτέλη η επιλογή του τόπου για Σχολή είναι ιδανική.

Δεν θα επιμείνω στα θέματα που ανάγονται με την παραπάνω τοποθέτηση. Ίσως αργότερα μπορέσω να δώσω κάτι καινούριο, που υπάρχει, το βλέπω.

Στο Νυμφαίο λοιπόν της Μιέζας εγκαθιστά ο Αριστοτέλης τη Σχολή του. Ο χώρος διαμορφώνεται κατάλληλα και χτίζεται περίπατος. Την ανασκαφή του χώρου έκανε όπως προανέφερα ο κ. Φώτης Πέτσας. Όποιος πάει στη Σχολή είναι πολύ εύκολο να καταλάβει τι ήταν αυτός ο Περίπατος. Η έκτασή του, η κατασκευή του, ο προσανατολισμός του είναι ορατά. Όπως επίσης ορατή είναι η σύνδεσή του με το Νυμφαίο, τις πηγές και με εποχές που χάνονται στο μύθο.

Για να μείνουμε απλά και μόνο στον περίπατο, πρέπει να πούμε πως οι αρχαίοι ονόμαζαν περίπατο το περιήγητο ή περίστοο ευρύστοο κτίσμα που προσφέρονταν για την ανάπαυση, την απασχόληση με κάποιες εργασίες ή τη συζήτηση. Σήμερα ρινοί διάδοχοι του περιήγατου είναι οι νάρθηκες των εκκλησιών που χρησιμοποιούνται ακόμη στα χωριά σαν τοπικά βουλευτήρια αλλά και περίστοοι χώροι στις παλιές γειτονιές που με τα πεζούλια τους χρησίμευαν για την σχολή-ξεκούραση των γυναικών, το σεργιάνι ή και το κοπομπολιά.

Το περίεργο είναι ότι οι χώροι αυτοί είναι γνωστοί ακόμη και σήμερα εδώ στη Νάουσα σαν περιπάτοι. Όταν η παλιά Ναουσαία γυναίκα έβγαине στο σεργιάνι πήγαινε στον περίπατο, δεν πήγαινε περίπατο. Δεν έχει δηλαδή ο περίπατος καμιά απολύτως σχέση με τη σημερινή βόλτα.

Και ο περίπατος των αρχαίων δεν ήταν για να κόβουν βόλτες σ' αυτόν, αλλά για να κάθονται και να συζητούν. Τουλάχιστο τέτοιος ήταν και έτσι χρησιμοποιήθηκε ο Περίπατος του Αριστοτέλη στη Μιέζα στον οποίο και στον καιρό του Πλούταρχου σώζονταν οι λίθινες έδρες στις οποίες κάθονταν ο Αριστοτέλης και οι μαθητές του στη διάρκεια της διδασκαλίας.

Έτσι λοιπόν ταυτίστηκε η έννοια του περιήγατου με την εργασία στη Σχολή. Και πηγαίνω πρωί-απόγευμα στον περίπατο δεν σημαίνει για τον Αλέξανδρο και τους συμμαθητές του τίποτε άλλο παρά το ότι είχαν πρωί και απόγευμα σχολείο.

Βέβαια η σύγχυση είναι εύκολη. Αν φύγουμε από τον χαρακτηρισμό του Αριστοτέλη ως του από του Περιήγατου φιλοσόφου και τον χαρακτηρίσουμε σαν περιπατητικό, το ολίγον που απομένει για να φτάσουμε να πούμε ότι ο Αριστοτέλης έκοβε βόλτες με τους μαθητές του πρωί-απόγευμα ή τους διδασκε κάνοντας περιήγατους, το ολίγον λέγω φαίνεται μικρό. Είναι όμως πολύ μεγάλο. Αν είναι δυνατό 400 συγγράμματα να είναι δουλειά του... ποδαριού.

Οι όποιες μαρτυρίες και των αρχαίων και των σύγχρονων όσο σαφείς και αν είναι οφείλονται στην παραπάνω σύγχυση. Στην σύγχυση ανάμεσα στον όρο περίπατος, στον Σχολείο και περίπατος ίσον κάνω βόλτα. Και είναι σαφείς, ώστε όποια εγκυκλοπαίδεια κι αν ανοίξει κανείς να διαβάσει περίπου τα εξής:

«Περιπατητικοί φιλόσοφοι αποκληθήσαν οι οπαδοί του Αριστοτέλους, εκ της συνηθείας τούτου να διδάσκει περιπατών υπό την σκιά των περιστόων

του Λυκείου». Μ. Αμ. Εγκ. ή «Περιπατητική Σχολή ονομάστηκε η Σχολή που ίδρυσε ο Αριστοτέλης από τη συνηθεία του να διδάσκει τους μαθητές του περιπατώντας στις σποές του Λυκείου». (Δομή)

Στα παραπάνω αποσπάσματα γίνεται αναφορά στον περίπατο των Αθηνών. Είναι ο περίπατος των Αθηνών η διάδοχος σχολή του περιήγατου της Μιέζας. Και είναι χαρακτηριστικό το ότι ο Αριστοτέλης επιμένει και στην Αθήνα να συνδέει τη Σχολή του με το όνομα αλλά και με ανάλογο κτίσμα, όπως και στη Μακεδονία. Μόνον που εδώ ο Περίπατος-σχολή γίνεται Λύκειο και ο περίπατος-κτίσμα σποές ή περίστοο και έτσι ο περίπατος πάει περίπατο, μια και ο Αριστοτέλης παρουσιάζεται σαν φιλόσοφος του ποδαριού.

Σύγχυση λοιπόν επικρατεί από τους αρχαίους (όχι όλους) μέχρι και σήμερα γύρω από το χαρακτηρισμό της Σχολής του Αριστοτέλη. Από όσα έχω βρει ανάμεσα στις γνώμες σοφών, παιδαγωγών, ιστορικών, σαν πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα σύγχυσης θα αναφέρω την περίπτωση του ALBIN LESKY που στο βιβλίο του «Ιστορία της αρχαίας Ελληνικής λογοτεχνίας» εκδοτ. οίκου Αφών Κυριακίδη, Θεσ)νίκη 1983, στη σελίδα 762 γράφει: «Μόνο στα 335/4 Ένα-γύρισε ο Αριστοτέλης στην Αθήνα τότε ακριβώς η τιμωρία της Θήβας από τον Αλέξανδρο στέρησε από τους αντιμακεδονικούς κύκλους της Αθήνας την ελπίδα ότι θα αντισταθούν με επιτυχία, και ο Αριστοτέλης ξεκινώντας τώρα για την ίδρυση της δικής του σχολής ήταν βέβαιος για την προστασία που του εξασφάλιζε με ειλικρινή αισθήματα ο Αντίπατρος, φίλος Συνέχεια στη σελίδα 66

Ο ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ & ΟΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΖΟΥΣΕΣ

1. Εισαγωγή

Η επικαιρότητα των Αριστοφανικών έργων που δικαιολογεί την πληθώρα των παραστάσεων ανά την Ελλάδα από θεατρικές ομάδες επαγγελματικές και μη, καθώς και η παρουσίαση από τη θεατρική ομάδα του συλλόγου μας του έργου του «ΕΚΚΛΗΣΙΑΖΟΥΣΕΣ» τον ερχόμενο Αύγουστο, είναι το έναυσμα, γιατί η την αναφορά στο μεγάλο κωμικό ποιητή και το έργο του.

Οι μεγαλύτεροι ελληνιστές δεν συμφωνούν για το πότε γεννήθηκε ο Αριστοφάνης: κατά τον CROISET στα 445 κατά τον KORTE στα 450 κατά τον KENT στα 455/54.

Στις Νεφέλες που παίχτηκαν στα 423, ο Αριστοφάνης μνημονεύοντας το πρώτο του έργο «Δαιτυλές» που δεν παίχτηκε με το όνομά του, λέει: «παρθένος γαρ έτι ήν, κούκ εξήν παί μοι τεκείν». Με τη λέξη παρθένος δεν εννοεί, βέβαια, παρά την εξαιρετική του νεότητα. Οι Δαιτυλές παίχτηκαν στο 427. Έτσι πολύ δύσκολα μπορεί κανείς να καθορίσει την εποχή της γέννησής του πέρα από το 447. Πολλοί όμως υποστηρίζουν πως το δικαίωμα να διδάξει κανείς κωμωδία το απορρίπτει μονάχα σαν συμπλήρωσε τα τριάντα του χρόνια. Αν αυτό είναι αληθινό, τότε βέβαια ο Αριστοφάνης γεννήθηκε στα 454 μιά κ' οι «Ιππείς» το πρώτο έργο που ανέβασε με τ' όνομά του, παίχτηκαν στα 424.

Δύσκολο είναι ακόμα να καθορίσει κανείς μ' ακρίβεια την ημερομηνία του θανάτου του. Το τελευταίο έργο που παίχτηκε με τ' όνομά του ήταν ο «Πλούτος». Είναι όμως γνωστό πως έγραψε και δύο άλλα έργα: «Κύκωλος» και «Αιολοσίκων». Τα δύο αυτά έργα παίχτηκαν με τ' όνομα του γιού του

και κωμικού επίσης ποιητή Άραρου. Μάλιστα για το πρώτο απ' αυτά ξαίρουμε πως ανεβάρχηκε στα Διονύσια του 387, όπου και θραβεύτηκε. Έτσι το μόνο που μπορούμε να προσδιορίσουμε είναι, πως ο Αριστοφάνης πέθανε μετά το 387, πιθανότατα γύρω στα 386.

Της

Ευθυμίας Μώκιου

Ο δήμος όμως της Απτικής όπου γεννήθηκε έχει καθοριστεί σχεδόν με βεβαιότητα: Ήταν Κυδαθηναίος της Παιδισιάδας φυλής.

2. Ο κωμωδιογράφος

Όταν ο Διονύσιος, ο τύραννος της Συρακούσας, ζήτησε από τον Πλάτωνα να του υποδείξει ένα βιβλίο, που απ' αυτό να γνωρίσει την Αθήνα, ο μεγάλος φιλόσοφος του έστειλε τις κωμωδίες του Αριστοφάνη. Πραγματικά από κανένα άλλο έργο της αρχαιότητας δε σχηματίζουμε μια πιο ζωηρή ιδέα του τι σιάνηκε η Αθήνα στα τέλη του Ε' και στις αρχές του Δ' αιώνα.

Δεν είναι μόνο γιατί μ' έναν τόσο ζωντανό τρόπο περιγράφει πρόσωπα και πράγματα του καιρού του, παρά γιατί κι αυτός ο ίδιος, όπως μας φανερώνει από τα έργα του, έχει όλα τα χαρακτηριστικά, μα κιόλα τα ελαττώματα της εποχής του.

Η μεγαλοφυΐα του, που συχνά εκδηλώνεται με τον πιο πηγαίο λυρισμό, είναι γρήγορη πύση και μέση. Για να πετύχει το σκοπό του τίποτα δεν τον συγκρατεί. Δεν διστάζει να διασύρει, να διαβάλλει και να σκεφαντήσει. Σύγχρονα όμως φανερώνει το πιο έκτακτο θάρρος. Τολμά να επιτεθεί - άδικα όπως υποστηρίζουν νεότεροι ι-

στορικοί - ενάντια στον Κλέωνα, στο μεσογένημα της δύναμής του. Για να εκτιμήσουμε την ειρωνεία του αυτή, φτάνει να σκεφτούμε πως κανείς τεχνίτης δεν δέχτηκε να κατασκευάσει το προσωπίδιο του Κλέωνα, και κανείς ηθοποιός δεν δρόθηκε να παίξει το σχετικό ρόλο, που αναγκάστηκε να υποδυθεί ο ίδιος ο Αριστοφάνης.

Η οδύνη του Αριστοφάνη, η αληθινή τιτάνεια αυτή δύναμη που αναπήδησε από το σπινθηρίδιό του, χιτίσσε, δάκως κανένα φραγμό, όποις νόμιζε αντίπαλους στις υπερσημερινές πολιτικές δοξασίες του. Υπάρχει όμως και η αντίθετη άψη που λέει πως μπορεί να μην ήταν ένθεσμος υποστηρικτής της δημοκρατίας, δεν ήταν όμως και αντίπαλός της. Βέβαια τους δημοκρατικούς σατιρίζει συχνά και ουστηματικά, αλλ' αυτό είναι, ως ένα σημείο φυσικό, γιατί είχαν τη μεγαλύτερη δύναμη στα χέρια τους. αυτοί κινούσαν ζωηρότερα την πολιτική ζωή και τον πόλεμο, ώστε αυτοί έδιναν προχειρότερη λαβή σ' έναν σατιρικό, που η ματιά του έπεφτε στα ηρωικά και στις στραβοτιμονιές.

Γενικά μπορούμε να πούμε πως δε θα είναι μακριά από την πραγματικότητα ένας που την πολιτική στάση του ποιητή μας θα την κρίνει έτσι: Ο Αριστοφάνης, μεγάλος, μέγιστος ποιητής, η γρηγορότερη ίσως κωμική φλέβα των αιώνων, δεν ήταν από τους ανθρώπους που όταν πρόκειται για έρευνα και εφαρμογή πολιτικών και κοινωνικών φαινομένων, η ματιά τους πηγαίνει πάρα πολύ βαθιά. Βέβαια δεν ξεχνούμε πως κωμωδίες έγραψε και λογικό είναι να υποθέσουμε πως, και αν έβλεπε τα πολιτικά βαθύτερα απ' όσο δείχνει καμιά φορά, προτιμούσε να παρουσιάζει την όψη τους εκείνη που έκανε

πως ταίριαζε καλύτερα με το είδος της τέχνης που καλλιεργούσε. Απ' όταν βλέπουμε με πόσο ανάλαφρο και παιχνιδιάρικο τρόπο αναζητεί τις αιτίες του Πελοποννησιακού πολέμου - στους «Αχαρνές», μιλεί για αμοιβαίες απαγωγές γυναικών από τα Μέγαρα και την Αθήνα και στην «Ειρήνη» για γάμο του Περίκλη μίλις μπλέξει προσωπικά σ' ένα ατύχημα του Φειδία - αν λοιπόν τότε μας έρχεται στο νού η θαυματοχάστη έρευνα του Θουκυδέδη, που το διεισδυτικό του βλέμμα έγραψε να δροί την αληθεσίαν προόσιν αφανεστάτην δε λόγῳ - θα ήταν άδικο να παρασπρωθούμε από τον πειρασμό και να κάνουμε σύγκριση των δύο τρόπων, γιατί άλλη η σκοπιά του ιστορικού κι άλλη του κομικού ποιητή. Από την άλλη όμως, δύσκολο ν' αρνηθεί κανείς πως μια τέχνη βαθύτερη καύση για τα πολιτικά και κοινωνικά φαινόμενα, αν νικήσῃ, θα θαμποχάραιζε κάπως πίσω από τη γελαστή όρη που παρουσιάζει και που νόμιμο ήταν να παρουσιάζει η κομωδία.

3. Τα έργα του

Ο Αριστοφάνης έγραψε 44 κομωδίες: - αυτές τουλάχιστον είναι ο πιο βέβαιος αριθμός κι ο περισσότερο κοινά παραδεξιμένος. Απ' αυτές δεν σώθηκαν ως εμάς παρά μόνον 11 είναι οι παρακάτω με σημείωση, για όσες υπάρχουν σχετικά στοιχεία, που και πότε παίχθηκαν:

Αχαρνές — Αθήναι — 425	
Ιππής — Αθήναι — 424	
Νεφέλαι — Διονύσια — 423	
Σφήκες — Αθήναι — 422	
Ειρήνη — Διονύσια — 421	
Όρνιθες — Διονύσια — 414	
Ανοσιούργη — Αθήναι — 411	
Θεομοφορίζουσαι — Διονύσια — 411	
Βάτραχοι — Αθήναι — 405	
Εκκλησιάζουσαι 395	
Πλούτος 388.	

4. «Οι Εκκλησιάζουσες»

Οι Εκκλησιάζουσες των Αριστοφάνη, διαφέρουν από τις πιο παλιές του ποιητή αρκετά στη μορφή, στο περιεχόμενο, στην εκλογή του θέματος και στη στάση που παίρνει ο ποιητής απέναντι στο θέμα. Για τα προηγούμενα έργα του τα παιχνίδια κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου, ο Αριστοφάνης αντλούσε τα θέματά του από τα ζητήματα της ημέρας, ζητήματα που συγκλόνιζαν την κοινή γνώμη, που οι Αθηναίοι παθιάζονταν και συζητούσαν γι' αυτά στην αγορά και στις παλαιότερες, και απέναντί τους ο ίδιος ο ποιητής έπαιρνε θέση αγωνιστική, συντάσσοντας αεικλίχια πρόσωπα που στέκονταν στην κορυφή της πολιτείας, έναν Κλέωνα, έναν Σωκράτη, έναν Ευκλύδη. Στις Εκκλησιάζουσες δεν υπάρχει τέτοια επικαιρότητα.

Ο ποιητής εδώ πλάθει μια φανταστική κατάσταση, ότι μέσα στην Αθήνα παίρνουν την εξουσία πια χέρια τους οι γυναίκες και ψηφίζουν νόμους για κοινοκτημοσύνη των γυναικών και των βιοτικών αναγκών. Υπήρχαν βέβαια τότε θεωρητικοί που μιλούσαν για κοινοκτημοσύνη, αλλά το ζήτημα δεν απασχολούσε το λαό, και ο Αριστοφάνης διαλέγοντάς το δεν κινούσε καμιά επικαιρότητα.

Πραγματώνει απλώς στη σκηνή με αστειό τρόπο το όνειρο των θεωρητικών αυτών, για να στήνει και να το κάμει να θγάλει όλο το χιμό της κομικότητας που έκλεινε μέσα του, και να προκαλέσει έτσι τα γέλια των θεατών. Το πρόγραμμα δεν το έπαιρνε στα σοβαρά, υψού ούτε πίπτει σ' αυτό, ούτε το θεωρούσε πραγματοποιήσιμο κι επικίνδυνο ώστε να το πολεμήσει. Οι Εκκλησιάζουσες παρουσιάστηκαν μετά την άλωση των Αθηνών από τον Λύσανδρο, μετά την τηροαία των τριάκοντα και κατά τη διάρκεια του λεγόμενου ωρονησιακού πολέ-

μου (395 - 387).

Από τις πολλές δυναμίες και σφοδρές οι Αθηναίοι είχαν κοινοκτοί και πόναν να ενδιαιέρονται για τα κοινά. Κι η κατάσταση συνεχώς χειροτέρευε. Ο Αριστοφάνης θέλησε να τους αναστρέψει, να τους κεντρίσει το φιλότιμο. Τέτοιιοι που εδίο οι γυναίκες μόνον θα σας νοικοκυρέουν. Με τον πλαστό μύθο της γυναικοκρατίας και της κοινοκτημοσύνης των αργιών που ξετυλίγεται με άκρα αληθοφάνεια και λογική αναγκαιότητα, ο ποιητής παίζει. Παίζει με τις ουσιακές θεωρίες της εποχής του και διαρκώς πληθύνοντας τη χαριότητα ασπεία επεισόδια, επιζητεί πιοτερο να κάνει τους ακροατές να γελάσουν παρά να λυπηθούν.

5. Η υπόθεση του έργου

Η Πραξαγόρα μεταμφιεσμένη σε άντρα, θγαίνει από το σπίτι της προτού χαράξει. Φτάνουν κι άλλες γυναίκες παρόμοια μεταμφιεσμένες. Το σχέδιό τους είναι να πλημυρίσουν την Εκκλησία των Αθηνών και να δώσουν με την ηγήσ τους την ανώτατη εξουσία στις γυναίκες. Αφού σταματούν για μια δοκιμή κι η Πραξαγόρα προσάγει το λόγο της, ξεκινούν για την Πύκα τραγουδώντας.

Ο Βλέπυρος, άντρας της Πραξαγόρας, θγαίνει απ' το σπίτι να πάει στον απόλοτο, και μὴ έχοντας τί να φορέσει, δάξει τη ρούπα της γυναίκας του. Ο Γεϊτονάς του τον μιλάει απ' το παραθύρο ομολογώντας πως κι αυτός έπαθε τα ίδια.

Ο Χρέμης, φίλος του Βλέπυρου, τον περιγράφει τη συνέντευση. Τον λέει ότι η συναισθησία των γυναικών πέτυχε. Την ίδια στιγμή οι γυναίκες επιτρέφουν και δαίνουν τις ανδρικές φορεσιές.

Η Πραξαγόρα έτοιμη να ξαναβάλει τα ρούχα του άντρα της στη θέση τους συναντάει το Βλέπυρο. Αυτός της λέει για τα αποτελέσμα-

τα της συνέλευσης, και αυτή αναλαμβάνει να τον εξηγήσει όλα τα πλεονεκτήματα της γυναικείας διακυβέρνησης. Ενθαρρυνόμενη από το χορό των Γυναικών, η Πραξαγόρα εκθέτει το κομμουνιστικό της σχέδιο, τα πάντα κοινά, ακόμα κι οι γυναίκες, και πείθει το Βλέπυρο. Μετά φεύγει για την αγορά όπου θα οργανώσει την καινούργια δημοκρατία. Ακολουθούν σκηνές πολιτών που άλλοι με λύπη παραδίδουν τα υπάρχοντά τους στο κράτος, ενώ άλλοι τοιγκούνηδες και καιροσκόποι σκέφτονται τί κομμένα θα κάνουν για να μη τα παραδώσουν.

Εν τω μεταξύ το νέο πολίτευμα

έχει αρχίσει να λειτουργεί. Μιά κηρώναινα καλεί όλους τους πολίτες σε γεύμα, ενώ ο χορός χορεύει.

Μια γορά και μία νέα σκίβοντας έξω απ' τ' ανοιχτά παράθυρά τους τραγουδούν για να προσελκύσουν νεαρούς. Έρχεται ένας νέος που φυσικά αρχίζει να επιδίδεται σε διαχύσεις με τη νέα τραγουδίστρια. Η Γορά όμως, που σύμφωνη με τον καινούργιο νόμο διακαίεται πρώτη να γεμίσει τα θέλητρα του νέου, θγαίνει έξω και τον απαιτεί.

Εκείνη τη στιγμή εμφανίζονται μία δεύτερη και μία τρίτη γορά - η καθεμιά τους μεγαλύτερη και α-

σχημότερη από την προηγούμενη - που διαφιλονικούν τον νέο. Τελικά ο διστυχής αναγκασμένος να πακούσει στον καινούργιο νόμο σέβεται κακήν κακώς έξω και από τις δυο.

Το έργο τελειώνει μ' ένα ατέλειωτο πανηγύρι, όπου τα τραπέζια είναι στρωμένα με κάθε λογής καλούδια κι όπου όλοι καλούνται να πάρουν μέρος. Η δούλη της Πραξαγόρας μεθυμένη και παφλουμαρισμένη σαν εταίρα, έρχεται να πάρει το Βλέπυρο και το χορό για να πάρουν μέρος σ' αυτό το γεύμα. Τέλος χορεύοντας όλοι μιλούν και θγαίνοντας βαρβαρικές κραυγές φεύγουν απ' τη σκηνή.

Αριστοτέλης ο από του περιπάτου φιλόσοφος

Συνέχεια από τη σελίδα 63

του από την Πέλλα και τοποτηρητής του Αλέξανδρου. Στο Γυμναστήριο που λεγόταν Λύκειο, γιατί γειτόνευε με το ιερό του Λύκειο Απόλλωνα, άρχισε τη διδασκαλία του. Το περιπάτημα (περίπατος) κάτω από σκεπασμένο μέρος αυτής της εγκατάστασης, έδωσε το όνομα στη Σχολή των περιπατητικών! Αλλά ο ίδιος ο LESKY όλα τα παραπάνω τα εντάσσει σε ένα κεφάλαιο που το επιγράφει: Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΑΙ Ο ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ. Για ποιόν περιπατο μας σμιλεί, φαίνεται, ή το πολύ να δεχτώ ότι κρύβεται στις φράσεις του ίδιου κεφαλαίου: «Την παράδοση για τη ζωή του Αριστοτέλη την καλλιέργησε φυσικά πρώτα-πρώτα ο Περίπατος... Δεν ήταν όμως δυνατό η πλατιά βιογραφική γραμματοειδής της Ελληνιστικής εποχής με την κλίση της προς το ανεκδοτικό και το μυθογραφικό να μην περιλάβει στην δικαιοδοσία της τον ιδρυτή του Περιπάτου».

Κατά την τοπική μου γνώμη η Σχολή του Αριστοτέλη στη Μίεζα και στην Αθήνα ονομάζονταν Περίπατος από το κτίσμα στο οποίο στεγάστηκε. Θα μπορούσε και Νυμφαίο, όπως στην Αθήνα ονομάστηκε και Λύκειο, επειδή γειτόνευε με το ιερό του Απόλλωνα. Ο τρόπος αυτός ονομαστικής ήταν και είναι γνωστός στην Ελληνική τουλάχιστο πραγματικότητα. Και η Σχολή του Πλάτωνα ονομάστηκε Ακαδημία από το γυ-

μναστήριο και τον ομώνυμο χώρο στον οποίο στεγάστηκε.

Πάνω στο ποιές σχέσεις υπάρχουν ανάμεσα στους χώρους και τους στόχους των Σχολών τόσο του Περιπάτου, που μμείται την Ακαδημία του Πλάτωνα, όσο και τον Πλάτωνα που μμείται τους Πυθαγόρους, αλλά και σε μαρτυρίες σύμφωνα με την άποψή μου για τον Περιπατο του Αριστοτέλη και τον μόνο δόκιμο χαρακτηρισμό του «Αριστοτέλης ο από του Περιπάτου φιλόσοφος» θα επανέλθω.

Εκείν' τα χρόνια δεν υπήρχαν τι-
μεντο κι μπατά νούδι σίδηρα έβρα-
νις σκιπαστές απ' τα σπήτσια. Μούγ-
γι Εύλο χρειάζονταν για τη σκιπαστή,
ντιρέκια, μαχές, πουταμοί, καθρόνια,
λαβδόριες κι πέταβρα για να στέκουν
τει πανουθεϊό το ιντόπια τα κιαρα-
μίντγια. Δεν υπήρχαν νούδι τα ιβρου-
παϊκά κιαραμίντγια.

Τώρα τα σπήτσια καίγοντι στη Ζέ-
στα που καλουκαίρι κι φουφούν στου
κρούγιου του χειμώνα μι τα μπατά μα-
ζι κι μη τη νάπη που σπβαίνει μέσα
όντας βρέχει.

Τάτι κιαραμαργιό υπάρχει στου
μιντρί, ουπίσου απ' του Ιργουστάσιου
Βέλανς, ου τόπους ακόμα λέγεται
«Κιαραμαργιό». Εκεί είχεν κουκινό-
γεια Κιραμάρηδες ήταν τιλιυπαία που
θυμνούντι οι παλιότιροι, ου Μουτσι-
οικάπας κι' ου Γιόννης ου Ψαρουγι-
άννης. Αυτινοί έφκισαν πα ιντόπια
τα κιαραμίντγια. Άλλους κιραμάρης
στη Νιάουστα ήταν ου Πέτρους ου Κι-
ραμιδάρης. Παλιότιρα κιαραμίντγια έ-
φκισαν κι Τούρκοι κιραμάρηδοι.

Ου φούρνους πάψιναν τα κιαραμίν-
τγια γένουνταν σ' ένα πλάι στου χώ-
μα σι μινιά τρύπα αντιμένη - χτισμένη
μη τούβλα σαν πιρμάχους κι πέτρες.
Ου πάτους της τρύπας στέκονταν πα-
νουθεϊό σι «κιμέργια» - τρύπεις σαν
μικρά ουτζιάκια ή φούρνοι μικροί, μι
φαρδύ άνοιγμα χαμηλά (40—50 πόν-
τους) κι σινές τρύπεις στουν πάτου
απ' του καμίνι ίσαιμι 8—10 πόντους.
Τέτχεις τρύπεις για να βγαίνει η φου-
τχιά υπαρχον καμινιά 15 ίσαιμι 20.
Απού κάτω απ' τα κιμέργια ήταν έ-
νας φαρδύς φούρνους μη τρανή πόρ-
τα. Εκεί έκιγαν τα Εύλο κι' οι φλό-
γεις έβγιναν απ' τα κιμέργια στου κα-
μίνι να ψηθούν τα κιαραμίντγια.

Τώρα τα κιαραμίντγια γένουντι σι
ειδικούς φούρνους απού αργουστάσια.

Τότι τα κιαραμίντγια γένουνταν μι
κουσκινιαμένου κουκινάχουμα που τό-
φκισαν λάσπη σφιχτή μη του τσαπί
ή κι μι Ευπάλυτο πουδάργια. Στου τι-
ζιάχι είχαν ένα καλούπι, μινια ρηχή κά-
σα μι σανίντγια, εκεί άπλωναν τη
λάσπη, τη παλιότακουναν μη τα χέργια
σι πάχους ένα - ινδύση πόντου. Η κά-
σα αυτή καλούπι είχεν 20—21 πόν-
τους στη μινιά τη μπιά κι 16—17 πόν-
τους στην άλλη κι μακρους τριάντα
πόντους.

Τόσου γένουνταν κι του κιαραμίδι.
Ου κιαραμίδας αναπουδουγιρνούσειν που
καλούπι στα χέργια του κι πόφκιανειν
σα μισή κουλούρα κι τ' άφηνειν σ' έ-
να φαρδύ πανίδι πούταν πανουθεϊό σι

Τότι μι τώρα

ΤΑ ΙΣΝΑΦΚΙΑ

Κιραμάρηδες, Ασβιστάδεις, Πιτράδεις κι Τσουκαλάδεις στη Νιάουστα

χειράμαξου. Όταν γένουνταν δέκα δι-
καπέντι κιαραμίντγια πάβανον καταγής
σι σιγνό χώμα, σι σλώνι δίχους χουρ-
τάργια, για να στραγγίσουν κι να ται-
πώσουν μινια ντιγιά μέρεις για να μη
ακάζουν. Ύσταρνας τ' αράντγιαζον
στου στρόγγυλου του φούρνου για ψη-

Του Νίκου Σπάρτη

σιμου ουρθά τρουγιάουρου - γιούρου απ'
τα πλιυρά μη σειριά μη τη σειριά σι
τρεις τέσσιρεις στρώσεις. Άφηναν κι'
ουλίγεις φιδάδεις για να βγαίνει ου
κοπνός κι η φουτχιά απού ανάμιση.
Ου φούρνους είχεν φάρδους ντιγιά
ντιγιάμιση μέτρα κι βάθους ίσαιμι ένα
κι είκοσι μι ενάμισι μέτρου. Απα-
νουθεϊό σκέπαζαν του φούρνου μη πασ-
κιμένα κιαραμίντγια καλό καλό. Ύ-
σταρνας έβανον φουτχιά απού κάτω
μι καλό σιγνά Εύλο να βγάζουν φλό-
γα μι γιρή φουτχιά. Ου φούρνους έκι-
γειν κομπόσεις ώρες ίσαιμι να ψηθούν
καλά τα κιαραμίντγια. Για να αντιγιά-
σει ου φούρνους τουν άφηναν να κρυ-
γιάσει μινια μέρα, κι ητοιμάζαν τα άλ-
λα τα κιαραμίντγια.

Ου Κουσαντούλης ίλιγειν για τουν
κιραμάρη:

«Ου κιραμάς μι του καλούπι του ουρ-
θός εις το τιζιάχι
σιθουν ήλιου εκπαιδεύεται μι τη λάσπη
φκιάνει μάχη».

Τα κιαραμίντγια πα ιντόπια γένουν-
ταν μη καλόν κινόν του καλουκαίρι.
Οι κιραμάρηδοι παρακαλούσαν να μη
βρέξει.

Έτσι ητοιμάζονταν τα κιαραμίντγια
στη Νιάουστα τα ιντόπια ίσαιμι του
1914. Ύσταρνας αχίρησαν να γένουν-
τι τα Ηβρουπαϊκά κι τα κιαραμαργιά στη
Νιάουστα έκλεισαν. Ιντόπια κιαραμίν-
τγια ίφιναν κι' απ' του Σούμπου-
τοκου.

Στου σουκάκι του Οικουνουμίδι στην
Παυλιόνα έφκισαν κιαραμαργιά για η-

βρουπαϊκά κιαραμίντγια ου Ζμέρνους
μη του Δημητρώ Λαναρά κι ύσταρνας
κι μη τουν Πέτρου τουν Πιτρίδη. Σι
ένα ντιγιά χρόνια χάλασειν η ιπαρεια
αυτή κι' έφκισαν του κιαραμουπειόου
ου Πέτρους ου Πιτρίδης μη τα αδέρ-
φκια του Μητσαίου κι Χριστόδουλου.
Οι αργάτοι που δούλιβαν εκεί τόλι-
γαν «καλπάκι» γιατί ήταν βορειά η
δουλειά.

Στου κιαραμουπειόου έφκισαν η-
βρουπαϊκά κιαραμίντγια, τούβλα χου-
ρίς τρύπεις κι' αργότρηρα μη τρύπεις
κι σουλήνεις χουματένιεις κι άλλα.

Τώρα πάει κι του κιαραμουπειόου Πι-
τρίδη τ' αγόρασειν πριν απού χρό-
νια κι τόκλεισειν ου Αλατίνης απ' τη
Σαλουνίκη κι αργότρηρα πουλήθηκεν
για πουλικατοκίεις που είναι σήμε-
ρας.

Αζβιστάδεις στη Νιάουστα ήταν οι
Κατσάνουδοι, ου Μισηγκόλας κι' ά-
λοινοι καμπόσοι. Οι ασβισταριές ήταν
πανουθεϊό απ' τις μουςιάρεις πάρα
κάτου απ' τα Ιταλικά ου τόπους ακό-
μα λέγεται αζβησταριές.

Η ασβησταριά γένουνταν σ' ένα πλάι
μη ουτζιάκι απού κάτω για να κοιν
τα Εύλο, κι κιμέργια για να βγαίνει η
φλόγα μέσα στου φούρνου. Ου φούρ-
νους ήταν φαρδύς ίσαιμι ντιγιά μέ-
τρα κι βαθής ντιγιά ντιγιάμιση μέτρα.
Γιόμουζειν μη αζβιστόπνιρεις ίσαιμι το
χείλιον ψηλά χουρίς να τις παριόζουν.
Τις αζβιστόπνιρεις τις έβγαζαν μι τις
σιπόγγεις ή έφκισαν μινια τρύπα βα-
θειά μη τη σιπόγκα χτυπώντας άλην
την ημέρα ρίχνουντας απού λίγου λί-
γου νιρό για να σπάξει η πέτρα κου-
ματοκίλια μικρά κι' ύσταρνας έβα-
ναν δυναμίτην μέσα που τουν άναφταν
μι φυτίλι για να φύγουν μακριά κι' α-
νατινάζονταν.

Τώρα οι τρύπεις αυτές γένουντι μό-
νι μόνι μη κουμπισιέρ.

Τις τρανές τις αζβηστόπνιρεις τις
τσιάκιζαν μη που βαργιό, τις τρανύπ-
ρεις έβανον κι σφινεις κι τις μιά τρα-

νύπηρες τις έκινον μη έμλα, λάστιχα παλιά, για να σκάσουν μη τη φουτχιά.

Του καμίνι τόνιγαν μη σιγνόν κι χλουρόεμλα απού παλιά σπήτχια κι' απ' τού βουνό. Η φουπχιά έκιγειν πουάλες ώρες ίσαιμ ν' ασπρίσουν καλά καλά οι αζβιατόνυπρεις κι' οι φιλόγεις να φτάσουν σπανουθειό.

Ου Κουσαντούλης ου σχουρημέ- νους έλιγειν:

-Ου αζβιατός μη του καμίνι του που καίει του ουρμάν

τη βγάξει την αζβιστή του που μ'εσα απ' τού ζουντόν».

Ήταν τα τιλιυταία χρόνια Εισκου- στός ου «πάρτι αζβέστης» ου παπούς ου Μπουρντόνους που πουλούσιν α- ζβέστι σι όλην τη Νιάουστα μη νγιό κάσεις στου γουμάρι του κι μην την παλάντζα. Συργιανούσιν όλους τους μαχαλάδεις όλουν του χρόνου κι πλει- ότρου τώρα που σημακώντηβιν Πα- σκαλιά.

-Πάρτ' ασβέστη... Ιδω την άσπρη!

Ουνταίει φώναξεν του γουμάρι κι' αυτό στέκουνταν. Κι' είλιγειν τις γυ- ναίκες μη τα ντόπια που δεν είχαν αγγειό να βάλουν την ασβέστι:

-Σήκουσ' πην πουδιά σου να στη βάλλου».

Τώρα αζβέστι γένητει σι ειδικά κα- μίνια που κοιν μη μηχανές που είναι σαν αργουστάρια που φκιάνουν του- πτανικά ασβέστι.

Πιτράδεις στη Νιάουστα ήταν τότε σι Κάρταδοι, ου Μαλούνας, ου Μιλιδό- κους, ου Νώντας ου Τασσας, ου Χρί- στους της Λίνους κι' άλλοινοι όπως οι Φραγκόπαιδοι πούταν κι κιαρτζήδεις. Έκουφταν πουρόπιπρεις για πα σπήτχια κι πουάλες βουλές τις πηλικούσαν μη ειδικό πικκούρι. Τα κουμάτχια τα μικρό- τηρα τα πουλούσαν μόνι κηπνιά σαν μό- λια για τους μπουλμέδεις (μεσοτοιχι- ες). Τις πουρόπιπρεις τις έοκίζαν μη νγιό πέταλα που πάσαναν σι μνια ακυμαπαριά πηλικιμένη μη του πικκού- ρι κι' ανάμισα απ' τα πέταλα κόρφου- ναν μια σφίνα σιδηρένια μη του βαργιό.

Τις τρανύπηρες τις έβγαζαν μη τις στίαγγεις (λυστούς) μη σφινεις κι βα- ριές. Όταν καμινάβλας ήταν πουλί γιρές άνοιγαν πύπια μη τη σπάγκα κι' έβαναν δυναμίτην. Τις φόρτουσαν στις κλημιές (νγιό σάνιντγια χουντρά), στ' άλουγα, τις έδιναν μη φόρτουμα κι τις πήγνταν στα σπήτχια. Οι μα- στόροι τις πηλικούσαν κι τις έπνιζαν μη λάσπη κι ζουνάργια καστανίτικα κάθι 80—70 πόντους.

Οι πιτράδεις έβγαζαν κι πλάκεις για

να χτίσουν τα σκουλεία, τ' αργουστά- σια κι τα πλουσιώτερα σπήτχια. Τις έ- σαιζαν μη στίάγκες κι δυναμίτην κι βαργιό.

Πλάκεις έβγαζαν απ' του Σπήλιου, τουν Αγία Θουλόγου κι απα Τρία Πλα- τόνια.

Τις πουρόπιπρεις τις έβγαζαν στην Παλιόστραπα, την Παλιουσιώπρη, τη Σκάλα, απού κόπου απ' τα Σφαγεία, απ' του Γκουσιόγκλαβου κι απού άλ- λεις μιριές.

Τώρα τα υλικά αυτά απόμειναν μού- γκι για φινούρα κι κόφονται μη πλο- κεντέκερ κι πριόνια σαν τα μάρμαρα δεν πηλικιόντι καν κι καν μη του χέρι.

Για τους τσουκαλάδεις έλιγειν ου Κουσαντούλης:

-Ου τσουκαλάς κλώθει στου ταιάρκι του τη λάσπη εις το χέρι τα ρούχα του με φκινονται σαν κώκκι- νου πιπέρι».

Ήταν πουλλοί τσουκαλάδεις στη Νι- άουστα. Ου Τριανταφύλλους ου πατέ- ρας του Θόδουρη, ου Μάρκου, ου Τσουκαλάς πόφκιανειν κι κιούγκια κουντά στου Μίγγα. Ου Σταθόκης ου Τσουκαλάς που δουλειβιν στην τέχνη τιλιυταία απ' όλους, κι' ου Γερούσης στου σοκάκι του Μιλτζισνή, ου Θό- δουρης κι ου Λιπέρης Ζντρίγγης, ου Ντούλης στου Τζισι κι' άλλοινοι.

Τώρα δεν απόμεινεν καν κανένας τσουκαλάς στη Νιάουστα.

Τότε οι κόμοι πόριβαν μη χουματέ- νια αγγειά, μισούργια μικρά τρανά, νταβόδεις κι νηκτζηρέδεις χουματέ- νιους μικρούς τραναύς. Ζουβάνεις για κρασί κι νιρό, σπάνεις κι μπουμπού- λεις, τσουκαλία τρανά κι μικρά για φασούλια κι τσουκαλούντγια για να βρόζουν ριζί, γκαβάνεις για γλυκά κι για τουρσί κι τρανά κιούγκια για σα- μόλαδου. Έφκιαναν κι κιούγκια για του υδραγούδειου της Νιάουσας, του- μπουλέκια, σιάλια για καϊβέν κι σιά- λεις για τσιόι κι' όλα τα αγγειά που χρειάζονταν του μαγειργιό στου σπή- τι.

Τώρα κανένας δεν χρειόζητει χου- ματένια αγγειά στου μαγειργιό, μού- γι κόναν νταβόν χουματένικουν για τ' ορνί μη τα κρουμδούλια την Πασκα- λιά.

Ου φούρνους πόμπηγαν τα τσουκά- λια ήταν στην ουλή χτισμένους στην ιγής στου χώμα, μη τούβλα ή πέτρες τραυγαύρου-γιούρου μη φάρδους ι- νάμιση ίσαιμ ένα μέτρου κι' ουγδόν- τα πόντους κι βάθους ένα κι' είκου- σπέντι μη ένα κι τρανίπα πόντους. Στουν πάπου έβηναν δικαπέντι ίσαμ- μι είκουσι τρύπεις ουχτιώ-δέκα πόν-

τους φάρδους απ' τα «κιμέργια». Τα κιμέργια ήταν χτιστά ουτζιάκια μι κιο- ραμίντγια όπως ου φούρνους που ο- χιρνούσαν φαρδιά κι κατάνηγαν σινά- στου πάπου απ' του καμίνι. Απου κά- του απ' πα κιμέργια έκιγειν η φου- τχιά σα σι φαρδύ φούρνουν όπως στα ροκουκάζανα. Στου φούρνου κα- τέβηναν μη σκαλουπάτχια.

Η λάσπη γένουνταν μη κουκινόχου- μα καλό κουσκινιαμένο. Την ανακό- τουναν μη του πασιπ κι μι πα που- δάργια καμιάβλας.

Του ταιάρκι δουλειβιν μη του που- δάρι. Ήταν ένας Ευλάνιους άέουνας που έκλουβεν πανουθειό σ' ένα κου- ζινέτου στη βάση, μι ένα χειρούλι- στραβό που δένουνταν μι γιρό λουρι- σ' ένα σανίδι σαν πατήτρα που ανέ- βηνειν κι κατέβηνειν μη του πουδό- ρι, όπως κλώθειν τον τροχό οι τογγονόγιουφοι που τραχούσαν μο- χαίργια κι ψαλίντγια. Πανουθειό στουν άέουνα ήταν καρφουμένους νταβλάς, σανίδι σπρόγγυλου χουντρά τρεις-τέσ- σεις πόντους κι φαρδύ πινήπια. Είκει πανουθειό έβαναν τη λάσπη που αλείφουντας τα χέργια τους μι νιρό, ότρου έκλουθεν του ταιάρκι την έ- πλασαν κι την έδουναν του σκήρι κι του ουρνέκι που είβηλιν. Έφκιαναν τσουκαλί, νταβόν, ουπκιόν.

Όντας γένουεπαν του τσουκαλί τά- φηναν πανουθειό σι σάνιντγια για να τσιώσει στουν ίσκου κι ύπαρνας ο- κουλούσαν τα χειρούλια δουκιμάζου- ντας νάνει μαλακιά ουλίγιο η λάσπη για ν' ακουλούν. Η δουλειά αυτή, ό- πως κι άλλες σι δουλειές, είχεν ένα «χου» (ένα μυστικό, μια λεπτομέρεια).

Ήτον κόναν κιρόν κόναν Ζαμάνην, ένας τσουκαλάς πόφκιανειν σιάλια κι σιάλεις χουματένεις πούχεν κι' ένον κάλφαν για να τουν βοηθάει στη δου- λειά. Έφκιανειν λάσπη, έπνιεν τα σιάλια κι τ' αρώντγιαζαν να στραγγί- σουν, τόδουεναν στου μίστουρα να τα τιριάσει στου φούρνου κι τέτχια. Αν- τηκόστηκειν αμά κι είπειν στου μί- στουρα να τουν πληρώσει για να φύ- γει κι ν' ανοίξει δική του δουλειά. Ου μίστουρας τουν προμηθήμειν να μη φύγει κι να μην αντιγιάζητ ίσαιμ να μόθει καλά την τέχνη. Νέπτι έφυγειν κι' άνοιξειν δικό του τσουκαλάδικου- μι παράκι κι φούρνουν, για να φκιά- σει σιάλια κι σιάλεις.

Όντας άχίρησειν να δουλεύει κι' ήρθειν η ώρα να άχίρησει τ' σκόλη- μα απ' τα χειρούλια, τα χειρούλια δεν σκαυλούσαν κι' έπνιαν. Τα σιάλια απόμνησαν κούλουβά ύπαρνας απ' συνέχεια στη σελίδα 69

Για την μετεπαναστατική ιστορία της Νάουσας 1822 - 1912

Όταν μιλάμε για «Ιστορία της στο θαλασσινό χώρο της τότε Ο-Νάουσας» όλοι σχεδόν αναφερόμαστε στα προεπαναστατικά χρόνια και κυρίως στα ηρωικά επαναστατικά γεγονότα και το χαλασμό της Νάουσας. Από κει και πέρα σταματάμε, σαν τάχα να έχει ποτέ σταματήσει η ζωή. Και όμως, η ζωή ξανάρχισε κάποτε στη Νάουσα το 1823 και μέσω από τα χαλάσματα ξεπήδησε μία νέα πολιτεία, μία καινούργια κοινωνία πολιτών.

Ο 19ος αιώνας - από την καταισροφή του 1822 μέχρι το 1912, που ήρθε το ελληνικό - είναι μία αξιοσημείωτη περίοδος στην ιστορία της πόλης μας. Σ' αυτά τα ενενήντα χρόνια διαμορφώνεται μία νέα κοινωνία εξελισσόμενη, με νέες μορφές παραγωγής και παραγωγικών σχέσεων, όπου οι παλιές κοινωνικο-οικονομικές μορφές και σχέσεις συνεχίζονται και αλλάζουν, νέες κοινωνικές δομές σχηματίζονται, με αντίστοιχες νέες μορφές εξουσίας και κοινωνικής συμπεριφοράς, συνήθειες και έθιμα, πολιτισμικές αλλαγές. Στην περίοδο αυτή, μετά το κατωτάλαγμα από τον χαλασμό και τη νέα εποικηση από τα γύρω χωριά, έχουμε το ξαναοίκοισμα της παλιάς βιοτεχνίας, το άνοιγμα της κλειστής οικονομίας, την εμφάνιση της βιομηχανίας με την ίδρυση του πρώτου νηματουργείου το 1874, με την δι-αμόρφωση και επικράτηση νέας κυρίαρχης τάξης, των «εξοικονομωτών», την ανάπτυξη πολιτικής ζωής με τη δημογεραντία και τα πολιτικά κόμματα, τον ελληνικό δήμευτο από το 1856, την εκπαιδευτική και πολιτιστική άνοδο, την ίδρυση του Ποσειδωνίου και τέλος την επαχή του Μακεδονικού αγώνα.

Γενικά ο 19ος αιώνας είναι μία περίοδος ανάπτυξης οικονομικής

θαλασσινής αυτοκρατορίας και ιδιαιτέρως στην πόλη μας, με περιβάσεις και συγκρούσεις, που έχει μίαν ιδιαιτερότητα και που σημάδεψε την παραπέρα πορεία της πόλης αυτής και ίσως θα την επιηρεάζει και μελλοντικά.

Αν εξαργέσουμε λίγες μελέτες σε περιοδικά και κυρίως άρθρα σε εφημερίδες, νομίζω ότι, η μεταπα-

Του Αχιλλέα Γκούτα δικηγόρου

νασσιανή αυτή περίοδος της ιστορίας της Νάουσας δεν έχει μελετηθεί αρκετά και σε βάθος. Και, υπάρχει ο κίνδυνος, όσο θα απομακρινόμαστε χρονικά απ' αυτήν, να χάνονται συνεχώς τα στοιχεία (έγγραφα επίσημα και ιδιωτικά, μηχανήματα γραπτά και προφορικά, που βρίσκονται σε κρατικές υπηρεσίες,

βιβλιοθήκες, ιδρύματα ή και σε ιδιώτες), οι ψηφίδες οι απαράτητες για το στήσιμο του ψηφιδωτού πανοράματος αυτής της ιστορίας.

Δεν είναι, βέβαια, δουλειά εύκολη η συγκέντρωση και η μελέτη όλων αυτών των στοιχείων για την ιστορία της Νάουσας στον 19ο αιώνα. Το μάζεμα των στοιχείων, η έρευνα και η αξιοποίησή τους δεν μπορεί να είναι δουλειά ενός ή και δύο ερευνητών ή και ιστορικών, όσο κατάρτιση και αν έχουν και καλή προαίρεση. Χρειάζεται μία ομαδική δουλειά με παραγραμμιστικό κι' αυτό μπορεί να γίνει μόνο με την ίδρυση στη Δημοτική μας Βιβλιοθήκη ενός «ιστορικού Αρχείου της Νάουσας», κέντρου συγκέντρωσης των στοιχείων, μελέτης και έρευνας. Από το Αρχείο αυτό θα αντλήσουν οι μελετητές όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για τα γεγονότα και συμβάντα που ήσαν την αξιοσημείωτη ζωή αυτής της πόλης στον 19ο αιώνα.

ΤΟΤΙ ΚΑΙ ΤΩΡΑ

συνέχεια από την σελίδα 68 του ψηφιδωτού. Μνιό νηγιό βουλές.

Αυτός για να σκάσει απ' του κακού του. Μπρε Εσναδουκίμασιν κι' άλλεις βουλές. καν τίπουτας, τα χειρούλια έμικπαν. Τι να φκιάσει, έριξιν το μούτρα του κι πάει σα βρημένη γάτα στου μαστούρα.

— Αμάν ρι σένα κι στουν Θεό σου καταστρόφηκα. Αυτό κι' αυτό το χειρούλια δεν σκουλανάει.

— Έλα δω ορά αντιγιστική, κάτσι τώρα αυτήν την δουλειά δα φκιάσου, είσαι κι τυχερός. Ιά κύταξει!

Παίρνει μνιά αόλα ου μαστούρας που τοίπουσιν ουλίγου. Πλάθει του χειρούλι κι παίν τ' σκουλήσει του φκιάνει χούου! Του χουρχουρίζει μη του στόμο του κι' σκουλνάει!

— Αυτό δα φκιάσεις κι σύ.

Ου κάλφος ουδέτοι απόμεινιν.

— Μπρε, λέει, αυτό είναι του μυ-

στικό;

— Αυτό είναι. Όλα τα πράγματα έχουν ένα χου, λέει ου μαστούρας.

Τα τσοκάλια δεν έφριπιν να σπινγώσουν πριν την ώρα τους γιατί έσκαζαν. Για να μη σκάσουν έβαναν μίνιου στου χύμα.

Στους νταβόδεις, τα μισούργια κι τους ντιντζιρέδεις για να γιολίσουν έβαναν μουλιβόσκουνι λειουμένη πριν ψηθούν που την άλειφαν σα μπουτά.

Ύσταρνας τα μισουστιννά τσοκάλια τάβαναν στου φούρνου μη προουσουχή κάτου τα μάτι τρανά κι' στανου-θειό πα μικράτιρα μι τη σειράι.

Πανουθειό του φούρνου τουν σκέπαζον μη τσοκισμένο κιαραμίντγια κι' ύσταρνας έβαναν φουτχιά για να ψηθούν.

Για την οικονομία που φκιάνουν όλοινοι στα δικά τους πράγματα απόμεινιν κι' η παροιμία:

-Ου τσοκαλάς μη τσοκισμένου τσο-κάκι πίνει νιρό-.

ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ

(ΘΕΜΑΤΑ ΦΩΝΗΤΙΚΗΣ)

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ - ΜΕΛΕΤΗ Του Στέργιου Σπ. Αποστόλου

Αντί για πρόλογο

Η μαζική μεταπολεμική εισβολή των ραδιοφωνικών αρχικά και τηλεοπτικών στην συνέχεια μέσων ενημέρωσης στις μέχρι τότε κλειστές κοινωνίες των ελληνικών νήσων και χωριών, μέσα από τα οποία, μεταξύ των άλλων, περνούν και διοχετεύονται στον λαό τυποποιημένα, σχεδόν, γλωσσικά, πολιτιστικά κλπ. στοιχεία (ντόπια και εισαγόμενα), το φαινόμενο της διαγκωμένης εσωτερικής μεταστάσεως (αστυφιλία) και η παροχή σε πανελλήνια κλίμακα ενιαίας παιδείας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, υπήρξαν — κατά την άποψή μου — οι κυριότερες αιτίες οι οποίες συντέλεσαν, παράλληλα με την καταλυτική επίδραση του χρόνου, στην βαθμιαία εξαφάνιση των διαφόρων ελληνικών γλωσσικών ιδιωμάτων και φυσικά και του γλωσσικού ιδιώματος της Νάουσας.

Δεν θα παραλείψω, βέβαια, να αναφερθώ και στον αυλεχώς ελαττούμενο αριθμό των εμπύχων φορέων ενός γλωσσικού ιδιώματος που σήμερα έχει περιορισθεί σε ελάχιστα άτομα παρωχημένης, κύρια, ηλικίας (γέροντες και γερόντισσες).

Παράλληλα, λοιπόν, με την ιστορική και λαογραφική έρευνα, θεώρησα εξ ίσου αξιόλογο να ασχοληθώ και με την γλωσσολογική, με επικεντρωμένο το ενδιαφέρον μου στο γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας, το οποίο, αναμφισβήτητο, εμφανίζει ιδιαίτερης αξίας γλωσσικά στοιχεία για τον μελετητή.

Έτσι, οι επίμονες και επίπονες προσπάθειες που κατέβαλα επί τρεις, σχεδόν, δεκαετίες, προς την κατεύθυνση της καταγραφής, συγκέντρωσης, κατάταξης και αξιολόγησης του γλωσσικού υλικού μέσα από μέθοδες έρευνας επιστημονικά παραδεκτές, έρχονται να καλύψουν —κατά κάποιο τρόπο — το κενό που υπάρχει από την παντελή έλλειψη ερευνών και μελετών στον χώρο αυτό, τουλάχιστον μέχρι σήμερα.

Με την πεποίθηση ότι πίσω από την έρευνα και μελέτη των στοιχείων μίας γλώσσας ή ακόμη και ενός γλωσσικού ιδιώματος, μπορεί να κρύβεται πολλές φορές η ίδια η ιστορία του λαού που το ομιλεί, παραδίδω τμηματικά για δημοσίευση τις μελέτες μου, αρχή κάνοντας από τον χώρο της Φωνητικής και με ειδικότερο θέμα: «Η ΠΡΟΦΟΡΑ ΤΩΝ ΦΘΟΓΓΩΝ ΣΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ».

Α' Η ΠΡΟΦΟΡΑ ΤΩΝ ΦΘΟΓΓΩΝ

Α

1) Ομαλή προφορά

—ανασηρνών τραπεζοί, μαλαγκούτο, γκαϊγκανός. Ζουβάνο κ.λ.π.

2) Αλλοιωμένη προφορά

—μπισπιρ(ά), παπ(ά)τα, στ(ά)ρι, θ(ά)μα, μουρ(ά), γουρ-

θ(ά) κ.λ.π.

Στην περίπτωση αυτή το αλλοιωμένο α προφερόμενο οσπκλίνει ηχητικά προς το σύμπλεγμα των φωνηέντων ε ή ι α με σχεδόν ανεπαίσθητη και γρήγορη διαδρομή του ε ή ι και εμφανιστική προφορά του α. Επίσης έχει παρατηρηθεί ότι το αλλοιωμένο αυτό α που είναι προϊόν συνηζησης των παραπάνω φωνηέντων, εμφανίζεται πάντοτε το-

νισμένο στις λέξεις που το εμπεριέχουν. Π.χ.
—(η) μπισπιρ(ά) προφέρεται: (η) μπισπιρ(εά)—(ιά)
—(η) παπ(ά)τα προφέρεται: (η) πετ(εά)—(ιά)τα
—(το) στ(ά)ρι προφέρεται: (του) στ(εά)—(ιά)ρι
—(το) θ(ά)μα προφέρεται: (του) θ(εά)—(ιά)μα
—(η) μουρ(ά) προφέρεται: (η) μουρ(εά)—(ιά)
—(η) γουρθ(ά) προφέρεται: (η) γουρθ(εά)—(ιά)

Β

1) Ομαλή προφορά

—σβαίνου, βουδέτα, βότχειους, βρώμνιους, λέροβους κλπ

2) Λοιπές περιπτώσεις

α) Στα ονόματα αρσενικού γένους που λήγουν σε -βι-ους, θηλυκού σε -βια και ουδέτερου σε -βιου (νοούναι και όλα τα ομόηχα του ι) κατά την προφορά τους, μετα-
Εύ το β και του ι παρεμβάλλεται το γράμμα γ. Π.χ.
—ο κλούβιος / ου κλούβιους προφέρεται: κλούβγίους
—η ζαβιά / η ζαβιά προφέρεται: ζαβγιά
—το πρόβειο / του πρόβειου προφέρεται: πρόβγειου

Εξαιρούνται τα παρούσινα ονόματα που λήγουν σε -βους ή -βιους για τα αρσενικά, -βια ή -βια για τα θηλυκά και -βευ ή -βιου για τα ουδέτερα (νοούναι και τα ομόηχα του ε και του ι).

β) Στα ονόματα ουδέτερου γένους που λήγουν σε -βι ο πληθυντικός τρέπεται σε -βγια, δηλαδή και στην περίπτωση αυτή παρεμβάλλεται αντίστοιχα το γράμμα γ. Π.χ.

—το πουστάβι / του πουστάβι — τα πουστάβγια
—το κουτάβι / του κουτάβι — τα κουτάβγια

γ) Όταν στην περίπτωση 2α και στο θηλυκό όνομα το α της κατάληξης είναι αλλοιωμένο (π.χ. γκαβ(ά), στραβ(ά) κ.λ.π.), δεν ισχύει ο κανόνας που αναφέρεται παραπάνω αλλά ό,τι και στην προφορά του αλλοιωμένου α. (βλ. σχ.). Π.χ.

—η γκαβ(ά) προφέρεται: γκαβ(εά)—(ιά) και όχι γκαβγιά
—η στραβ(ά) προφέρ.: στραβ(εά)—(ιά) και όχι στραβγιά

δ) Σε μερικές περιπτώσεις (πολύ σπάνιες) όταν το β ευρίσκεται στην αρχή της λέξης τρέπεται σε γ ή α συμπλέγματα γκ και μπ. Π.χ.

—βλέπω / βλέπου προφέρεται: γλέπου
—το βλέφαρο / του βλέφαρου προφέρεται: γκλέφαρου
—το βραβείο / του βραβείου προφέρεται: μπραβείου

Γ

1) Ομαλή προφορά

—γατιάτζου, αγλήγουρας, γαζιόλι, αγλύστρα, γουρνάρης κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

α) Όταν το γ ευρίσκεται προ των φωνηέντων ε και ι (και όλων των ομοήχων τους) παθαίνει ουράνωση, δηλαδή προφέρεται σαν γί, ακριβώς σαν να παρεμβάλλεται μεταξύ αυτού και του φωνηέντος που ακολουθεί ο φωνήεντας φθόγγος ι. (περίπου όπως το αρχαίο ημίφωνο ι)

Π.χ.

—η γίδα / η γίδα προφέρεται: γίϊδα

—ο γέρος / ου γέρους προφέρεται: γιέρους κλπ.

β) Σε μερικές λέξεις (περιορισμένες οι περιπτώσεις) που αρχίζουν από γ αυτό τρέπεται προς το άρρητο σύμπλεγμα γκ Π.χ.

—πο γλυνάρι / του γλυνάρι προφέρεται: γκλυνάρι

—πο γριβάδι / του γριβάδι προφέρεται: γκρ:βάδι

Δ

1) Ομαλή προφορά

—πουδένουμι, δ'ομόνι, βουδέτα, δέξους, ισιάδι κλπ.

2) Λοιπές περιπτώσεις

α) Στα ονόματα αρσενικού γένους που λήγουν σε -θους, θηλυκού σε -θια και ουδέτερου σε -θιου (νοούνται και όλα τα ομόηχα του ι) κατά την προφορά τους, το μεν δ τρέπεται στο σύμπλεγμα ντ, ενώ μεταξύ αυτού και του ι παρεμβάλλεται το γράμμα γ. Π.χ.

—ο άδειος / ου άδειους προφέρεται: άντγεους

—η ίδια / η ίδια προφέρεται: ίντγια

—το γίδιο / του γίδιου προφέρεται: γίντγιου

Εξαιρούνται τα παροξύτονα ονόματα που λήγουν σε -θους ή -θιους για τα αρσενικά, -θια ή -θια για τα θηλυκά και -θιου ή -θιου για τα ουδέτερα (νοούνται και τα ομόηχα του ε και του ι).

β) Στα ονόματα ουδέτερου γένους που λήγουν σε -θι ο πληθυντικός τρέπεται σε -ντγια, δηλαδή και στην περίπτωση αυτή το μεν δ τρέπεται στο σύμπλεγμα ντ, μεταξύ δε αυτού και του ι παρεμβάλλεται το γράμμα γ. Π.χ.

—πο πονίδι / του πονίδι — τα πουνίτγια

—το παιδί / του παιδί — ταπιντγιά κ.λ.π.

γ) Όταν στην περίπτωση 2α και στο θηλυκό όνομα το α της κατάληξης είναι αλλοωμένο (π.χ. λουβουδ(ά), πουδ(ά) κ.λ.π.), δεν ισχύει ο κανόνας που αναφέρεται παραπάνω αλλά ό,τι και στην προσφορά του αλλοωμένου α (βλ. σχ.) Π.χ.

—η λουβουδ(ά) προφέρεται: λουβουδ(εά)—(ιά) και όχι λουβουντγιά

—η πουδ(ά) προφέρ.: πουδ(εά)—(ιά) και όχι πουντγιά

δ) Σε μερικές περιπτώσεις (περιορισμένες) όταν το δ ευρίσκεται στην αρχή της λέξης τρέπεται προς το άρρητο σύμπλεγμα ντ και ντγ. Π.χ.

—διαλέγω / δι:αλέγου προφέρεται: ντγιαλέγου

—ο δραγάτης / ου δραγάτης προφέρεται: ντραγάτης

ε) Επίσης, υπάρχουν περιπτώσεις λέξεων για τις οποίες δεν ισχύει ο κανόνας που αναφέρεται στην περίπτωση 2α και στο ουδέτερο γένος. Π.χ.

—το σχέδιο προφέρεται: του σκέδιου κα: όχι σκέντγιου

—πο ράδιο προφέρεται: του ράδιου και όχι ράντγιου

Ε

1) Ομαλή προφορά

—Πλέγου, ιταλαβέργια, ρέχαβους, κουμπές, έρτζι κλπ

2) Λοιπές περιπτώσεις

Στις λέξεις που το ε (ή το ομόηχό του αι) δεν τονίζεται, αυτό κατά την προφορά του τρέπεται σε ι. Π.χ.

—ενδιαφέροναι προφέρεται: ινδ:αφέρουμι (ισχύει γ α το αι)

—ο πελεκάνος προφέρεται: ου πιλικάνους

—η εκκλησία προφέρεται: η ικκλησιά

—το πελεκούδι προφέρεται: του πιλικούδι

Αντίθετα: —πέτενους, λέτσιους, τζιουαβές, κ.λ.π. (περιπτώσεις τονισμένου ε).

Ζ

1) Ομαλή προφορά

—Ζυραγκιόζου, Ζουβανάς, Ζούνταβους, Ζόμιτι, Ζουφός κλπ.

2) Λοιπές περιπτώσεις

Όταν το Ζ ευρίσκεται προ των φωνηέντων ε και ι (και όλων των ομοήχων τους) προφέρεται σαν Ζ δασύ (Ζι), ακριβώς σαν να παρεμβάλλεται μεταξύ του Ζ και του φωνηέντος που ακολουθεί ο φωνηέντας φθόγγος ι. Π.χ.

—Ζεύω / Ζεύου προφέρεται: Ζιεύου

—η ζίγρα / η ζίγρα προφέρεται: Ζιίγρα

Η

1) Ομαλή προφορά

—αηηδών, ηηλαητόν, χαριώτης, πλάτης, ήλιους κλπ.

2) Λοιπές περιπτώσεις

Συσχέτιση με το ομόηχό του ι.

Θ

1) Ομαλή προφορά

—θαραπαύουμι, κάθουρους, αυρθός, θερμό, κορθάρι κ.λ.π

2) Λοιπές περιπτώσεις

α) Στα ονόματα αρσενικού γένους που λήγουν σε -θους, θηλυκού σε -θια και ουδέτερου σε -θιου (νοούνται και όλα τα ομόηχα του ι) κατά την προφορά τους, το μεν θ τρέπεται σε τ, μεταξύ δε αυτού και του ι παρεμβάλλεται το γράμμα χ. Π.χ.

—ο βόθειος / ου βόθειους προφέρεται: βότχειους

—η αλήθεια / η αλήθεια προφέρεται: αλήτχια

—το συνήθειο / του συνήθειου προφέρεται: συνήτχιου

Εξαιρούνται τα παροξύτονα ονόματα που λήγουν σε -θους ή -θιους για τα αρσενικά, -θια ή -θια για τα θηλυκά και -θιου ή -θιου για τα ουδέτερα (νοούνται και τα ομόηχα του ε και του ι)

β) Στα ονόματα ουδέτερου γένους που λήγουν σε -θι ο πληθυντικός τρέπεται σε -τχια, δηλαδή και στην περίπτωση αυτή το μεν θ τρέπεται σε τ, μεταξύ δε αυτού και του ι παρεμβάλλεται το γράμμα χ. Π.χ.

—το ορνίθι / του ορνίθι — τα ορνίτχια

—πο σιμίθι / του σιμίθι — τα σιμίτχια

γ) Όταν στην περίπτωση 2α και στο θηλυκό όνομα το α της κατάληξης είναι αλλοωμένο (π.χ. αρμαθ(ά), κουλουκυθ(ά) κ.λ.π.) δεν ισχύει ο κανόνας που αναφέρεται παραπάνω αλλά ό,τι και στην προσφορά του αλλοωμένου α (βλ. σχ.) Π.χ.

—η αρμαθ(ά) προφέρεται: αρμαθ(εά)—(ιά) και όχι αρματχιά

—η κουλουκυθ(ά) προφέρεται: κουλουκυθ(εά)—(ιά) και όχι κουλουκυτχιά.

δ) Το θ τρέπεται πάντοτε σε τ όταν προ αυτού ευρίσκεται το σύμφωνο σ Π.χ.

—ο Δημοσθένης / ου Δημοσθένης προφέρ.: Δημοστένης

—η ασθένεια / η ασθένεια προφέρεται: αστένια

Επίσης, υπάρχουν περιπτώσεις (περιορισμένες) που όταν το θ ευρίσκεται στην αρχή της λέξης τρέπεται σε τ. Π.χ.

—τα θρύψαλα / τα θρύψαλα προφέρεται: τρύψαλα

—τα θρίμματα / τα θρίμματα προφέρεται: τρίμματα

Ι

1) Ομαλή προφορά

—ιχτμή, κτριμπόμπουλου, ιχτέ(ς), κουλιούφι, φαλκίδι

2) Λοιπές περιπτώσεις

Συσχέτιση με όλα τα ομόηχά του.

Κ

1) Ομαλή προφορά

—καθαρνώ, κουνέτου, κλουδι, καμός, καλτσιάς κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

Όταν το **κ** ευρίσκεται προ των φωνηέντων **ε** και **ι** (και όλων των ομόηχων τους) παθαίνει ουρανίωση, δηλαδή προφέρεται σαν **κί**, ακριβώς σαν να παρεμβάλλεται μεταξύ αυτού και του φωνήεντος που ακολουθεί ο φωνήεντας φθόγγος **ι**. (βλ. αντίστοιχη περίπτωση στο γράμμα **Γ**). Π.χ.

—κέσκι / κέσκι προφέρεται: κίέσκι

—πο κίνημα / του κίνημα προφέρεται: κίνημα κ.λ.π.

Λ

1) Ομαλή προφορά

—λαμώνου, λότους, κλούτσους, λότσα, λαβδάρ (εά)—(ιό) κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

α) Όταν το **λ** ευρίσκεται προ των φωνηέντων **ε** και **ι** αποκτά ουρανικότερη προφορά όπως π.χ. στις λέξεις: λέραβους, λιλίδι, λέλε κλπ.

Τέλεια ουρανίωση του **λ** έχει εντοπισθεί στο κύριο όνομα Μού(λ)κας (υποκοριστικό του Θωμάς / Θωμούλης / Μούλης / Μού(λ)κας). Πρόκειται, πάντως, για πολύ σπάνια περίπτωση.

β) Στα οξύτονα ονόματα θηλυκού γένους που λήγουν σε -λία ο πληθυντικός τρέπεται σε -λές. Π.χ. Π.χ. δουλειά -δουλές, ιλιά(ελιά) -ιλές κλπ.

Μ

1) Ομαλή προφορά

—μουλάνου, μανακόκι, μαλαγκούτα, μιντέρι, μούγκι κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

α) Στα ονόματα αρσενικού γένους που λήγουν σε -μους, θηλυκού σε -μια και ουδετέρου σε -μιου (νοούνται και όλα τα ομόηχα του **ι**) κατά την προφορά τους, μεταξύ του **μ** και του **ι** παρεμβάλλεται το γράμμα **ν**. Π.χ.
—ο βρώμιος / ου βρώμιους προφέρεται: βρώμνιους
—η λάμια / η λάμια προφέρεται: λάνμνια
—το τίμιο / του τίμιου προφέρεται: τίμνιου

Εξαιρούνται τα παροξύτονα ονόματα που λήγουν σε -μεους ή -μιας για τα αρσενικά, -μεα ή -μια για τα θηλυκά και -μεου ή -μιου για τα ουδέτερα (νοούνται και τα ομόηχα του **ε** και του **ι**).

β) Στα ονόματα ουδετέρου γένους που λήγουν σε -μι ο πληθυντικός τρέπεται σε -μνια, δηλαδή και στην περίπτωση αυτή παρεμβάλλεται αντίστοιχα το γράμμα **ν**. Π.χ.

—το δρόμι / του δρόμι — τα δρόμνια

—το πατάμι / του πατάμι — τα πατάμνια

γ) Όταν στην περίπτωση 2α και στο θηλυκό όνομα το **α** της κατάληξης είναι αλλοιωμένο (π.χ. αρμ(ά), ουμ(ά) κ.λ.π.) δεν ισχύει ο κανόνας που αναφέρεται παραπάνω αλλά ό,τι και στην προφορά του αλλοιωμένου **α** (βλ. σχ.) Π.χ.

—η αρμ(ά) προφέρεται: αρμ(εά)—(ιά) και όχι αρμνιά

—η ουμ(ά) προφέρεται: ουμ(εά)—(ιά) και όχι ουμνιά

δ) Στα οξύτονα ονόματα θηλυκού γένους που λήγουν σε -μνιά ο πληθυντικός τρέπεται σε -μές. Π.χ. κα-

Ν

1) Ομαλή προφορά

—νίβουμι, νούδι, νάνα, σκουφούνι, ντιγάτανους κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

α) Το τελικό **ν** μιάς λέξης αποκτά βαθειά έρρινη χροιά όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από τα σύμφωνα **κ**, **π** και **τ** και συνεκφωνούμενο με αυτό τα τρέπει, αντίστοιχα, στα συμπλέγματα **γκ**, **μπ** και **ντ**. Π.χ. οι φράσεις:
—ταυν κίταρνου: αποκλίνει ηχητικά: του(ν) γκίταρνου
—την πασπάλα: αποκλίνει ηχητικά: τη(ν) μπασπάλα
—τούν τρούκουλα: αποκλίνει ηχητικά: του(ν) ντρούκουλα κ.λ.π.

β) Στα οξύτονα ονόματα θηλυκού γένους που λήγουν σε -νιά ο πληθυντικός τρέπεται σε -νές. Π.χ. μπουχτανιά (=γροθιά) - μπουχτανές κλπ.

Ξ

1) Ομαλή προφορά

—ξουντιάζου, λίξα, κλόξα, ξούγκι, λουξός κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

α) Όταν του **Ξ** ευρίσκεται προ των φωνηέντων **ε** και **ι** (και όλων των ομόηχων τους) προφέρεται σαν **Ξι**, ακριβώς σαν να παρεμβάλλεται μεταξύ αυτού και του φωνήεντος που ακολουθεί ο φωνήεντας φθόγγος **ι**. Π.χ.

—το Ξέσκισμα / του Ξέσκισμα προφέρεται: Ξιέσκισμα

—το Ξεχωρνώ / Ξιχωρνώ προφέρεται: Ξιιχωρνώ

β) Επίσης, υπάρχουν περιπτώσεις λέξεων που αρχίζουν από το γράμμα **Ξ** και παρ' όλο που δεν ακολουθούν τα φωνήεντα **ε** και **ι** αλλά το **α**, αυτό διατηρεί την δασεία προφορά του. Π.χ.

—Ξαλαφρώνω / Ξαλαφρώνου προφέρεται: Ξιαλαφρώνου

—Ξαλλάζω / Ξαλλάζου προφέρεται: Ξιαλλάζου

Ο

1) Ομαλή προφορά

—κόφτσου, μπιζιόρι, μπουρμπόκι, όντας, φόβγιους κ.λ.π.

2) Αλλοιωμένη προφορά

—Μητ(ό)ς, Γκουντ(ό)ς κ.λ.π.

Η περίπτωση αυτή έχει εντοπισθεί βασικά σε κύρια ονόματα και το αλλοιωμένο ο προφερόμενο αποκλίνει ηχητικά προς το σύμπλεγμα των φωνηέντων **εο** ή **ιο** μέ, σχεδόν, ανεπαίσθητη και γρήγορη διαδρομή του **ε** ή **ι** και εμφαντική προφορά του **ο** (συνίζηση).

Επίσης, έχει παρατηρηθεί ότι το αλλοιωμένο αυτό ο εμφανίζεται πάντοτε τονισμένο στις λέξεις που το περιέχουν. Π.χ.

—ο Μητ(ό)ς προφέρεται: ου Μητ(εό)ς—(ιό)ς

—ο Γκουντ(ό)ς προφέρεται: ου Γκουντ(εό)ς—(ιό)ς κλπ

3) Λοιπές περιπτώσεις

Στις λέξεις που το **ο** (ή το ομόηχό του **ω**) δεν τονίζεται, αυτό, κατά την προφορά του, τρέπεται σε ου. Π.χ.
—υπαλογίζω προφέρεται: υπολουγιζου

—ο υποκόπανος προφέρεται: ου υποκούκονους

—η μονοκόμματη προφέρεται: η μουνουκόμματη

—το ορνιθοτροφείο προφέρεται: του ορνιθουτροφείου κ.λ.π.

Αντίθετα: κρυγιός, σκόλη, σιόλι, μόλι κ.λ.π. (περιπτώσεις τονισμένου **ο**).

Π

1) Ομαλή προφορά

—πιδικλώνου, κούσπα, πόχα, πουρλίδα, πανουθιό κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

α) Στα ονόματα αρσενικού γένους που λήγουν σε -πious, θηλυκού σε -πια και ουδετέρου σε -πιου (νοούνται και όλα τα ομόηχα του ι), κατά την προφορά τους, μεταξύ του π. και του ι παρεμβάλλεται το γράμμα χ. Π.χ.

—ο σάπιος / ου σάπιους προφέρεται: σάπχιους

—η Αραπιό / η Αραπιό προφέρεται: Αραπχιό

—το εντόπιο / του εντόπιου προφέρεται: εντόπχιου

Εξαιρούνται τα παροξύτονα ονόματα που λήγουν σε -πεους ή -πious για τα αρσενικά, -πεα ή -πια για τα θηλυκά και -πεου ή -πιου για τα ουδέτερα (νοούνται και τα ομόηχα του ε και του ι).

β) Στα ονόματα ουδετέρου γένους που λήγουν σε -πι ο πληθυντικός τρέπεται σε -πχια, δηλαδή και στην περίπτωση αυτή παρεμβάλλεται, αντίστοιχα, το γράμμα χ. Π.χ.

—το σιάπι / του σιάπι — τα σιάπχια

—το ντουλάπι / του ντουλάπι — τα ντουλάπχια

γ) Όταν στην περίπτωση 2α και στο θηλυκό όνομα το α της κατάληξης είναι αλλοιωμένο (π.χ. κουτσουπι(ά) κ.λ.π.), δεν ισχύει ο κανόνας που αναφέρεται παραπάνω αλλά ό,τι και στην προφορά του αλλοιωμένου α (βλ. σχ.) Π.χ.

—η κουτσουπι(ά) προφέρεται: κουτσουπι(εά)—(ιά) και όχι κουτσουπιχιά, παρ' όλο που έχει εντοπισθεί και αυτός ο τύπος.

Ρ

1) Ομαλή προφορά

—ρνίζου, παρμόρα, ράπουτους, ρουγκάλιζμα, τράφους κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

α) Στα ονόματα αρσενικού γένους που λήγουν σε -ριους θηλυκού σε -ρια και ουδετέρου σε -ριου (νοούνται και όλα τα ομόηχα του ι), κατά την προφορά τους, μεταξύ του ρ και του ι παρεμβάλλεται το γράμμα γ. Π.χ.

—ο ακέριος / ου ακέριους προφέρεται: ακέργχιους

—η βαρειά / η βαρειά προφέρεται: βαργειά

—το κινούργιο / του κινούργιου προφέρεται: κινούργχιου

Εξαιρούνται τα παροξύτονα ονόματα που λήγουν σε -ρεους ή -ριους για τα αρσενικά, -ρεα ή -ρια για τα θηλυκά και -ρεου ή -ριου για τα ουδέτερα (νοούνται και τα ομόηχα του ε και του ι)

β) Στα ονόματα ουδετέρου γένους που λήγουν σε -ρι ο πληθυντικός τρέπεται σε -ργια, δηλαδή και στην περίπτωση αυτή παρεμβάλλεται αντίστοιχα το γράμμα γ. Π.χ.

—το νταλαβέρι / του νταλαβέρι — τα νταλαβέργια

—το μιντέρι / του μιντέρι — τα μιντέργια

γ) Όταν στην περίπτωση 2α και στο θηλυκό όνομα το α της κατάληξης είναι αλλοιωμένο (π.χ. παταρ(ά) μουρ(ά) κ.λ.π.) δεν ισχύει ο κανόνας που αναφέρεται παραπάνω αλλά ό,τι και στην προφορά του αλλοιωμένου α (βλ. σχ.) Π.χ.

—η παταρ(ά) προφέρεται: παταρ(εά)—(ιά) και όχι παταργιά

—η μουρ(ά) προφέρεται: μουρ(εά)—(ιά) και όχι μουργιά

δ) Υπάρχουν περιπτώσεις λέξεων στις οποίες δεν ισχύει ο κανόνας της περίπτωσης 2α. Π.χ.

—ου κύριους και όχι ου κύργιους

—η μυατήρια και όχι η μυστήργια

—του δικαστήριου και όχι του δικαστήργιου κ.λ.π.

Σ

1) Ομαλή προφορά

—σφαλνώ, σκαμόγκι, κασατούρα, σουγκλί, σπληνιάρης κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

Όταν το α ευρίσκεται προ των φωνηέντων ε και ι (και όλων των ομοήχων τους) προφέρεται σαν σ δασυ (σι), ακριβώς σαν να παρεμβάλλεται μεταξύ του σ και του φωνηέντος που ακολουθεί ο φωνηέντος φθόγγος ι. Π.χ.

—το σέγκι / του σέγκι προφέρεται: σιέγκι

—σιβαίνω / σιβαίνου προφέρεται: σιυβαίνου

β) Το σ όταν ευρίσκεται προ των συμφώνων β, γ, δ, λ, μ, και ν, τρέπεται σε Ζ. Π.χ.

—ου άσβους προφέρεται: άζβους

—ου αγουρός προφέρεται: ζγουρός

—ου Βασδέκης προφέρεται: Μπαζδέκης (κύριο όνομα)

—τουόλα προφέρεται: τούζλα

—ισμούργια προφέρεται: ζμούργια

—ονύχι προφέρεται: ζνύχι κ.λ.π.

γ) Επίσης προ των συμπλεγμάτων γκ, μπ, και ντ τρέπεται σε Ζ. Π.χ.

—τα σγκρουβάλια προφέρεται: ζγκρουβάλια

—σμπουρνά προφέρεται: ζμπουρνά

—σαντίζου προφέρεται: αζντίζου κ.λ.π.

Τ

1) Ομαλή προφορά

—Τουρλώνου, τρόκαλου, κατίνα, ματινίτσα, ταχυσινή κλπ.

2) Λοιπές περιπτώσεις

α) Στα ονόματα αρσενικού γένους που λήγουν σε -πιους, θηλυκού σε -πια και ουδετέρου σε -πιου (νοούνται και όλα τα ομόηχα του ι) κατά την προφορά τους, μεταξύ του τ και του ι παρεμβάλλεται το γράμμα χ. Π.χ.

—ο τέτοιος / ου τέτοιους προφέρεται: τέτχιοιους

—η πραγμάτεια / η πραγμάτεια προφέρεται: πραγμάτχια

—το λέκτιο / του λέκτιου προφέρεται: λέκτχιου κ.λ.π.

Εξαιρούνται τα παροξύτονα ονόματα που λήγουν σε -τέους ή -πτιους για τα αρσενικά, -τεα ή -πια για τα θηλυκά και -τεου ή -πτιου για τα ουδέτερα (νοούνται και τα ομόηχα του ε και του ι)

β) Στα ονόματα ουδετέρου γένους που λήγουν σε -πι, ο πληθυντικός τρέπεται σε -πχια, δηλαδή και στην περίπτωση αυτή παρεμβάλλεται αντίστοιχα το γράμμα χ. Π.χ.

—το παλιαρούτι / του παλιαρούτι — τα παλιαρούτχια

—το ποιήτι / του ποιήτι — τα ποιήτχια κ.λ.π.

γ) Όταν στην περίπτωση 2α και στο θηλυκό όνομα το α της κατάληξης είναι αλλοιωμένο (π.χ. πυτ(ά), ιτ(α) κ.λ.π.), δεν ισχύει ο κανόνας που αναφέρεται παραπάνω αλλά ό,τι και στην προφορά του αλλοιωμένου α (βλ. σχ.) Π.χ.

—η πυτ(ά) προφέρεται: πυτ(εά)—(ιά) και όχι πυτχιό

—η ιτ(ά) προφέρεται: ιτ(εά)—(ιά) και όχι ιτχιό

Υ

1) Ομαλή προφορά

—υπουφέρου, υπιρτώργιας, ύπιργα, ύσταρνας, αφύς κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

Συσχέτιση με τα ομόηχά του.

Φ

1) Ομαλή προφορά

—φουκαλνώ, φούρλα, φίστουλας, φαλκάρι, φλίτσα κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

α) Στα ονόματα αρσενικού γένους που λήγουν σε -φους, θηλυκού σε -φια και ουδέτερου σε -φου (νοούνται και όλα τα ομόηχα του ι) κατά την προφορά τους, μεταξύ του φ και του ι παρεμβάλλεται το γράμμα κ. Π.χ.

—ο όφις / ου όφιος προφέρεται: όφκιους

—η κούφια / η κούφια προφέρεται: κούφκια

—το ψόφο / του ψόφου προφέρεται: ψόφκιου

Εξαιρούνται τα παροξύτονα ονόματα που λήγουν σε -φους ή -φους για τα αρσενικά, -φια ή -φια για τα θηλυκά και -φου ή -φου για τα ουδέτερα (νοούνται και τα ομόηχα του ε και του ι).

β) Στα ονόματα ουδέτερου γένους που λήγουν σε -φι, ο πληθυντικός τρέπεται σε -φκια, δηλαδή και στην περίπτωση αυτή παρεμβάλλεται, αντίστοιχα, το γράμμα κ. Π.χ.

—το πιλάφι / του πιλάφι — τα πιλάφκια

—το ντέφι / του ντέφι — τα ντέφκια

γ) Όταν στην περίπτωση 2α και στο θηλυκό όνομα το α της κατάληξης είναι αλλοιωμένο (π.χ. κουφ(ά), ζουφ(ά) κ.λ.π.), δεν ισχύει ο κανόνας που αναφέρεται παραπάνω αλλά ό,τι και στην προφορά του αλλοιωμένου α. Π.χ.

—η κουφ(ά) προφέρεται: κουφ(εά)—(ιά) και όχι κουφκιά

—η ζουφ(ά) προφέρεται: ζουφ(εά)—(ιά) και όχι ζουφκιά κ.λ.π.

Χ

1) Ομαλή προφορά

—ιχτιώ, ρεχαβους, χορχούρα, πάχα, χαλίζικους κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

Όταν το χ ευρίσκεται προ των φωνηέντων ε και ι (και όλων των ομοήχων τους) παθαίνει ουράνωση, δηλαδή προφέρεται σαν χι, ακριβώς σαν να παρεμβάλλεται μεταξύ αυτού και του φωνήεντος που ακολουθεί ο φωνήεντος φθόγγος ι. (βλ. αντίστοιχη περίπτωση στο γράμμα γ) Π.χ.

—το χέρι / του χέρι προφέρεται: χιέρι

—η χήνα / η χήνα προφέρεται: χιήνα κ.λ.π.

Ψ

1) Ομαλή προφορά

—καφαλιζουμι, ψαλίθρα, καψούρα, ψάξιμου, ιψέ(ς) κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

Όταν το ψ ευρίσκεται προ των φωνηέντων ε και ι (και όλων των ομοήχων τους) προφέρεται σαν ψ δασύ (ψι), ακριβώς σαν να παρεμβάλλεται μεταξύ του ψ και του φωνήεντος που ακολουθεί ο φωνήεντος φθόγγος ι. Π.χ.

—ψένω / ψένου προφέρεται: ψιένου

—ο ψιλός / ου ψιλός προφέρεται: ψιιλός κ.λ.π.

Ω

1) Ομαλή προφορά

—μουτακνουμε, ωσιαμι, ζιπρώξιμου, ανώγι, Βιργιώτης κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

Συσχέτιση με το ομόηχό του ο (περίπτωση τροπής σε ου κ.λ.π.)

Δίφθογγοι

—αι: προφέρεται όπως το ε. Όπου δεν τονίζεται τρέπεται σε ι. Π.χ.: σβαίνου, καίγου, κ.λ.π. Όμως: κοντόλαιμος=κουντόλμους κλπ.

—ει, οι, υι: προφέρονται όπως τα ι. Π.χ.: κείνους, αυτινοί, υιοθιτώ κ.λ.π.

—ου: Έχει διπλή προφορά 1) Σαν αφ Π.χ.: αυτός, αυτουκίνητου κλπ. 2) Σαν οβ Π.χ.: αυλή, αύριου κ.λ.π.

—ευ: Έχει διπλή προφορά 1) Σαν εφ Π.χ. ιφκή=ευχή, Ιφτυμία=Ευθυμία κλπ. 2) Σαν εβ Π.χ. φεύγου, ρεύοιμι κ.λ.π.

—ου: Διακρίνουμε δύο προφορές: 1) Ομαλή και 2) Αλλοιωμένη.

1) Ομαλή προφορά

—σουλτούκου, ουμήνεια, κούφους, κουλιάσια, σουφούρι κ.λ.π.

2) Αλλοιωμένη προφορά

Στην περίπτωση αυτή το αλλοιωμένο ου προφερόμενο αποκλίνει ηχητικά προς ιδιάζοντα φθόγγο ευρισκόμενο στο ενδιάμεσο του φωνήεντος ι και της δίφθογγου ου. Εδώ παρίσταται με υ. Π.χ.

—πιπιλλυκι, χατΥρι, καλνταρΥμι, νισιοντΥρι, τασκΥλι κλπ.

Συμπλέγματα συμφώνων

—γγ, γκ, μπ, και ντ. Διακρίνουμε δύο προφορές: 1) άρρινη για τα γκ, μπ, και ντ και 2) Έρρινη για τα γγ, γκ, μπ, και ντ. Π.χ.

1) Άρρινη προφορά

—γκαιγκανάς, μπιτζίζου, νταβέτι κ.λ.π.

2) Έρρινη προφορά

—ά(ν)γγιλους, πα(ν)γκάρι, α(μ)μπουρώ, μέ(ν)ντα κλπ.

Επίσης στα συμπλέγματα γγ και γκ όταν ακολουθούν τα φωνήεντα ε και ι, παρεμβάλλεται ο φθόγγος φωνήεν ι (βλ. σχ. γράμματα γ, κ κ.λ.π.) Π.χ.

—βεγγέρα προφέρεται: βιγγιέρα

—στραγγίζω προφέρεται: στραγγιζου

—γκέγκας προφέρεται: Γκιέγκας

—ντιγκίλι προφέρεται: ντιγκιίλι κ.λ.π.

Θα πρέπει, εκόμα, αναφερθεί πως το σύμπλεγμα μπ τρέπεται σε μ όταν ακολουθεί το γράμμα τ. Π.χ.

—Πόμπη προφέρεται: Πέμπη

—σύμπωση προφέρεται: σύμ'τουση κ.λ.π.

—πΖ, τσ. Επίσης, ο φθόγγος φωνήεν ι παρεμβάλλεται και στα τΖ και τσ. Π.χ.

—πζέντιμη προφέρεται: τζιέντιμη

—τζιρμές προφέρεται: τζιριμές

—τσέρκι προφέρεται: τσιέρκι

—τσγκρίκι προφέρεται: τσιγκρίκι κ.λ.π.

(βλ. σχ. γράμματα Ζ, σ κ.λ.π.)

Β' ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

(Συντομογραφίες)

— αντ.	αντωνυμία
— άρθ.	άρθρο
— ενκ.	ενικός
— επθ.	επίθετο
— επρ.	επίρρημα
— επφ.	επιφώνημα
— κύρ.ό.	κύριο όνομα
— ουσ.	ουσιαστικό

— ηλθ.	ηληθυντικός
— ηρθ.	ηρόθεση
— ρημ.	ρήμα
— ονδ.	σύνδεσμος
— ποπων.	τοπωνύμιο

Α

αγλήγουρας, επρ. = γρήγορα (και αγρήγουρας)
αγλύστρα, η, ουσ. = γλύστρα
άβους, ου, ουσ. = σφός
αζντίζου, ρημ. = τα χάνω
ακέργιους-α-ου, ου-η-του, επθ. = ολάκερος, πλήρης, ολό-
κληρος

αλήτεια, η, ουσ. = αλήθεια
α(μ)μπουρώ, ρημ. = δύναμαι, μπορώ
ανασκυνώ, ρημ. = δ'ευθετώ, τακτοποιώ
ά(ν)γγιλους, ου, ουσ. = άγγελος
όντγιους-α-ου, ου-η-του, επθ. = άδειος
ανώγι, του, ουσ. = μεγάλη σάλα
επηδών, ρημ. = ηηδών
Αραηχιά, η, εθν. = η γη, το έθνος των Αράβων
αρμαθ(εά)—(ιά), η, ουσ. = αρμαθιά
αημ(εά)—(ιά), η, ουσ. = ξυρισμένο λάχανο (με ζωμό)
αστένεα, η, ουσ. = αρρώστεια, ασθένεια
αύριου, επρ. = αύριο
αυτιοί, αντ. = αυτοί
αυτουκίνητου, του, ουσ. = αυτοκίνητο
αψύς-ά-ύ, ου-η-του, επθ. = οξύθυμος

Β

βαρύς-βαργεά-φαρύ, ου-η-του, πθ. = βαρύς
βι(ν)γγίερα, η, ουσ. = βραδυνή φιλική συγκέντρωση
Βιργιώτης-α, ου, επθ. = Βερροιώτης (κάτ. της Βέρροιας)
βότχειους, ου, ουσ. = βοήθεια
βουδέτα, η, ουσ. = καλτοοδέτα (είδος)
βρώμνιους-α-ου, ου-η-του, επθ. = βρώμικος, λερός

Γ

γαζιάλι, του, ουσ. = γαϊδουράκι
γοτσιόζου, ρημ. = βραχνιάζω
γέρος, ου, ουσ. = γέρος
γύδα, η, ουσ. = γίδα, κατσίκια
γίντγιους-α-ου, ου-η-του, επθ. = κατασκίσιος, γιδίσιος
γκοβός-(εά)—(ιά)-ό, ου-η-του, επθ. = τυφλός
γκαιγκανός, ου, ουσ. = είδος φαγητού
Γκίεγκας, ου, ουσ. = Αλβανός Γκίεγκας (της φυλής Γκίεγκα)
γκλέφορου, του, ουσ. = βλέφαρο
γκλυνάρι, του, ουσ. = είδος ψαριού
Γκουητ(εά)-ς-(ιό)-ς, ου, κύρ.ό. = οικογενειακό επώνυμο
γκριβόδι, του, ουσ. = είδος ψαριού (γριβόδι)
γλέπου, ρημ. = βλέπω
γουρθ(εά)—(ιά), η, ουσ. = γροθιά
γουρνάρης, ου, ουσ. = χοιροβοσκός

Δ

δέξους, ου, ουσ. = κότσι από άρθρωση μικρού ζώου κα-
τάλληλο για παιδικό παιχνίδι
Δημουστένης, ου, κύρ.ό. = Δημοσθένης
δικαστήριου, του, ουσ. = δικαστήριο
διρμόνι, του, ουσ. = μεγάλο κόσκινο

Ε

έρτζι, του, ουσ. = σειρά κοινωνική, κάστα

Ζ

ζαβγ.ά, η, ουσ. = ζαβολιά
Ζάμπι, του, ουσ. = κολλώδης ουσία δένδρων
Ζγκρουβάλι, του, ουσ. = σβώλος
Ζγουρός-ή-ό, ου-η-του, επθ. = ογουρός
Ζεύου, ρημ. = ζεύω
Ζίιγρα, η, ουσ. = θάμνος (βάτων κ.λ.π.)
Ζμαρα(ν)γκιάζου ρημ. = μαρσάινω (και μαρσάινω)
Ζμούργια, επρ. = στο σούρουπο, κατά το σούρουπο
Ζμπουννώ, ρημ. = ωθώ με τα κέρατα, με το κεφάλι
Ζμπρώξιμου, του, ουσ. = σπρώξιμο
Ζνύχι, του, ουσ. = σβέρκος, αυχέννας
Ζουβάνα, η, ουσ. = κανάτα νερού
Ζουβανός, ου, ουσ. = πριονωτό μαχαίρι που διπλώνει
Ζούνταβους-η-ου, ου-η-του, επθ. = καχεκτικός, αδύνα-
τος, ισχνός
Ζουφός-(εά)—(ιά)-ό, ου-η-του, επθ. ισχνός

Η

η, άρθ. = η (οριστικό άρθρο θηλ. γένους)
ήλιους, ου, ουσ. = ήλιος

Θ

θαπαπούουμ, ρημ. ευχαριστιέμαι (μεταφ.)
θ(εά)μα-(ιά)μα, του, ουσ. = θαύμα, σημείο
θρμό, του, ουσ. = σκεύος για ζέσταμα νερού

Ι

ικείνους-η-ου, αντ. = εκείνος
ικκλησιά, η, ουσ. = εκκλησία
ινδισφέρομ, ρημ. = ενδισφέρομαι, μεριμνώ
ίντγιους-α-ου, ου-η-του, επθ. = ίδιος
ιντόπχιους-α-ου, ου-η-του, επθ. = εντόπιος, γηγενής
ιρινίζου ρημ. = λιμάρω
ισάδι, του, ουσ. = επίπεδο κομμάτι εδάφους, ίσιωμα
ιτ(εά)—(ιά), η, ουσ. = ιτιά
ιφκή, η, ουσ. = ευχή
Ιφτυμία, η, κύρ.ό. = Ευθυμία
ιχτές (και ιχτέ) επρ. = χθεσ
ιχτψώ, ρημ. = εκτιμώ
ιψές (και ιψέ), επρ. = ψες

Κ

καθαρνώ, ρημ. = καθαρίζω
καίγου ρημ. = καίω
καλάμι, του ουσ. = καλάμι (ηληθ. καλάμνια)
καλνταρUμ, του, ρημ. καλντερίμι
καλτσιός, ου, ουσ. = πέταλο ζώου ημικυκλικό (και πα-
πουτσιού)
καμός, ου, ουσ. = καμήλος
καρθάρι, του, = κριθάρι
κασαπούρα, η, ουσ. = χασαπομάχαιρο (και παλιό όπλο)
κατίνα, η, ουσ. = κλειδαριά (και κύρ. όν. Κατίνα)
καφαλίζουμ, ρημ. = καφαλίζομαι
καψούρα, η, ουσ. = ξυνίλα στομαχιού
κιάσκι, επφ. = είθε (με ευκτικό χαρακτήρα)
κύννημα, του, ουσ. = ευκοίλια
κινούργιους-α-ου, ου-η-του, επθ. = καινούριος, νέος (όχι
σε ηλικία)
κίταρνους-η-ου, ου-η-του, επθ. = κίτρινος
κίτριμπόμπουλου, του, ουσ. = μικροσκοπικός καρπός θάμνου
κλόξα, η, ουσ. = λόξυγκας

κλούβγους-α-ου, ου-η-του, επθ. = κλούβιος
 κλουδί, του, ουσ. = κλουβί
 κλούτσους ου, ουσ. = ξύλινος γάντζος
 κόθουρους, ου, ουσ. = άκρη της πίτας,
 κουλιάσα, η, = παχύρευστα προϊόν σησαμιού
 κουλιούφι, του, ουσ. = κελύφιο (κύρια μαξιλαριού)
 κουλακυθ(εά)—(ιά), η, ουσ. = κολακυθιά
 κουμπές, ου, ουσ. = θάλος
 κουνέτου, του, ουσ. = μικρό δοχείο για υγρά
 κοντόλ:μους-η-ου, ου-η-του, επθ. = κοντόλαιμος
 κούσπα, η, ουσ. = προϊόν σησαμιού (υπαπροσίον)
 κουτάβι, του, ουσ. = σκυλάκι (πληθ. κουτάβγια)
 κουτσουη(εά)—(ιά), η, ουσ. = θαμνώδες δένδρο
 κουφός-(εά)—(ιά-ό, ου-η-του, επθ. = κουφός
 κούφκους-α-ου, ου-η-του, επθ. = κούφιος
 κούφρας, ου, ουσ. = φωσφορούχα πλευρά από σπιρτοκούτι
 κόφτου, ρημ. = κόβω
 κρυγός-ά-ό, ου-η-του, επθ. = κρύος
 κύριους-α-ου, ου-η-του, επθ. = κύριος

Λ

λαβдор(εά)—(ιά), η, ουσ. = οριζόντια ξύλινη δοκός
 λάμνια, η, ουσ. = λάμια (αυτός που καταβροχθίζει)
 λαμώνου, ρημ. = βουλιάζω, βαλτώνω
 λέκτιου, του, ουσ. = είδος πεσέτας
 λέλε, επφ. = νώ!, νώ!, όχ
 λέραβους-η-ου, ου-η-του, επθ. = λερός, βρώμικος
 λέτσιους, ου, ουσ. = κακοντυμένος, σπημέλτος(μόνον αρ.)
 λιλίδι, του, ουσ. = φολίδο πίπτας
 λίξα, η, ουσ. = βουλιμία
 λότους, ου, ουσ. = λαχνός
 λότσα, η, ουσ. = νερουλό χιόνι, νερουλό έδαφος
 λουβουδ(εά)—(ιά), η, ουσ. = είδος χορταρικού
 λουξός-ή-ό, ου-η-του, επθ. = λοξός

Μ

μαλα(ν)γκούτα, η, ουσ. = πλατύφυλλο χάρτο (ομπρελοειδές)
 μανοκόκι, του, ουσ. = σκεύος μέτρησης αλευριού κηλ.
 μστινίτσα, η, ουσ. = γάλα ξυγισμένο (από κτύπημα βουτ.)
 μέντα, η, ουσ. = καραμέλλα (και είδος φυτού)
 Μήτ(εά)ς-(ιά)ς, ου, κύρ.ό. = Δημήτρης (υποκοριστικό)
 μιντέρι, του, ουσ. = χαμηλός καναπές (πληθ. μιντέργια)
 μόλι, του, ουσ. = κομμάτι πέτρας
 μούγκι, επρ. = μόνο, μονάχα
 Μού(λί)κας, ου, κύρ.ό. = Θωμάς (υποκοριστικό)
 μουλάνου, ρήμ. = σιωπώ
 μουνοκόμματους-η-ου, ου-η-του, επθ. = μονοκόμματος.
 όκαμπτος
 μουρ(εά)—(ιά), η, ουσ. = μουριά
 μπουτκώνουμι, ρημ. = κώνω γκριμάτσες (και θυμώνω)
 Μπαζόκης, ου, κύρ.ό. = οικογενειακό επώνυμο
 μπιζιόρι, του, ουσ. = παπαρούνα
 μπστιρ(εά)—(ιά), η, ουσ. = σπηλιά
 μππιζου, ρημ. = πεισιώνω
 μπουρμπόκι, του, ουσ. = γέμισμα μαξιλαριού, (μετ. πα-
 ραμύθ.)
 μπραβείου, του, ουσ. = βραβείο
 μυστήριους-α-ου, ου-η-του, επθ. = μυστήριος

Ν

νάνα, η, ουσ. = γιαγιά
 νίβουμι, ρημ. = νίβομαι

νιο:αντΥρι, του, ουσ. = χλωριούχο αρμύριο
 νούδι, ανδ. = ούτε
 νταβέτι, του, ουσ. = γλέντι
 νταλαβέρι, του, ουσ. = δασοληψία (πληθ. νταλαβέργιο)
 ντγιαλέγου, ρημ. = διαλέγω
 ντγιάτσανους, ου, ουσ. = διάβολος (πολύ έξυπνος, διαβό-
 λικός)
 ντέφι, του, ουσ. = ντέφι (πληθ. ντέφκια)
 ντι(ν)γκίλι, που, ουσ. = όξοντας άμαξας, κάρρου
 ντουλάπι, του, ουσ. = ντουλάπι (πληθ. ντουλάπια)
 ντρογάτης, ου, ουσ. = αγροφύλακας

Ξ

Ξαλαφρώνου, ρημ. = Ξαλαφρώνω, ανακουφίζομαι
 Ξαλλάζου, ρημ. = Ξαλλάζω
 Ξέσκιμα, του, ουσ. = Ξέσκισμα (ενέργεια του σχίζειν)
 Ξιχουρνών, ρημ. = Ξεχωρίζω, διαχωρίζω
 Ξού(ν)γκι, του, ουσ. = Ξύγκι
 Ξουπγιάζου, ρημ. = Ξοδεύω

Ο

όντας, ανδ. = όταν
 ου, άρθ. = ο (αριστικό άρθρο αρσεν. γένους)
 ουμός-(εά)—(ιά)-ό, ου-η-του, επθ. = ωμός
 ουρθός-ή-ό, ου-η-του, επθ. = όρθιος, ορθός
 ουρμήγεια, η, ουσ. = συμβουλή, σύσταση
 ουρνιθουτροφείου, του, ουσ. = ορνιθοτροφείο
 ουρνίθι, του, ουσ. = κότα γενικά (πληθ. ουρνίτχια)
 όφκιους (και όφχιους), ου, = φίδι

Π

παλιαρούτι, του, ουσ. = παλιόρουχο, παλιάπρωμα
 πα(ν)γκάρι, του, ουσ. = το παγκάρι της εκκλησίας
 ιανουθ(εά)—(ιά), επρ. = απάνω, επάνωθε
 παρμάρα, η, ουσ. = αρρώστεια δένδρων
 πασάλα, η, ουσ. = είδος πίπτας
 παταρ(εά)—(ιά), η, ουσ. = χαστούκι, ράπισμα γενικά
 πατ(εά)πα—(ιά)πα, η, ουσ. = πατάτα
 πάχα, η, ουσ. = λεία πλακίτσα για παιδ. παιχνίδι
 Πέμ'τη, η, = Πέμπτη (ημέρα της εβδομάδος)
 πέτεινους, ου, ουσ. = πετεινός
 ηηλαητόν, επρ. = τρέχοντας
 πιδικλώνου, ρημ. = τυλίγω, μερδεύω
 πιλιάφι του, ουσ. = πιλάφι (πληθ. πιλιάφκια)
 πιλικόνους, ου, ουσ. = πελεκάνος
 πιλικούδι, του, ουσ. = πειλεκούδι
 πιδί, του, ουσ. = παιδί (πληθ. πιπιγιά)
 πλότης, ου, ουσ. = πλότη
 ποιήτι, του, ουσ. = κέντημα κάλτσας (πληθ. ποιήτχια)
 πουδ(εά)—(ιά), η, ουσ. = ποδιά
 πουδένουμι ρημ. = φορώ παπούτσια (υποδήματα γενικά)
 πουνίδι, του, ουσ. = μικρός πόνος (πληθ. πουνίντγια)
 πουρλίδα, η, ρημ. = μικρή κόπα (πουλάδια γενικά)
 πουστάβι, του, ουσ. = νερολεκάνη (πληθ. πουστάβγια)
 πουτάμι, του, ουσ. = ποτάμι (πληθ. πουτάμνια)
 πραμότχεια, η, ουσ. = πραμάτεια, εμπόρευμα
 πρόβγειους-α-ου, ου-η-του, επθ. = πρόβειος
 πυτ(εά)—(ιά), η, ουσ. = ένζυμο στομάχου

Ρ

ράδιου, του, ουσ. = ραδιόφωνο
 ρεύουμι, ρημ. = ρεύομαι

ρέχαβους-η-ου, ου-η-του, επθ. = χαλαρός
ρόπουτους, ου, ουσ. = κτύπος
ρουγκάλζμα, του, ουσ. = ρέψιμο (ηχηρό)

Σ

σάηους-α-ου, ου-η-του, επθ. = σάπιος
σίβαινου ρημ. = εισέρχεται (μπαίνω)
σίε(ν)γκι του, ουσ. = κότσι από άρθρωση ζώου (κύρια
προβάτου) (πληθ. σίε(ν)γκια = παιδικό παιχνίδι)
σιμίτι (και σιμίθι), του, ουσ. = σιμίθι (πληθ. σιμίπχια)
σόλι, του, ουσ. = φλυτζανάκι
σόπι, του, ουσ. = το μέρος της παλιάς βρύσης από το
οποίο έτρεχε το νερό (πληθ. σιόπχια)
σκαμά(ν)γκι, του, ουσ. = νιφόδα χιονιού (πληθ. σκα-
μόν(ν)γκια)
σκέδου, του, ουσ. = σχέδιο
σκόλη, η, ουσ. = σχόλασμα
σικουφόνι, του, ουσ. = κάλτσα
σουγκλί, του, ουσ. = σουβλί
σουλτούκου, του, ουσ. = είδος επανωφοριού
σουφούρι, του, ουσ. = μικρής διάρκειας ύπνος (υπνάκος)
επληνιάρης-ου, ου-η, επθ. = σπενάχωρος
στ(εά)ρι—(ιά)ρι, του, ουσ. = σπάρι
στραβός-(εά—ιά)-ό, ου-η-του, επθ. = στραβός
στρα(ν)γγίζου ρημ. = σπραγγίζω
σύμ'τουςη, η, ουσ. = σύμπτωση
συνήτχειου, του, ουσ. = συνήθεια, συνήθεια
σφαλνώ ρημ. = κλείνω (π.χ. πόρτα κλπ.)

Τ

ταχυσινή, η, ουσ. = πρωινό (χρονική έννοια)
τέτχους-α-ου, αντ. = τέτοιος
τζιέντιμι(στου), του, ουσ. = στα τσακίδια, στο διάβολο
τζιερμές, ου, ουσ. = τζερεμές, φυγόπονος, αχαίρευτος
τζιουλβές, ου, ουσ. = στροφή, καμπή δρόμου
τίμνους-α-ου, ου-η-του, επθ. = τίμιος
τιπιλΥκι, του, ουσ. = καπέλο ναυσαϊτικής στολής (γυναικ)
του, άρθ. = το (άρθρο οριστικό ουδετ. γένους)
τούζλα, η, ουσ. = μεγάλη αλμύρα
τουρλώνου, ρημ. = σπρώχνω με δύναμη κάποιον να πέσει
κάτω.
τραπέται, του, ουσ. = πόρα πολύ ξυπό

τράφους, ου, ουσ. = μικρό ανάχωμα καλλιεργ. εδάφους
τρίμμα, του, ουσ. = τρίμμα (πληθ. τρίμματα)
πρόκαλου, του, ουσ. = κομμάτι πέτρας σκληρό
τρούκουλας, ου, ουσ. = ρόδα (και μπίλ:α παιδ. παιχνιδιού)
τρύψαλα, τα, ουσ. = θρύψαλα
τσιακΥλι, του, ουσ. = επίπεδο σε πρανές εδάφους (μικρό)
τσιέρκι, του, ουσ. = στεφάνι (μεταλλικό) βαρελιού κ.λ.π.
τσιϊκρίκι, του, ουσ. = χειροκίνητη (οικιακή) κλώστρια

Υ

υκουθπώ, ρημ. = υιοθετώ
ύπιργου, του, ουσ. = σύνεργο
υπιρτώργια(ς), επρ. = πριν, προηγουμένως
υπουκόπανους, ου, ουσ. = υποκόπανος (όπλου)
υπουφέρου, ρημ. = υποφέρω
ύσταρνα(ς), επρ. = ύστερα, μετά

Φ

φαλκάρι, του, ουσ. = αρχοντσόι, γενιά,
φαλκίδι, του, ουσ. = κλαδοκόπτης
φεύγου, ρημ. = φεύγω
φιλίτσα, η, ουσ. = φέτα ψωμιού κ.λ.π.
φίστσουλας, ου, ουσ. = είδος σπυριού στο στόμα
φρόβγιους-α-ου, ου-η-του, επθ. = επικινδυνος, επίφοβος
φουκαλνώ, ρημ. = σκουπίζω
φούρλο, η, ουσ. = σβούρα

Χ

χαλιζίκους-η-ου, ου-η-του, επθ. = γνήσιος, πραγματικός
χαριώτης, ου, ουσ. = ο γλεντοκόπος σε γάμο (σε χαρά)
χαρχούρα, η, ουσ. = μαλακό χώμα, ελαφρό
χατΥρι, του, ουσ. = χατήρι

Ψ

ψαλίθρα, η, ουσ. = είδος εντόμου ψαλιδωτού
ψάξιμου, του, ουσ. = ψάξιμο
ψιένου, ρημ. = ψήνω
ψιλός-ή-ό, ου-η-του, επθ. = ψιλός
ψόφκιους-α-ου, ου-η-του, επθ. = ψόφιος

Ω

ώσιαμι, πρθ. = έως, μέχρι

Τα νέα γραφεία του περιοδικού «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» και του Συλλόγου Αποφοίτων
Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος βρίσκονται στην οδό Βασιλέως Κωνσταντίνου 12

Η ΝΑΟΥΣΑ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

(Μερικά χαρακτηριστικά γεγονότα της εποχής εκείνης)

1) Η πολιτική κατάσταση στη Νάουσα μετά την απελευθέρωση.

Τα πρώτα χρόνια μετά τη Λεωπεριά στην Νάουσα (17.10.12), η πολιτική κατάσταση δέ διαφέρει απ' την υπόλοιπη Ελλάδα. Υπάρχουν δυο κόμματα των Βασιλικών οιο οποίο είναι ενταγμένοι οι πλούσιοι και όλοι οι επιστρέφοντες Ναουσαίοι μετανάστες, κύρια, από την Αμερική, και Αίγυπτο και το Λαϊκό «ΠΟΥΠΟΥΛΟ» που συγκεντρώνει τη μεσαία τάξη και τη φτωχολογία. Παρά το γεγονός ότι οι αρχές του «ΠΟΥΠΟΥΛΟΥ» εί-

νίκη δολοφονείται ο βασιλιάς Γεώργιος Α', από τον Αλέξανδρο Σχοινά ο οποίος αιποκτονεί και παίρνει μαζί τον τους λόγους της δολοφονίας. Πρόκειται μάλλον για λόγους προώθησης του Κων)νου Α στο θρόνο από τους Γερμανούς, γιατί ο Γεώργιος ήταν Αγγλόφιλος⁽¹⁾.

Στις 20 Μαρτίου (2 Απριλίου) με το νέο ημερολόγιο) τελείται η κηδεία του Γεωργίου στην Αθήνα με βαριά επισημότητα και με πρωτοφανή λαϊκή συμμετοχή⁽²⁾. Συγχρόνως επιτροπές από όλη τη χώρα παραδίδονται στην ενθρόνιση

Μαλούση, τον τούρκο Χότζα και να εκπροσωπο της συνοικίας του Αγίου Γεωργίου τον οποίο ο δήμαρχος φροντίζει να ντύσει με Ε-

Του Δημ. Μπαίτον

ρωπαϊκή περιβολή. Σοσιαλιστικού οπής καθώς είναι ο Χ' Μαλούσης θέλει στην επίσημη αυτή τελετή να

Φωτογραφία 2.

Η αντιπροσωπεία της Νάουσας στην ενθρόνιση του βασιλιά. Από αριστερά προς τα δεξιά, Ο Δήμαρχος Κ. Χ' Μαλούσης, ο εκπρόσωπος της Τουρκικής μειονότητας και ο εκπρόσωπος της συνοικίας του Αγίου Γεωργίου.

μην εξαιρεθεί και η Τουρκική μειονότητα της Νάουσας. Η φωτογραφία που δημοσιεύουμε σχετικά, στο πρώτο μέρος γράφει: Η εις Αθήνας μετά της επιτροπής δια την ιαφήν του Βασιλέως Γεωργίου που Α' φωτογράφησέ μου ως Δημάρχου και Διοικητού Ναούσης, Μάγτιος 1913⁴.

3) Η πρώτη φυλάκιση του Δήμαρχου Κων)νου Χ' Μαλούση

Τα πρώτα χρόνια της Βασιλείας του Κων)νου είναι για τους Ναουσαίους δύσκολα, γιατί σπέρνουν την διχόνοια. Η βασιλική Επιτροπή Νάουσας εννόησε ώστε να περιέλθει στην ιδιοκτησία του Βασιλιά μεγάλη δασική έκταση περιοχής Νάουσας και Άγιος Νικόλας

Φωτογραφία 1. Η ορκωμοσία του Βασιλιά Κωνσταντίνου.

ναι ρεφορμιστικές με βάση το σοσιαλισμό του Ζαν Ζωρές, θα ταυτιστεί με την πάροδο του χρόνου με το Βενιζελικό κόμμα. Δήμαρχος παραμένει ο Κων)νος Χ' Μαλούσης ιδρυτής και εκπαιδευτής, του «ΠΟΥΠΟΥΛΟΥ».

2) Η δολοφονία του Γεωργίου Α' και η εκπροσώπηση της Νάουσας στην ενθρόνιση του Κωνσταντίνου Α'

Στις 5 Μαρτίου 1913 (στη Θεσ)

τον γιού του Κων)νου, που γίνεται στη Βουλή των Ελλήνων, πο σημερινό Ιστορικό και Εθνολογικό Μουσείο. Ο νέος βασιλιάς που είναι περιτοισιτισμένος από τη βασιλική οικογένεια, τον κλήρο και τους υπουργούς, ορκίζεται στο Σύνταγμα³. Οι επιτροπές που έφτασαν από όλη την Ελλάδα φωνάζουν το «Ο Βασιλεύς απέθανε Ζήτω ο Βασιλεύς».

Από τη Νάουσα στην Αθήνα κατεβαίνει τριμελής επιτροπή, που αποτελείται από το Δήμαρχο Χ'

Φωτογραφία 3.
Ο βουλευτής Χατζηδημητρίου
Θεοδόσιος (ιατρός)

όπου αργότερα ανεγέρθηκε το βασιλικό θέρετρο το γνωστό «ΠΑ-ΛΑΤΙ». Ο Δήμαρχος Χατζημιλού της επιδιώκοντας να περιέλθει το δόσος στους Ναοισαίους οργανώνει το λαό και τον οδηγεί με τα πόδια στη Βέροια για διαμαρτυρία στις ανώτερες αρχές. Το θέμα λήγει μεν ομαλά, αυξάνει όμως την οργή των βασιλοφρόνων κατά του αντιβασιλικού Χ' Μαλούση. Πολλά επεισόδια διαδραματίζονται μεταξύ των αντιπάλων παρατάξεων στην Νάουσα.

Στις 6 Σεπτεμβρίου 1916 τα μεσάνυχτα μετά από κατηγορία που διατυπώνουν εναντίον του, δυο αγεγενείς του της αντίπαλης παρατάξης συλωμβάνεται ο Χ' Μαλούσης από τον διοικητή της Χωροφυλακής της Νάουσας και με συνοδεία οδηγείται στη Βέροια και από κει την άλλη μέρα στη Θεσ/νίκη όπου και φυλακίζεται μέχρι την 22 Οκτωβρίου.

Πρέπει να σημειωθεί ότι αμέσως μετά την σύλληψή του ζήτησε να διακασθεί, γεγονός που δεν έγινε ποτέ. Μαζί του φυλακίζεται και ο ομοϊδεάτης του Ναοισαίος βουλευτής γιατρός Θεοδόσιος Χ' Δημη-

τρίου. Στη Θεσ/νίκη στη φυλακή (των υποδικαιοδικών όπως αναφέρεται) όπου κρατούνται, συναντιούνται και γνωρίζονται με άλλους πολιτικούς κρατούμενους και στις 2 Οκτωβρίου θγαίνουν αναμνηστική φωτογραφία. (Δες φωτογραφία 4).

Την 22 Οκτωβρίου μέσα Σάβ-

βατο απολύονται από τη φυλακή όλοι. Ο δήμαρχος όμως ιθίζεται μέχρι στις 6 Νοεμβρίου υπό επιτήρηση με την υποχρέωση να παρουσιάζεται δυο φορές τη μέρα στην αστυνομία. Τη μέρα της αποφυλάκισής του φωτογραφίζεται και λίστα από τη φωτογραφία αυτή γράφει σχετικά. (Δες φωτογραφία

Φωτογραφία 4. «Ες ανάμνησιν των 58 ημερών κρατήσεώς μου εν ταις φυλακαίς υποδικαιοδικών Θεσ/νίκης... ήτοι από της 7 Σεπτεμβρίου 1916 μέχρι της 6 Νοεμβρίου 1916. - Κων/νος Χ' Μαλούσης». Στο κάτω μέρος της φωτογραφίας αναφέρει τα ονόματα των συγκατομένων του καθώς και την επαγγελματική τους ιδιότητα. Καθήμενοι: 1. Αναστάσιος Σακελαρίου ιατρός εκ Παλ. Ελλάδος. 2. Δημήτριος Αντωνάκης Αξιωματ. του Ελλ. Ναυτικού του υπ' αριθμόν 16 τορπιλλικού. 3. Σωτήριος Γκουτζιαμάνης ιατρός και βουλευτής Νομού Θεσ/νίκης. 4. Θεοδόσιος Χ' Δημητρίου ιατρός και βουλευτής Νομού Θεσ/νίκης. 5. Γρηγόριος Γρηγοριάδης Ανθ/γός του Πεζικού Θεσ/νίκης. 6. Κων/νος Χ' Μαλούσης πρόεδρος κτλ. εκ Ναούσης. 7. Νικόλαος Κασίμης ιατρός εκ Θεσ/νίκης. 8. Θεόδωρος Βουλγαράκης Ευλέμπορος εκ Θεσ/νίκης. 9. Σπυριδών Καφοράκης υπάλληλος Τελωνείου Θεσ/νίκης, εκ Παλ. Ελλάδος. 'Ορθιοι: Στρατιώτης φρουρός. 10. Κων/νος Κουτσοδημήτρης έφεδρος υπ/γός του Μηχανικού εκ Παλ. Ελλάδος. 11. Μιχαήλ Οικονομάκος διευθυντής της Τούζλας Μανιάτης από το Οίτυλον. 12. Πέτρος Καλογρίδης κρεοπώλης εκ Θεσ/νίκης. 13. Αιμίλιος Κόπανος τοιφλικούχος εκ Θεσ/νίκης. Φρουρός Στρατιώτης. 14. Τάκης Μπελογάμπας επιστάτης φυλακών Θεσ/νίκης εκ Παλ. Ελλάδος και 15. Καθισμένος μπρος Λυμπέρης γύφτος Οθωμανός φυλακισμένος υπηρετών ημάς επί πληρωμή.

5).

Στις 7 Νοεμβρίου μετά από παρέμβαση των Γάλλων στην Κυβέρνηση Τριανδρίας Βενιζέλου - Κων τουριώτη Λαγκλή που έχει αναλάβει την εξουσία, απολύεται και έρχεται στη Νάουσα μέσω Γιαννιτών.

4) Επιστράτευση στη Νάουσα από την Κυβέρνηση Τριανδρίας.

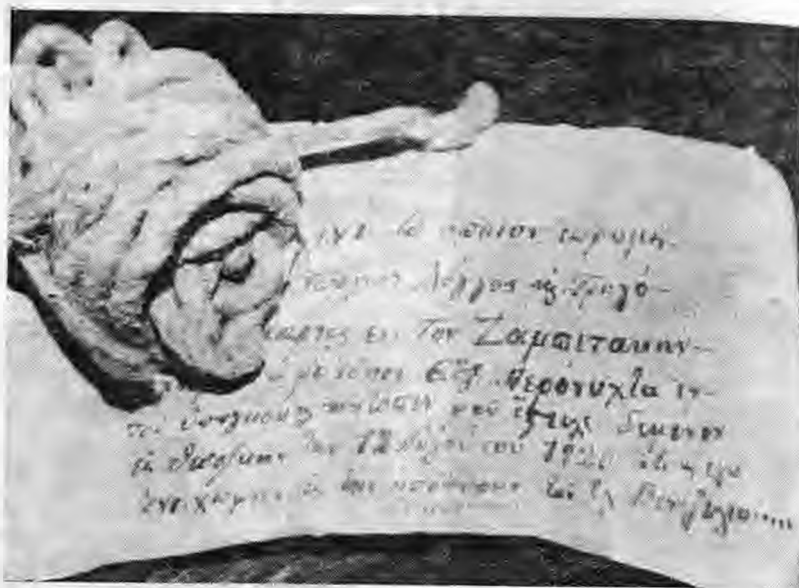
Στη Νάουσα όπως και ο' όλη την Μακεδονία, Κρήτη, Νησιά του Αιγαίου και Ήπειρο, που απαγορίζουν το «Κράτος της Εθνικής Αμύνης» αρχίζει η επιστράτευση για την επάνδρωση των συρρατιωτικών μονάδων, που θα πολεμήσουν στο

Φωτογραφία 5.

Ο Κων. Χατζημαλούσης την ημέρα της αποφυλάκισής του (22 Οκτωβρίου 1916)

πλευρά των συμμάχων. Συγχρόνως από το παλάτι και την Κυβέρνηση των Αθηνών εκδίδονται διαταγές, που απαγορεύουν στους πολίτες να καταταγούν στον σιρτάι του Βενιζέλου*. Η επιστράτευση στη Νάουσα είναι πολύ δύσκολη, γιατί οι κληθέντες δε θέλουν να καταταγούν, οι περισσότεροι είναι μεγάλης ηλικίας και έχουν ήδη δημιουργήσει οικογένειες, που δε θέλουν να μισ αποχωριστούν. Οι ανυπότακτοι διώκονται και συλλαμβά-

«Το σχοινί το οποίον επρομήθευσαν οι εις τον Ζαμπεετάρη αστυνόμον και με έδωσε έξ μερόνυχτα εν του υπογείου και κατόπιν μου έστειλεν δεμένον εις Θεο)νίκην την 12 Αυγούστου 1920 ότι κι εγώ ενειχόμην εις την απόπειραν του Ελ. Βενιζέλου..... δολοφονίας».

νοπται σαν λιπωτάκες. Οι πωινές που επιβάλουν θάνατον και τη θανατική καταδίκη. Τη δύσκολη κατάσταση σώζει το Δάσος Κανέλη που ξυλεύεται από Γαλλική Εταιρεία η οποία έχει εγκαταστήσει ειδικά συγκροτήματα για την εκμετάλλευσή του. (Καταστροφής, εκάερισ σιδηρόδρομος, γαλαρίες κλπ.). Εδώ έρχονται όλοι οι ανυπότακτοι Ναουσαίοι και δουλεύουν την περίοδο εκείνη του Εθνικού διχασμού, αποφεύγοντας να καταβαίνουν στη πύλη για να μην συλληφθούν.

Όταν αργότερα η κατάσταση θα ηρεμήσει τότε θα τους δοθεί απαλλαγή με πη δικαιολογία ότι δούλευαν για το σιρτάι και έτσι θα γυρίσουν στα σπίτια τους.

Στο διάστημα του Διχασμού στα εργοστάσια της Νάουσας μένουν Γάλλοι, αφού προηγουμένως τα είχαν επιτάξει. οι Γάλλοι μαζί τους είχαν φέρει και μαύρους από τις αποικίες τους οποίους κακομεταχειρίζονται. Εντύπωση κάνει στους Ναουσαίους το ότι πρώτε κρέας α-

λογινό. Προκαλούν μικροφασαρίες γι' αυτό και ο λαός τους αποφεύγει.

5) Συνέχιση των διώξεων κατά του Κων. Χ' Μαλούση.

Οι πολιτικές φαυλές της Νάουσας όλο το διάστημα αυτό, έχουν σα στόχο τους, την εξόντωση του προέδρου του «Ποντοπύλου» ο οποίος διώκεται από τους Βασιλικούς επειδή αγωνίζεται (όπως σημερινοί) για την βελτίωση της θέσης των μεσαίων και λαϊκών στρωμάτων.

Οι αντίπαλοι τον συκοφαντούν στις αρχές με άμεσο αποτέλεσμα τις συνεχείς συλλήψεις και φυλάσεις από τους εκάστοτε Κυβερνώντες. Η τελευταία σύλληψή του γίνεται στις 12 Αυγούστου που 1920 όπου ξαναστέλνεται δέσμιος στη Θεο)νίκη. Συγκεκριμένα για την τότε σύλληψή του γράφει, πάνω στο χαρτόνι, που έχει τυλιγμένο το σχοινί με το οποίο τον έδε-

σαν. (Δες φωτογρ. 6).

6) Γρηγόρης Περδικάρης.

Την περίοδο 1916 — 1922 διορίζεται Δήμαρχος ο Γρηγόρης Περδικάρης. Ο Διορισμός του έγινε, ύστερα από πρόταση των Στ. Δραγούμη και Κορομηλά, που ήταν προσωπικοί φίλοι των αδελφού του Χριστόδουλου Περδικάρη, που είχε πεθάνει το 1908.

Ο Γρηγόρης Περδικάρης γιναι κάδελφος του Κ. Χ' Μαλούση ήταν άνθρωπος χωρίς ιδιαίτερη οριότητα. Στα χρόνια της Δημοαρχί-

Φωτογραφία 7.

Ο Δήμαρχος Γρηγόρης Περδικάρης

ως τον δεν πολιτενθήκε όπως ο προκατόχος του.

7) Χρήστος Σαμαράς - Ένας διακεκριμένος αξιωματικός.

Στο στρατιωτικό τομέα τα χρόνια αυτά διακρίνεται ο επιτελικός και μάχιμος υπολοχαγός του πυροβολικού Χρήστος Σαμαράς, ο οποίος σκητεύει σε πολλές νίκες των Βαλκανικών πολέμων και παρασημοφορείται από τους Γάλλους και Άγγλους συμμάχους και προάγεται. Είναι ένας από αιώνιους τους αξιωματικούς που θα διακριθούν

Φωτογραφία 8.

Ο Χρήστος Σαμαράς

στη Μικρασιατική εκστρατεία και θα τιμήσουν με τ' όνομά τους την πόλη μας. Για την Ιστορία του όμως θ' αναφερθούμε ιδιαίτερα.

Αυτή η κατάσταση επικρατούσε ως τη μέρα που θα ξεκινήσουν τα

παληγκάρια της Νάουσας, για την υλοποίηση της Μεγάλης Ελλάδας των δυο Ηπείρων και των πέμπτε θαλασσών.

Παραπομπές κειμένου

1. ΦΟΙΒΟΥ Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ «ΔΙΧΑΣΜΟΣ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ» εκδόσεις ΚΕ ΔΡΗΝΟΣ, ΑΘΗΝΑΙ 1971, σελ. 146—156.
2. ΕΜΜ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ «ΛΕΥΚΩΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑΣ», ΑΘΗΝΑΙ 1971, σελ. 87, κεφ. «Η δολοφονία του Γεωργίου του Α'».
3. ΦΟΙΒΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ ο.π. σελ. 162.
4. Φωτογραφία από το αρχείο του Κων/νου Χ' Μαλούση.
5. Φωτογραφία από το αρχείο του Κων/νου Χ' Μαλούση.
6. Φωτογραφία από το αρχείο του Κων/νου Χ' Μαλούση.
7. Το φοβερό ντοκουμέντο «Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΙΧΑΣΜΟΣ Βενιζέλος και Κωνσταντίνος», εκδόσεις ΦΥΤΡΑΚΗΣ, κεφ. Το κράτος της Εθνικής Αμύνης, σελ. 70.
8. ΦΟΙΒΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ ο.π. σελ. 219 κεφ. Η Επιστράτευσις, σελ. 226.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Ο μητροπολίτης Σοφρώνιος

Βέροια, 2.1.1986

Αγαπητοί φίλοι,

Στο τελευταίο τεύχος του εξαίρετου περιοδικού σας «Νιάουσαν» διάβασα και το ενδιαφέρον κείμενο του κ. Τάκη Μπατίση, για την απελευθέρωση της Νάουσας. Το χάρισμα, γιατί προσθέτει καινούργια στοιχεία και για την πετυχημένη φωτογράφιση.

Πρέπει να σημειώσω, όμως, μία ουσιαστική αδελφία, που οδήγησε σε ιστορική αναγκαιότητα: Μητροπολί-

της της Βέροιας - Νάουσας στη 1912 δεν ήταν ο (βεροϊκότικης καταγωγής, από τη μιιά μεριά) Σωφρόνιος Σταμούλης, αλλά ο Κυλλίνικος Δελιγκάνης, ο οποίος ήταν και γνωστός συγγραφέας εκκλησιαστικών βιβλίων.

Ο Σωφρόνιος Σταμούλης έγινε μητροπολίτης της Βέροιας - Νάουσας 12 χρόνια μετά την απελευθέρωσή τους (1924).

Φιλικά

ΓΙΩΡΓΟΣ Χ. ΧΙΟΝΙΔΗΣ

Βιβλιοθήκη Βέροιας

Λαϊκή Σοφία

Με τις παροιμίες που είναι ένα είδος πυκνού λόγου ο λαός μας εκφράζει παραστατικά τις ανθρώπινες πράξεις και αντιλήψεις. Η ποιητική τους δομή έχει πάντα ή σχεδόν πάντα αλληγορική οημασία. Δηλαδή άλλα λένε κι' άλλα εννοούν.

Κάθε άνθρωπος στη διαδρομή του βιολογικού του κύκλου έχει ν' αντιμετωπίσει πλήθος από προβλήματα και κοινωνικά προβλήματα και πασχίζει να τα λύσει με τον ένα ή τον άλλο τρόπο. Η λύση είναι ανάλογη με την ενεργητικότητά και τον χαρακτήρα του καθενός.

Είτοι βλέπουμε ανθρώπους δυναμικούς και αποφασιστικούς κι' άλλους οιοχυστικούς κι' αναδύλναι. Είναι η μη συμμόρφωσή μας στην λαϊκή επιταγή απ' όπου και πάντως μην αφήνεις για άλλη ώρα, οποιοδήποτε αργότερα θα μας στοιχίσει.

Οι διαρκείς αναβολές και οι προφάσεις που δεν είναι πάνω απ' τη θητινές, συμπεριφέρονται στην παροιμία «όποιος δεν θέλει να ζυμώσει όλη μέρα κοσκινίζει». Δεν είναι μονάχα οι δικαιολογίες του τεμπέλη που βασίλει την μια ή την άλλη δικαιολογία για να μη δουλέψει, είναι και η αναποφάσιση συμπεριφορά για τη λήψη κάποιου προβλήματος.

Κάποτε όμως έρχεται το πλήρωμα του χρόνου και τότε είναι δύσκολη η προημεσίωση της μεταμέλειας και κοινωνίας με πίκρα το κεφάλι λέμε «σπερνά μου γνώμη να ο' είχα πρόντα».

Σ' αυτή την παροιμία κλείνεται ο απολογισμός του εαυτού μας για τα όσα έχουμε ή δεν έχουμε πράξει και το βιολογικό μας ισοζύγιο

παρουσιάζει άνοιγμα.

Βλέποντας ότι μείναμε σίτισμοι στη ζωή περισσότερο από δική μας υπαιτιότητα κι' όχι από αντίθετες συνθήκες, λέμε και ξαναλέμε τον

Του Στέλιου Σβαρνόπουλου

οίχο του ποιητή «ποιός κείνός τ' ούλγες πως θα γίνουμιν άλλος».

Αλλά «εν τω 'Αθηναισιν» γιατί είναι αδύνατο να επιστρέψουμε στην πρώτη αφειτηρία.

Η αγωνία μας μεγαλώνει η κατάρτιση μας βασανίζει και μάταια αταξητούμε κάποια λύση στα προβλήματά μας. Τότε επιστρατεύουμε όλες τις νοητικές μας δυνάμεις για να βρούμε κάποια διέξοδο και λέμε, «αλλάξω σόφρα παρὰ ποτή». Εδώ γίνεται μια σύγκρουση της θούλησ με την αποφασιστικότητα. Αν κερδίσει η δεύτερη θρίσκει η λύση, αλλιώς πάμε σε καινούργια αναβολή «γέλα με να σε γελά να παρνούμε τον καιρό».

Η οιοχαστική μας διάθεση, η εξονυχιστική εξέταση της κάθε λεπτομέρειας, το απόλυτο ζητούμενο όλα αυτά υποτάσσουν την ουσία και δικαιολογημένα μας λένε, «ώσπαν να σκεφθεί ο γνωστικός ο λαός την έκανε την δουλειά».

Την κακοδαιμονία μας πολλές φορές την αποδίδουμε στη μοίρα «αν έχεις τύχη διάβαινε και ριζικό περσιότα» και στην αντινομία των παροιμιών «όποιος διάζεται κοσκινάει», «η καλή μέρα από το πρωί φαίνεται», «το γοργόν και χάριν έχει», «σπεύδτε βραδέως» κ.ά. δεν ξέρεις δηλαδή πώς να φερθείς.

Και σαν να μην έφταναν τα δι. κά μας δάσκαλα έχουμε ν' αντιμετωπίσουμε και των τρίτων την κοινική μουρμούρα γιατί «ο κόσμος δι. κό τον γκαμψή τμήνει ξένον γκαμψή τραβάει».

Γιατί δεν έκανες αυτό, γιατί δεν έκανες εκείνο ή γιατί το έκανες έτσι κι' όχι αλλιώς κι' ανάλογα με το αποτέλεσμα της μιας ή της άλλης πράξης, σου λένε «αι το πηδήσεις το ανάλω άνοι σαν λένε μπράβο, αν πέσεις μέσα τήλη σου».

Πολλές φορές στ' αδιέξοδά μας ζητούμε μιαν άλλη φιλική γνώμη γιατί «όποιος ρωτάει ποτέ δε χάνει» και «ρωτώντας πας στην Πύλη». Βέβαια «ο καλός ο φίλος στην ανάγκη φαίνεται» και θάρδει πρόθυμα να σε βοηθήσει, να σε συμβουλέψει, να σε συμπαρασώσει, αλλά επειδή «οι καλοί λογαριασμοί κάνουν τους καλούς φίλους», χρεώνεται με μιαν υποχρέωση είτε οικονομική είτε ηθική και δύσκολα ξεχρωιάσονται. Παρ' όλο που «αιτίες οι δουλειές με κόσμο γίνονται» ενώ κάνεις τη δουλειά σου μόνος σαν τον λύκο που έχει χοχισό το σβέρκο και λες, «μοναχός σου να ξυστείς, γιατί αν σε ξύσει άλλος ή θα σε πονέσει ή θα σε ματώσει».

Περίπατο στις λίμνες της Μακεδονίας

Μιά ξένη τουρίστρια αποριμένη ρώτησε, γιατί η πατρίδα μας δεν έχει ποτάμια και λίμνες;

Σίγουρα, η ξένη εκείνη επισοίπρια δεν περιηγήθηκε τη Μακεδονία, δεν γνώρισε τις λίμνες της με τις δαντελαπές ακρογιαλιές, με τα καθαρά νερά, με λογής - λογής νερολούλουδα και τα υδροχαρή φυτότά. Με τα πολλά υδροβότα ποινιά και τα ζώα, με τα νόστιμα ψάρια και τους ψαράδες με τις ιδιόρρυθμες δόσεις τους, να ρίχνουν τα δίχτυα στα νερά τους, να πιάνουν γυφτόδια, τούρτες, πέσκες, γλάνια και χέλια. Γι' αυτό, ελάτε μαζί μου, αγαπητοί αναγνώστες, να κάνουμε ένα περίπατο σ' ένα κομμάτι της Μακεδονίας, να γνωρίσουμε και να χαρούμε μερικώς από τις λίμνες της.

Θα πάρουμε το τραίνο που ξεκινάει από τη Θεσσαλονίκη και πάει για τη Φλώρινα. Το ταξίδι μας θα είναι άνετο και για πολλή ώρα θα απολαύσουμε, πρώτη και καταγάλανη, μιιά μεγάλη λίμνη: τη λίμνη (του Οσιρόβου) πής 'Αρτισσα, τη Βεγορίτιδα λίμνη, που βρίσκεται ανάμεσα στα πολύ γνωστά βουνά, Καϊμάκ Τσαλάν και Βέρμιο, και που με τα νερά της κινούνται τα υδροηλεκτρικά εργοστάσια του 'Αγρου.

Το τραίνο περνάει ούρσιζα στη λίμνη, κάτω από ψηλούς βράχους και μέσα από πολλά τουνέλια - γαλήριες.

Είναι μεγάλη λίμνη η Βεγορίτις και πολύ βαθειά. Το μεγαλύτερο βάθος της - λένε - φθάνει πάνω από τα εκατό μέτρα και γι' αυτό οι ψαράδες ψαρεύουν τα ψάρια της με δικτυόλια.

Για το πως δημιουργήθηκε η λίμνη αυτή πολλά θρυλούνται. Ένας από τους πολλούς θρύλους λέει, όπως στα πολύ παλιά χρόνια, πηλάσσα 'Αρτισσα ('Οσιρόβο) και στο πα-

λαιώνιο χωριό Περαία, υπήρχε ένα πηγάδι που έβγαζε άφθονο νερό.

Από το νερό του πηγαδιού οι χωριανοί από τα γύρω χωριά κάθε μέρα πηδύσαν να ζάα τους, τα χορσάρια και τα ληθάδια τους, ξόδευαν και για όλες τις ανάγκες και το θρόνι έκλειναν το πηγάδι πολύ καλά. Κάποτε, ακτόσο μιιά κοπέλα που δικάζονταν να επιστρέψει στο σπίτι της, ξέχασε α-

Της Ιφιγένειας Διδασκάλου

νοηχτό το πηγάδι και το νερό πλημύρισε τον κάμπο ολόγιορα και σιγά - σιγά σχηματίστηκε η λίμνη.

Άλλος ένα θρύλος λέει, πως από το μέρος αυτό στα πολύ παλιά χρόνια περνούσαν ένα ποτάμι που χύνονταν πύο πέρα από την 'Αρτισσα, προς τον βάλτο του 'Αγρου και προς την 'Εδεσσα. Κάποτε όμως έγινε ένας μεγάλος σεισμός, τρανιάχηκε η γη ανθέμελα, κατέβηκε η κοίτη του ποταμού χαμηλάτερα κι από τότε, μιās και τα νερά δεν είχαν διέξοδο, άπλωσαν, πλημύρισαν τον μικρό κάμπο και σχημάτισαν τη λίμνη. Κι ένας τρίτος θρύλος αναφέρει, ότι στη μικρή λίμνη που υπήρχαν εκεί κάθε θρόνι νεράιδες, ξοητιές και νύμφες έλουζαν τα ξανθά τους μαλλιά και χόρευαν.

Ένα τέτοιο θρόνι, ο θεός 'Αρης, γυνός του Δία και της 'Ηρας είδε τις νύμφες της λίμνης να χορεύουν και μαγεμένος από την πούτη του χορού την χοινόςξανθη Βεγορίτιδα, την άρσαξε και την πήρε μαζί του. 'Αοτατος όμως στον έρωτα ο 'Αρης, παράτησε την όμορφη Βεγορίτιδα, κι εκείνη πληγωμένη αλάει ακόμα κι έτσι η μικρή λίμνη έγινε τόσο μεγάλη από τα δάκρυα της Βεγορίτιδας.

Κρεμασμένοι κυριολεκτικά στα παράθυρα των βαγονιών χαϊράμασε τη γαλανή άπια της Βεγορίτιδος και τις μικρές κάπου - κάπου σιμωνιές της, όπου το καιοκαίρι γεμίζουν από κολιμβητές. Μειρήσαμε οχιώ - δέκα γαλαρίες που περάσαμε και πάλι μπήκαμε σε μιιά μικρή. Μά, να ξαφνικά μπροστά μας ολόασπρα και πεντακάθαρα στίβια μπροστά στη λίμνη με πολλά λουλούδια στους κήπους και στις αυλές τους κι ένας ανεμόμυλος με τη φτερωτή του.

Μιιά ζωογραφιά θαρρείς πως είναι τοότο το χωριό στην άκρη της λίμνης το Πάτελι - όπως το λέγαμε άλλοτε - δηλαδή ο οικισμός 'Αγιος Παντελεήμων, που ποδόβηλε μπροστά μας, μ' όλη τον τη χωρική ομορφιά.

Αξίζει να καθίσει κανείς σιντροφιά με τους σινπαθητικούς γέρους του χωριού, να πιεί καναθύο ποτηράκι από το Πατελίσιο κρασί, που ψημιύζεται για το εξαιρετικό του χρώμα και τη θανήσικα γεύση του. Στο τρίτο ποιήρι η γλάνοσα θα ληθεί και το τραγούδι θ' ακουατεί κεγκάτο και χαρούμενο. Τόσο κέφι φέρνει στα χελήη το Πατελίσιο κρασί. Παρέα με τους γέρους του χωριού θ' ακούει πολλές ιστορίες όμορφες και θυλόους για νεράιδες και νεραϊδοπαυμένους, θ' ακούει πολλά και για τα εντυπωσιακά τους έθνηα.

Σε απόσταση 4 χιλιόμετρων από τον σταθμό του Αγίου Παντελεήμονα, στην άκρη της λίμνης είναι κι άλλο ένα όμορφο χωριό με πολλή ωραία ακτή, το χωριό Βέγορα, κι απέναντι απ' αυτό σε γήλογο χτισμένο το χωριό Λακκίει. Όπως το τραίνο μας από δυο θα τραβήξει προς τα δεξιά για τον σταθμό Αμυνταίων, κι εμείς θα χάσουμε τη γαλανή Βεγορίτιδα, αλλά θα δούμε τη λίμνη των Πετρών. Τη λί-

μνη που τ' όνομά της το πήρε από το χωριό Πέτρες που βρίσκεται στην απέναντι πλευρά.

Η λίμνη των Παιρών είναι μικρότερη από τη Βεγορίτιδα κι έτσι οι παραδίες εδώ πιά εύκολα μπορούν και ψαρεύουν. Τα καλύτερα οι Αμυντιάδες έρχονται στην αμμονιά της και παίζουν το μπάνιο τους.

Ανατολικά από το χωριό και προς το βουνό υπάρχει μία γησιώκη καταβόθρα κι όπως λένε σ' αυτήν χύνονται τα νερά της λίμνης- πουτάμι ολόκληρο. Πριν από χρόνια πολλά στην άκρη της καταβόθρας βρίσκονταν ένας νερόμυλος όπου οι χωριανοί άλειθαν τα σιτάκια τους. Τώρα μόνο χαλάσματα διακρίνεται κανείς. Το γραφικό άμωσ εκκλησιά κι, που βρίσκεται κοντά της, προς τα δεξιά, το κρατούν πετακάνταρο οι καλοί ψαράδες. Από τους ίδιους μαθαίνει κανείς πως στους απόστομους δούλους της λίμνης άλλοτε, ήταν ζωντανισμένες βιζαντινές ειμένες αγίων. Ωστόσο, σήμερα πάνω μερικά ίχνη διακρίνονται. Με τα χρόνια έχουν σβηστεί οι ζωγραφίες.

Στο χωριό Πέτρες μπορεί κανείς να πατήσει ένα όμορφο καλοκαίρι. Έχει τόσα πολλά νερά δημοσά και μαγευτικές τοποθεσίες, πλαγύλια άφθονα και νύπια νύπια, αλλά προπάντων μία ανοιχτή καρδιά των χωριανών.

Το τραίνο μας πήγε στον σταθμό του Αμυνταίου. Εδώ θα κατεβούμε και θα συνεχίσουμε την περιήγησή μας με το αυτοκίνητο που πάει για την Καστοριά. Έτσι, καθώς θα προχωρούμε θα διακρίνουμε σε κάποια απόσταση το Ξινό Νερό, το γνωστό χωριό από το μεταλλικό που νερό, που ευφαιλασμένο στο εργοστάσιό του κυκλοφορεί στην αγορά μας, σαν αναψυκτικό και χωνευτικό νερό.

Πάνω στο δρόμο μας θα βρούμε και το χωριό Αειός. Από τούτο το χωριό αν ακολουθήσουμε τον αγνη-

φορικό δρόμο του βουνού, θα βρούμε στο αυχοντοχώρι Νημεσίον με τα πανέμορφα αυχοντικά του σπήλια και την σπάνια φύση. Εμείς όμως θα συνεχίσουμε τις κορδέλες του δρόμου, για Λέχοβο και Καστοριά.

Κάπου εδώ, προς τ' αριστερά, ανάμεσα στα χωριά Αντόγινο, Βαλόνερο, Αμνοχώρι, Ροδόνα και μέχρι τη Σωτήρα Αμυνταίου απλώνεται μια άλλη λίμνη, η λίμνη Χειμαδίτις, που τα νερά της είναι οργιά, πηγμένη στα καλύτερα, από τα οποία οι χωριανοί των γύρω χωριών κώνουν καλαμπύρες κι από τα χόρτα της γνίθες και καρδέκλες.

Και η λίμνη αυτή έχει τον δικό της γοητευτικό θρύλο, ένα θρύλο που συνδέεται με το παλιό της όνομα Ρουδνίκη.

Σύμφωνα με τον θρύλο αυτή στη θέση όπου είναι σήμερα η λίμνη, υπήρχαν άλλοτε η πόλις Ρουδνίκη (αυτή αναφέρεται από έναν βιζαντινό χρονικογράφο). Η πόλις Ρουδνίκη ήταν μια επιτυχημένη πόλις που στα βιζαντινά χρόνια και μεταβιζαντινά ήταν και έδρα Μητροπόλεως, αλλά μέσα σε μία νύχτα τα νερά της λίμνης την κάλυψαν ολότελα. Και συνέχισε ο θρύλος - όπως μας πληροφορήσαν ο επιτήμιος Επιθεωρητής κ. Παντελής Οικονόμου - ότι μία μέρα στην αρχαία εκείνη Ρουδνίκη γίνονταν ένας γάμος. Πανηγύριονταν με άπειρο σπασμό και σύμφωνα με το γαμήλιο έθιμο έπρεπε η κόρη, το δούλο του γάμου να πίνει νερό από τη δούση μοναχική της. Από τη διανοή της όμως η κοπέλα για να γυρίσει στο σπίτι της, ή κι από τη χωρά και τη συγκίνησή της, έβγαλε ανοιχτή τη δούση, οπότε ελεύθερα τα νερά καθώς χύνονταν, πλημμύρισαν την όμορφη πολιτεία Ρουδνίκη.

Βασικά τότε οι κάτοικοί της, άφησαν στα σπήλια τους όλα τους τα υπάρχοντα και την εγκατέλει-

(Δεν είναι, παρά μία μικρή παραλλαγή κι ο θρύλος αυτός, μ' εκείνον δημιουργίας της Βεγορίτιδας).

Υπάρχει κι ένας άλλος θρύλος για την Χειμαδίτιδα λίμνη, που ακούει από τον Λεχοδίτη λογοτέχνη και δοκιμιογράφο κ. Τάκη Γκοσιόπουλο.

Σύμφωνα με τον θρύλο αυτό, κάποτε ο Δίας θέλησε να ξεκουστεί και διέλεξε το δαπωμένο βουνό του Λεχοβίου. Άφησε τον Όλυμπο κι ήρθε σε τούτο το καταπράσινο βουνό με τις οξυές και τις βελανιδιές και με τα χίλια ποτάμια, τους κούκους και τους ποίπες, τ' αηδόνια και καρδερίνες, με τις κυνέδες και τη μουσική του νερού με τις νύμφες και τις δρυάδες.

Κι άκουσε ο Δίας το γλυκύλο τραγούδι της Δρυάδας Χειμαδίτιδας και μαγεύτηκε, την είδε την πανέμορφη νύμφη και θαυμάστηκε την αγάπη με πόθος.

Η Χειμαδίτις μαζί με τις άλλες Αμαδρυάδες κατέβαιναν στη λίμνη και λούζονταν κι ας ήταν πέρα από το χωριό τους. Γελαστές και χαρούμενες τρέχανε για να κίμουν το λουτρό τους στα καθαρά της νερά.

Κάθε μέρα ο Δίας αντίβαινε με την Χειμαδίτιδα, κάθε μέρα γυρόνταν τον έρωτά τους. Ένα πρωινό όμως οπαραχινές φωνές άκουσε από τα χείλη της αγαπημένης του που τον καλούσε σε βοήθειά της. Ανθρωπόμορφοι Γίγαντες κινήγουν την όμορφη Χειμαδίτιδα.

Οι μυθολογικοί Γίγαντες εκείνοι πολύ συχνά δημιουργούσαν επείσοδια με τους Θεούς με την υπερβολική τους δύναμη και την άσχημη μορφή τους.

Όταν λοιπόν είδε ο Δίας τον αρχηγό τους Αγαμέμνονα και τον Τυφώνι να κινήγουν την Χειμαδίτιδα φρεσά οργισμένος έσπευσε ίδιος δρυάδες και αστραπές, που ξεροζώθηκαν τα δάση. Από τη

ούγκρονοή του με τους Γίγαντες κοινούσε ολόκληρο το Λέχσοβο, γή, ουρανό και θάλασσα. Από τότε και η κορφή του βοϊνού έμεινε φραλακρή (Γκολίνα). Ανοίχτηκαν πελώριες χαράδρες που μέσα τους κατασκύλισαν οι Γίγαντες και θαθεία πληγωμένοι γιατί δεν μπόρεσαν να τον πάρουν την Χειμαδίτιδα κλάινε ακαίτητοι, οπότε από τα δάκρυά τους σχηματίστηκε ο Ίσδορος, το ποτάμι, όπου οι Λεχοβίτισσες χιντούν τις φλοκάτες βελήνες και τ' άλλα κιλίμια του σπιτιού τους.

Και η Χειμαδίτις τί απόγινε; Τρομαγμένη από τον φοβερό αγώνα του Αθα με τους Γίγαντες άρχισε να τρέχει, να τρέχει ώσπου έφτασε στη λίμνη κι εκεί πνίγηρε. Στην αγαπημένη λίμνη όπου καθημερινά λούζονταν με τις άλλες Αμαδρινίδες αδελφές της.

Κοντά στη Χειμαδίτιδα λίμνη, προς το μέρος του Λιμνοχωριού είναι μιá άλλη λίμνη, αρκετά μικρή, η λίμνη Ζάζαρι.

Είναι μικρούλα η λίμνη Ζάζαρι, όμως έχει πολύ καθαρά νερά κι έχει επίσης τα πιό νόστιμα ψάρια, πιό νόστιμα κι από τις πέστροφες, όπως λένε.

Εκτός από τα νόστιμα ψάρια της, η Ζάζαρι, προσφέρεται και για παρθερισμό το καλοκαίρι.

Εξαιρετικά γραφική και γεμάτη γριβάδια, χέλια, τοιρόνια κι άλλα πολλά ψάρια, είναι η μικρή Πρέσπα, η λίμνη με τα νούφαρα, τους πελεκάνους, τις αγριόσυπιες και τις θήκες και με τα δυο νησάκια της, Βιηρινήσσα και τον Αγίον Αχιλίου.

Μικρασιατική εκστρατεία — Μικρασιατική καταστροφή

Συνέχεια από την σελίδα 61
γαριασμό σας. Αιτίη αν οι δικοί μου στρατηγοί πάθουν από που πάθατε σεις θα αυτοκτονούσαν και όχι να παραδοθούν. Αυτή είναι η αξία σας» και διέταξε να τους πάρουν από μπροστά του. Φατασθείτε τί αίσχος με τί τους είχε ριζιλέψει. Αυτά τα διαβάζαμε Ελλη-

νιστί γραμμένα από τους ίδιους τους Τούρκους που μας τα έδειχναν. Ίσως να φαίνονται στον σημερινό Ελληνικό λαό σαν παραμύθια και όντως είναι γεγονός του χειρόστου είδους. Εκείνη που τα είδαν, που τα έπαθαν όπως εγώ δεν μπορώ να τα θγώλω από το μυαλό μου.

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟ ΑΤΥΧΗΜΑ ΤΟΥ ΤΣΕΡΝΟΜΠΙΛ

Η πρώτη πυρηνική δοκιμή στο Λας Άλαμος του Νέου Μεξικού (ΗΠΑ) για την ατομική θύμβα του Ρόμπερτ Οπενχάϊμερ στις 16 Ιουλίου 1945, 05:29 κι ύστερα οι θύμβες της Χιροσίμα και του Ναγκασάκι την 6η Αυγούστου 1945, 08:15, μας έφεραν πιο κοντά στην ραδιενέργεια. Ήταν η εισαγωγή θάλαγα σ' αυτό το μεγάλο κεφάλαιο που τώρα πιο έγινε η πιο μεγάλη απειλή για την ανθρωπότητα. Βέβαια η ραδιενέργεια ήταν γνωστή με την ανακάλυψή της από τον Βεκερέλ και το ζεύγος Μαρίας και Πιέρ Κιουρί από το 1896.

Από το 1945 ως τα τώρα αρκετές εκατοντάδες πυρηνικές δοκιμές και δεκάδες πυρηνικά ατυχήματα σε πυρηνικούς σταθμούς φόρτιζαν και δεν σταμάτησαν όπως φαίνεται να φορτίζουν το περιβάλλον: ατμόσφαιρα, έδαφος, βλάστηση, θάλασσες, ποτάμια και μέσω αυτών όλα τα έμβια όντα και ιδιαίτερα τον άνθρωπο. Αποτέλεσμα; Αυξήσαμε ή μας αύξησαν (δεν έχει σημασία) την «φυσική» μας δόση.

Τι σπεύμενι ύστερα απ' αυτά για να σκεφτεί κανείς τα πυρηνικά οπλοστάσια και τους πυρηνικούς εξοπλισμούς ή τον πόλεμο των άστρων!! Όπου η τεχνολογία υπηρέτησε με τον πιο τέλειο τρόπο.

Το πυρηνικό ατύχημα που έγινε πολύ γνωστό ήταν περίπου επτά χρόνια πριν, στις 28 Μαρτίου 1979 στο THREE MILE ISLAND της PENNSYLVANIA των ΗΠΑ, μερικές χιλιάδες μίλια μακριά μας. Διαρροή ραδιενεργών νουκλιδίων από τον Πυρηνικό Σταθμό και όχι πολύ σημαντικές ραδιοαλγικές

επιπτώσεις όπως ως τώρα έχει γραφτεί.

Τώρα στο Τσέρνομπιλ της Ουκρανίας περίπου 160 χιλιόμετρα θόρεια του Κιέβου ή 1800 περίπου από την Ελλάδα λαβαίνονται χώρα έκρηξη και τήξη του αντιδραστήρα. Πυρηνικό ατύχημα μεναιστικό στα χρονικά της Πυρηνικής Ενέργειας θα πουν οι πυρηνικοί επιστήμονες σαν ειδικοί μα και οι μη ειδικοί δεν

Του

Κ. Παπαστεφάνου

Θα το δουν διαφορετικά. Παρά τους όποιους χαρακτηρισμούς του, παρά την όποια μικρή, πολύ μικρή, ασήμαντη πιθανότητα να γίνει, δεν κατάφερε να το αποφύγει. Και σαν μεγάλος σταθμός έκανε μεγάλο ατύχημα.

Μια δεκάδα περίπου νουκλιδία (στην Σουηδία που μέτρησαν και τα πολύ βραχύβια επιστήμονες στο ερευνητικό κέντρο NYKÖPING αναφέρουν ότι διαπύττωσαν 16 νουκλιδία) από τις πολλές δεκάδες που ξεπήδησαν στην ατμόσφαιρα, έφθασαν στον Ελληνικό χώρο. Κι έγιναν το πρώτο θέμα στα καθημερινά μας, κι αρχίσαμε να μαθαίνουμε και να μιλάμε για ιώδιο ραδιενεργό και καίσιο και στρόντιο και μιλιρέμ και μπεκερέλ και ήπι ήθελε προκύψει. Και γέμισε η Ελλάδα ένα σωρό «ειδικούς». Τα αποτελέσματά; Όπως σε κάθε ανάλογη περίπτωση (π.χ. περίοδος έντονων σεισμικών δονήσεων — 20 Ιουνίου 1978), πανικός κι ένα σωρό άλλες επιπτώσεις έξω από αυτές που θα μπορούσε να συνεπάγονταν το φαινόμενο.

Έτσι οι ανιχνευτές ραδι-

νέργειας κατέγραψαν διάφορες συγκεντρώσεις μεγάλες ή μικρές ιωδίου - 131, καϊσίου - 137, 134 και 136, βαρίου και λανθανίου - 140, τελλουρίου και ιωδίου - 132 και ρουθίνιο - 103. Η αύξηση της ραδιενέργειας, της φυσικής ραδιενέργειας που μετρούσαν οι ανιχνευτές πριν από το ατύχημα του Τσέρνομπιλ ήταν αισθητή από την 8 μ.μ. ώρα της 2ας Μαΐου. Ένας διπλασιασμός στις 9 μ.μ. της Παρασκευής (Μ. Παρασκευής) 2 Μαΐου, τριπλασιασμός στις 1 μ.μ. το Σάββατο, τετραπλασιασμός την Κυριακή του Πάσχα 4 Μαΐου και κόπι παραπάνω το βράδυ της Δευτέρας με το πρωί της Τρίτης 6 Μαΐου με τις πιο μεγάλες ενδείξεις στον αέρα, στο νερό της βροχής, το έδαφος (το χώμα), την χλόη. Κι ύστερα στο γάλα, ιδιαίτερα το πρόβειο, τα πράσινα (φυλλοειδή) λαχανικά.

Όμως οι στόθμες της ραδιενέργειας ποτέ δεν πέρασαν τα επιτρεπτά όρια στις παραπάνω περιπτώσεις με εξαίρεση το πρόβειο γάλα και τη χλόη που ήταν και τα πιο φορτισμένα για όλα σχεδόν τα νουκλιδία. Μερικές δεκάδες και σε πολύ λίγες περιπτώσεις εκατοντάδες μπεκερέλ ανά κιλό (για τα φρούτα ή λαχανικά) ή λίτρο για το γάλα. Κι ενώ οι μέρες περνούσαν και οι κόμποσες βροχές (5, 6, 10 και 14 Μαΐου) που έπεσαν μείωσαν την ραδιενέργεια δυό και τρεις τάξεις μεγέθους (εκατοντάδες και χιλιάδες φορές λιγότερο) στον αέρα για το ιώδιο - 131 και το καϊσιο - 137, τόσο που πρακτικά σήμερα η ατμόσφαιρα μπορούμε να πούμε είναι στα πριν από το ατύχημα επίπεδα. Φόρ-

τωσαν όμως με ραδιενέργεια το έδαφος και τη χλόη ιδιαίτερα οι πρώτες — βαρυμένες όπως έδειξαν οι μετρήσεις — βροχές. Ίσως κάποιες άλλες βροχές τώρα, έντονες και «καθαρές» από ραδιενέργεια όπως αναμένεται να είναι, να παρασύρουν τα ραδιενεργά καΐσια (γιατί τα βραχύβια ιώδια και τα βάρια θάχουν πάει περίπατο λόγω της μικρής διάρκειας ζωής τους) σε τέτοια βόθρ που δεν θα μας επηρεάζουν ή θα μας επηρεάζουν μέσω των βιολογικών κύκλων χλόη - λαχανικά - δημητριακά - γάλα - γαλακτοκομικά προϊόντα - άνθρωπος, τόσο ελάχιστα που δεν θ' άξιζε τον κόπο να τα μνημονεύουμε έστω.

Κι όλες αυτές οι μετρήσεις τί έδειξαν ως τώρα ή τί αναμένεται να δείξουν;

Για μας τους Έλληνες όπως και για πολλούς Ευρωπαίους η η δόση που πήραμε ως τώρα

και που κάτι πολύ ελάχιστο ίσως απομένει να πάρουμε ακόμη είναι η ισοδύναμη δόση έκθεσης μιας ή το πολύ δύο ακτινογραφιών θώρακα (30—60 μιλιρέμ περίπου) και δεν θα υπερβεί το 30% της συνολικής ετήσιας δόσης που παίρναμε πριν από το ατύχημα σαν φυσική δόση (130 περίπου μιλιρέμ) συν τη διαγνωστική δόση (ακτινογραφίες, σπινθηρογραφήματα άλλα δηλαδή περίπου 70 μιλιρέμ) σύνολο 200 μιλιρέμ τον χρόνο.

Τα όρια της δόσης για τον πλατύ πληθυσμό ή για τα μεμονωμένα άτομα που για κάποιο λόγο εκτέθηκαν σε ακτινοβολία είναι 500 μιλιρέμ τον χρόνο, δόση ολόσωμη, ενώ για τους ασχολούμενους με ακτινοβολίες, το όριο αυτό γίνεται 5000 μιλιρέμ τον χρόνο.

Ραδιοβιολογικές επιπτώσεις στον Ελληνικό πληθυσμό δεν

μπορεί να υπάρξουν και φυσικά δεν αναμένεται να υπάρξουν αφού οι δόσεις που δεχτήκαμε είναι πάρα πολύ μακριά από αυτές που συνιστούν κάποια επιπλοκή και στο πιο ραδιοευαίσθητο μέρος του ανθρώπινου σώματος, όπως είναι τα όργανα αναπαραγωγής (170 μιλιρέμ τον χρόνο).

Παρά ταύτα και γιατί η διεθνής νομολογία επιτάσσει ότι κάθε δόση όσο μικρή κι αν είναι πρέπει να αποφεύγεται, και γιατί ο ανθρώπινος οργανισμός κάθε φορά που δέχεται δόση από όποια πηγή ακτινοβολίας θυμάται την προηγούμενη (αθροιστικό φαινόμενο) θα πρέπει να προβληματίζεται την ανθρωπότητα ολόκληρη πως οι δόσεις που μας ετοίμασαν οι ισχυροί μόνον συμφορά θα επιφέρουν έως τον αφανισμό του ανθρώπινου γένους.

Βιογραφικά

Ο κ. Κωνσταντίνος Παπαστεφάνου είναι επίκουρος καθηγητής του τομέα Πυρηνικής Φυσικής και Φυσικής Στοιχειωδών Σωματιδίων του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Γεννήθηκε στους Αμπελόους Σερρών το 1944 και φοίτησε στο Α' Γυμνάσιο Αρρένων Σερρών (1956—1962).

Πτυχιούχος του Τμήματος Φυσικής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης έγινε διδάκτωρ των Φυσικών Επιστημών το 1976.

Η ερευνητική του εμπειρία συμπληρώνεται στο Ευρωπαϊκό προγράμματος στη χώρα μας

Κέντρο Πυρηνικών Ερευνών (CERN) Γενεύη Ελβετίας από το 1977.

Το 1984—85 συμμετέχει σε ερευνητικό πρόγραμμα μελέτης της όξινης βροχής (ACID RAIN) δια μέσου της φυσικής ραδιενέργειας, στο Ατομικό Κέντρο του Oak RitZ των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (OAK RITZ NATIONAL LABORATORY) έρευνα που χρηματοδοτήθηκε από το Υπουργείο Ενέργειας (DEPARTMENT OF ENERGY) των ΗΠΑ.

Είναι υπεύθυνος ερευνητικού προγράμματος στη χώρα μας

για την μελέτη της διαφεύγουσας ραδιενέργειας από τους Ατμοηλεκτρικούς Σταθμούς που επιχορηγεί η ΕΟΚ και επικεφαλής της ερευνητικής ομάδας στον τομέα Ραδιενέργειας Περιβάλλοντος και Ραδιο-οικολογίας.

Μέλος της Διεθνούς Ένωσης Υγειοφυσικής, της Διεθνούς Ένωσης Ραδιοπροστασίας, της Διεθνούς Ένωσης Ραδιο-οικολογίας, της Ευρωπαϊκής Ένωσης Πυρηνικών Επιστημόνων, συμμετείχε σε πολλά διεθνή συνέδρια σε θέματα ραδιενέργειας και ραδιοπροστασίας.

Η βαμβακοκαλλιέργεια στο Ν. Ημαθίας υφιστάμενη κατάσταση - Προοπτικές

Σημ. Νέστορας: Λόγω της υπερευαισθησίας που παρουσιάζει η βαμβακοκαλλιέργεια στο Νομό μας δημιουργούμε ολλόκληρο το κείμενο της ομιλίας που ανεπιτύχησε στο πρόσφατο συνέδριο που οργάνωσε ο Τοπικός Σύλλογος Γεωπόνων Ν. Ημαθίας στην Αλεξάνδρεια στο διήμερο 29—30 Μαρτίου 1986 «Το βαμβάκι στην Ελλάδα».

Η καλλιέργεια του βαμβακιού, του δυναμικού και αναπαραγωγικού αυτού προϊόντος, έχει υφιστάμενα στοιχεία στενούς δεσμού με το σύνολο σχεδόν των παραγωγών του Νομού μας. Δεν είναι πολύ μακρινός ο χρόνος (1977), όπου η έκταση που είχε καταλάβει είχε φτάσει τα 210.000 στρέμ. με αποτέλεσμα να είναι η πρώτη αροτριαία καλλιέργεια στο Νομό μας σε έκταση και η δεύτερη μετά τα δένδρα. Στην τελευταία 20ετία η έκταση κυμάνθηκε μεταξύ 140.000 — 210.000 στρεμμάτων. Για την χρονιά που μας πέρασε είχε καταλάβει το κατώτατο άκρο της κλίμακας, ανήλθε δηλαδή στα 140.000 στρέμ.

Οι αγροτικές οικογένειες που ασχολούνται με την καλλιέργεια του δυναμικού αυτού προϊόντος ανέρχονται σε 6.400 σε σύνολο 20.000 περίπου του Νομού μας.

Οι στρεμματικές αποδόσεις, για μια σειρά ετών, σταθεροποιούνται στα 260—280 κιλά (10ετία του '70), εκόπτονται σε χαμηλότερα επίπεδα μετά το 1980, από διάφορες αιτίες. Σταθμός για την βαμβακοκαλλιέργεια της περιοχής μας, από πλευράς στρεμματικών αποδόσεων, θεωρείται το έτος 1975, όπου η μέση στρεμματική απόδοση του Νομού μας ανέρχεται στα 320 κιλά. Το έτος αυτό σημειώνονται αποδόσεις, όχι λίγες των 400 και 500 κιλών/στρέμμα. Ακολουθεί το

απόμεινο έτος 1976 όπου οι στρεμματικές αποδόσεις πέφτουν κάτω από τα 200 κιλά, αφού το μεγαλύτερο μέρος της ηρημμένης παραγωγής ζημιώνεται σοβαρά ποσοτικά και ποιοτικά από τις βροχοπτώσεις φθινοπώρου. Το 1980 η μέση στρεμματική απόδοση πάλι πέφτει από τα κανονικά επίπεδα της περιοχής, αυτή τη φορά από Ανοιξιάτικες βροχές, που υποχρεώνουν τους βαμβακοπαραγωγούς μας να κατασπεύσουν μια έκταση πάνω από 40.000 στρέμματα.

Οι ζημιές επαναλαμβάνονται και οι αποδόσεις ξαναπέφτουν το 1982 και 1983 από βροχοπτώσεις φθινοπώρου και κυρίως το καλοκαίρι, αντίστοιχα. Και ερχόμαστε στην τελευταία διετία (1984—85), που η μάχη χρονιά αντίγραψε την άλλη ως προς την πορεία της καλλιέργειας και τις αποδόσεις. Και τις δύο χρονιές η μέση στρεμματική απόδοση του Νομού μας δεν ξεπέρασε τα 200 κιλά, δηλαδή (250) το περίπου κάτω απ' αυτή που θεωρείται κανονική για την περιοχή μας. Εδώ τα αίτια που ευθύνονται για τις μειωμένες αποδόσεις είναι διαφορετικά σε σχέση μ' αυτά που αναφέραμε παραπάνω.

Και στις δύο χρονιές επικρατεί ξηροθερμικό καλοκαίρι με χειρότερα το 1985 και δημιουργούνται προβλήματα στην καλλιέργεια σχετικά με έλλειψη νερού εκεί που δεν υπάρχει αρδευτικό δίκτυο και το πότισμα γίνεται από γεωιργίες, αφού και τα αποθέματα νερού από την περιορισμένη χειμερινή βροχόπτωση είναι λίγα. Το χαρακτηριστικό όμως στοιχείο και για τις δύο χρονιές και αυτό που περισσότερο συμμετέχει στην ευθύνη για τις μειωμένες στρεμματικές αποδόσεις είναι οι έντονες εντομο-

λογικές προσβολές που σημειώνονται στην καλοκαιρινή καλλιεργητική περίοδο (Ιούλιο - Αύγουστο) και ειδικότερα αναφέρονται στις προνύμφες αφίδων και τσιρανύχων.

Οι αφίδες (μελίγκρες) που εμφανίζονται μέχρι πρότινος από τους δευτερεύοντες εχθρούς στην βαμβακοκαλλιέργεια, εμφανίζονται συστηματικά, όπως όλοι οι βαμβακοπαραγωγοί μας γνωρίζουν, μετά το πρώτο παύση της νεαρότητας των φυτών, όπου μετά από κάποιο ψέμα ή και πολλές φορές καθύπερθε απομακρύνονται από τις φυτείες μας και δεν ξαναεμφανίζονται.

**Του
Μιχ. Μπισσούπουλου
Γεωπόνου Διευθυντή
του Οργανισμού Βάμβακος
Ν. Ημαθίας - Πιερίας**

εμφανίζονται σπάνια σε προνύμφη εποχή (Ιούλιος) και σε μανιόμενες μόνο περιοχές (Κορυνός 1980).

Τις δύο τελευταίες χρονιές προσβολή αφίδων έκανε την εμφάνισή της σε αρκετά έντονο βαθμό τον Ιούλιο με τα ποιοτικά και ποσότητα πάντα από μήνα παρά αλλεπάλληλους ψεκασμούς που ενεργούνται. Σαν επακόλουθο κατεδάφισης αυτής, δηλαδή των λεπτάλληλων ψεκασμών με επιτυχία ευρέως φάσματος, ήταν ακολουθεί μετά η προσβολή του οινού ακουληκιού σε πρωτεύον βαθμό, κυρίως όμως η προσβολή των τσιρανύχων που έκανε φυσικά την μεγαλύτερη ζημιά στο 50% πλέον των φυτειών μας. Να αναφέρεται το δελτίο καλλιέργειας Υπηρεσίας μας, στις 16 Αυγ.

στον 1984 για τις πιο πάνω προ-
βολές:

Αφίδες (Μελούρα)

Συνεχίστηκε η έρευνα προσβο-
λής που κάλυψε όλη την καλλιερ-
γούμενη με θαμβάκι έκταση. Ε-
μφανίστηκαν ψεκασμοί σ' όλη την
έκταση, στο 50% της προηγούμενης
έγιναν 2 ψεκασμοί και σ' ένα πο-
σοστό 15% περίπου 3. Ήδη η προσ-
βολή άρχισε να υποχωρεί.

Τετράνυχος

Πρωτόγνωρη θα μπορούσε να
χαρακτηριστεί όσον αφορά την έ-
κταση και ένταση η προσβολή τε-
τρανύχων. Ψεκάστηκαν πάνω από
150.000 στρέμ., παυστό 50—60%
ψεκάστηκε δύο φορές, ποσοστό 15%
τρεις φορές, χωρίς να απουσιάζει
και ακραίες περιπτώσεις όπου έ-
γιναν και τέσσερις ψεκασμοί.

Σχετικά με τους ψεκασμούς θα
ήταν σκόπιμο να αναφερθούν τα ε-
ξής: Δεν είναι πολύ μακρινό το
παρελτόν, όπου η βαμβακοκαλλιέρ-
γεια στο Νομό μας δεχόταν 0—3
το πολύ ψεκασμούς σ' όλη την καλ-
λιεργητική περίοδο. Η προσπάθεια
που είχε καινάλλει η Υπηρεσία
μας για σκοπή αντιμετώπιση των
προσβολών σε συνδυασμό πάντα με
την κατανόηση της σημασίας του ό-
ρου «ολοκληρωμένη καταπολέμηση»,
αποφεύγοντας τους άσκοπους ψεκασ-
μούς και προστατεύοντας παράλλη-
λα τον ωφέλιμο πληθυσμό των γν-
θειών μας, είχε φέρει, θέλοντας να
πιστεύουμε, θετικά αποτελέσματα.
Στην τελευταία όμως διετία η α-
νεξήγητη έξαρση της προσβολής
των αφίδων, που θα μπορούσαμε
να τη χαρακτηρίσουμε ως «αιχμή
συγκυρία» με συνεπακόλουθο τις
προσβολές τετράνυχων - πράσινοι
οικυλίου, ήταν εφάμετο να οδη-
σει ανασταλτικά στην όλη μας προ-
σπάθεια για ολοκληρωμένη κατι-
πολέμηση, και με συνέπεια φτωχά
την κατασκόπηση τόννων ολικήρων
ιοχών ετομοκτόνων.

Εδώ, είναι σκόπιμο να τονίσου-
με ότι η αναποτελεσματικότητα των
ψεκασμών που πραγματοποιήθηκε κι-
ως το 1985, κατά ένα μεγάλο μέ-
ρος οφείλονται στον μη ορθό τυό-
πο εφαρμογής των ψεκασμών, ή
στην ακαταλληλότητα του ψεκαστι-
κού μέσου, θέματα που θα αναπι-
χθούν διεξοδικότερα από επόμενο
οικυλίου. Επίσης: σημαντικό ρόλο έ-
παιξε στον περιορισμό των ψεκασ-
μών και στην αποφυγή της ζη-
μιάς η έγκαιρη αντιμετώπιση της
προσβολής.

Καλλιεργούμενες ποικιλίες

Η Ελλάδα και ειδικότερα ο Βο-
ρειοελλαδικός χώρος αποτελεί ο-
ριστική ζώνη για την καλλιέργεια
του θαμβάκιου, γεγονός που δημι-
ουργεί συχνά προβλήματα στην καλ-
λιέργεια κατά την συγκομιδή το
φθινόπωρο από βροχοπτώσεις. Ε-
δώ και μια 20ετία καλλιεργείται
στο Νομό μας η γλυκή Ελληνική
ποικιλία 4S, διατηρώντας σταθερά
τα καλά τεχνολογικά χαρακτηριστι-
κά της αλλά και τις ικανοποιητι-
κές στρεμματικές αποδόσεις, χωρίς
στις βελτιωτικές εργασίες του Ιν-
στιτούτου Βάμβακος σε συνεργασία
με τον Οργανισμό Βάμβακος. Επει-
δή όμως, όπως είπαμε παραπάνω,
σημειώθηκαν επανειλημμένες ζη-
μιές κατά την συγκομιδή από βρο-
χοπτώσεις τον φθινόπωρο, προσέ-
κινε η ανάγκη δημιουργίας νέας
ποικιλίας, προώτερης, ύστερα μά-
λιστα και από επίμονο αίτημα των
βαμβακοπαραγωγών της περιοχής
μας.

Έτσι εδώ και μια τετραετία δό-
θηκε στην καλλιέργεια η νέα ποι-
κιλία Σίνδος - 80, Ελληνική και
ανή, δημιουργημα του Ινστιτούτου
βάμβακος, η οποία είναι προώτε-
ρη από την προηγούμενη κατά
4—5 μέρες, με εξίσου καλά τεχνολο-
γικά χαρακτηριστικά και ικανο-
ποιητικές στρεμματικές αποδόσεις
με την παραπάνω. Η επέκτασή της

όμως, ιδίως την τελευταία διετία,
συνέπεσε, κατά αιχμή συγκυρία, με
την επικράτηση άκρας ξηροθερμι-
κών συνθηκών κα επείδή οι απαι-
τήσεις της ποικιλίας σε νερό, όχι
τόσο σε ποσότητα όσο σε συχνότη-
τα είναι μεγαλύτερες σε σχέση με
την 4S, και οι απαιτήσεις αυτές
δεν μπόρεσαν να ικανοποιηθούν
στις περιοχές που δημιουργήθηκε
έλλειψη νερού λόγω των ποσοπά-
κω καιρικών συνθηκών, δεν ευνο-
ήθηκε η διάδοσή της. Έτσι, ενώ
το 1983 η Σίνδος - 80 είχε κατα-
λάβει το 56% της καλλιεργούμενης
με θαμβάκι έκτασης στο Νομό μας,
το 1984 έπεσε στο 50% και το
1985 στο 40%. Για το 1986, από
τα μέχρι τώρα στοιχεία προβλέπε-
ται η Σίνδος - 80 να καλύψει το
35%—40% περίπου της έκτασης
που θα καλλιεργηθεί με θαμβάκι.
Πάντως στους δοκιμαστικούς μεγά-
λης έκτασης που εγκατεστάθηκαν
στην περιοχή μας τα δύο τελευταία
χρόνια, η Σίνδος - 80 έδειξε σαφή
υπεροχή έναντι της 4S στην προϋ-
μότητα και στη στρεμματική από-
δοση. Εδώ είναι σκόπιμο να επι-
σημάνουμε ότι στο κατ' εξοχήν βαμ-
βακοπαραγωγικό χωριό της περιο-
χής μας — αναφέρουμε συγκεκρι-
μένα στα Τρίκαλα — με τις υψη-
λότερες στρεμματικές αποδόσεις, η
ποικιλία Σίνδος - 80 επικράτησε
σχεδόν πλήρως, αφού στο 90% και
πλέον της έκτασης, αυτή αντικατέ-
στησε την 4S.

Μηχανοποίηση της καλλιέργειας

Ο Νομός μας θεωρείται από
τους προοδευτικότερους στον τομέα
της μηχανοποίησης στην βαμβακο-
καλλιέργεια. Μια σειρά εξειδικευ-
μένων γεωργικών μηχανημάτων,
αρχίζοντας από την φθινοπωρινή
προετοιμασία μέχρι και την συγκο-
μιδή, αντικατέστησαν σταδιακά όλα
τα παραδοσιακά μέσα καλλιέργει-
ας, μειώνοντας έτσι το κόπτος πα-
ραγωγής. Ειδικότερα στην τελευ-

ταία φάση, στη φάση της συγκομιδής, ο Νομός μας προχώρησε από πολύ νωρίς και με γοργό ρυθμό στον εξοπλισμό με σύλλεκτικές μηχανές, ώστε σήμερα να συγκομίζεται το 65—70% της παραγωγής με μηχανές, ποσοστό που θεωρείται ότι αφήνει λίγα ακόμη περιθώρια επέκτασης της μηχανοσύνταξης στην περιοχή μας. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το 1973, που θεωρείται χρόνος κατά τον οποίο αρχίζει να επεκτείνεται η μηχανοσύνταξη στην περιοχή μας, εργάζονται 20 σύλλεκτ. μηχανές, που το 1985 γίνονται 125, χωρίς να συνυπολογιστούν και οι 15 που χρησιμοποιούνται λόγω παλαιότητας ή μετακινούνται σ' άλλες περιοχές.

Εδώ θα πρέπει να σημειώσουμε ότι στη μηχανοποίηση της καλλιέργειας συνέβαλε τα μέγιστα και ο νέος θεσμός συγκρότησης ομίλων παραγωγών βαμβακιού, σε Συνεταιριστική βάση, στα πλαίσια εφαρμογής του Καν. 389/82 της ΕΟΚ. Ο νέος αυτός θεσμός άρχισε να υλοποιείται στην περιοχή μας το έτος 1983 και ήδη μέχρι σήμερα έχουν αναγνωρισθεί σαν Ο.Π. 10 Συνεταιρισμοί, οι οποίοι και εργοδιδάσκονταν με 20 καινούργιες σύλλεκτικές μηχανές, εξοπλισμένες στην μηχανοσύνταξη των μελών τους και διατηρώντας το κόστος της συγκομιδής σε λογικά πλαίσια.

Προοπτικές καλλιέργειας

Όπως αναφέραμε και στην αρχή η βαμ/γεια έχει στενούς δεσμούς με τους παραγωγούς της περιοχής μας ή αν θέλετε ακόμη πιο πέρα έχει δεθεί συναισθηματικά μαζί τους. Έχει σπινάλι αποφασιστικά στη βελτίωση του αγροτικού εισοδήματος, αν εξαιρεθεί η τελευταία διετία. Θέλουμε να πιστεύουμε ότι ο προβληματισμός που ανέκυψε τα δύο τελευταία χρόνια από τις γνωστές αιτίες, τον καιρό από την μια μεριά και τις υφιστά-

σεις από την άλλη, με τελικό αποτέλεσμα τις μειωμένες οικονομικές αποδόσεις, θα είναι φανερώνονο παροδικό για την καλλιέργεια. Ο Ημαθιώτης βαμβακοπαραγωγός, νομίζουμε πως έχει όλα τα όπλα να την ξαναφέρει και πρέπει να την ξαναφέρει στα δυνατά επίπεδα αποδόσεων. Εάν τηρήσει με κάποια μεγαλύτερη σχολαστικότητα ορισμένους κανόνες πάνω στην τεχνική της καλλιέργειας, που πιστεύουμε ότι η πλειονότητα των βαμβακοπαραγωγών μας γνωρίζει αρκετά καλά, δεν θα είναι μακρινός στόχος η αύξηση των αποδόσεων. Θα επιμένουμε και πάλι στο θέμα αντιμετώπισης των επιτομολογικών προσβολών, γιατί το πρόβλημα πλέον είναι καινούριο για την περιοχή μας. Δεν πρέπει να ξεφεύγουμε από την τακτική που χρόνια τώρα προσπαθούμε να καθιερώσουμε και που πιστεύουμε ότι σε ένα βαθμό το πετύχαμε, ότι δηλαδή αποφεύγουμε να εφαρμόζουμε προληπτικούς φεκασιμύς στο βαμβάκι και επεμβαίνουμε τότε και μόνο όταν επιτομώσουμε την προσβολή. Οι ώργοποι φεκασιμύς οδηγούν, όπως το είδαμε και στην πράξη, σε απώλεια. Όσον αφορά τώρα το πρόβλημα των αδρομικώσεων, που άρχισε ήδη να αποτελεί αντιστατικό παράγοντα επέκτασης ή ακόμη και διατήρησης της καλλιέργειας σε ορισμένα από τα χωριά μας, όπως γνωρίζετε, δεν υπάρχει τρόπος αντιμετώπισης με χημικά μέσα παρά μόνο με καλλιεργητικά. Ένα από αυτά είναι αμετασπάρτα με καλλιέργεια, που αναλασμένη με το βαμβάκι διατηρεί σε κάποια ισορροπία το χωράφι. Σαν τέτοια καλλιέργεια προσφέρεται θανάσιμα για την περιοχή μας το καλαμπάκι που είναι σε θέση να φέρει και ανταγωνιστικό εισόδημα στον παραγωγό. Εδώ σημειώνουμε πως συνεχίζεται η έρευνα για ανεύρεση ποικιλίας που να είναι ανθεκτική στην ασθένεια. Στην Κεντρική και

Νοτιότερη Ελλάδα το πρόβλημα ήδη δοθήκε κάποια λύση με την εισαγωγή και καλλιέργεια ανθεκτικών στον μύκητα ποικιλιών.

Συνοψίζοντας, θα θέλαμε να τονίσουμε ότι η βαμ/γεια πρέπει να παραμείνει σαν δεσπόζουσα καλλιέργεια στον Νομό μας. Την άποψη αυτή υπαγορεύει εκτός των άλλων και το γεγονός ότι, σοβαρό κεφάλαιο έχει επενδυνθεί σε μηχανικό εξοπλισμό, όπως οι 125 βαμβακοσύλλεκτικές μηχανές που προαναφέραμε και που χρειάζεται την ανάλογη έκταση σε βαμβάκι για να αποσβεστεί. Επίσης οημαντική υποδομή έγινε και σε εκκοκ/ρια, από τα οποία μάλιστα τα δύο είναι Συνεταιριστικά υποσύνταχτα και μεγάλης απόδοσης.

Το βαμβάκι είναι ένα πολύτιμο, και δυναμικό γεωοροδομηχανικό προϊόν με τεράστιες εξαγωγικές δυνατότητες. Η καλλιέργειά του, οι διαμηχανίες και οι εισοχικές των προϊόντων του έχουν αρκετά προσδεθεί. Υπάρχουν όμως περιθώρια και άλλης βελτίωσης για μεγαλύτερη ανταγωνιστικότητα μέσα από την ανθρώπινη πνοή, αλλά και την στενή και ειλικρινή συνεργασία όλων των ενδιαφερομένων, πράγμα που ευχόμαστε και πιστεύουμε ότι θα πετύχουμε στο Νόμο μας.

Καλλιέργεια κηπευτικών υπό κάλυψη

Βιολογική καταπολέμηση

1. Γενικά - Εγκατάσταση του θερμοκηπίου

Το 1984 είχα κατασκευάσει ένα θερμοκήπιο 50 μ² με την βοήθεια ενός φίλου από τον Κοπανό Ναούσης, τον Βασίλη τον Παπαδόπουλο, ο οποίος είχε θερμοκήπιο και ήξερε αρκετά πράγματα. Ο σκοπός του θερμοκηπίου αυτού ήταν να θρᾶξω πρώιμο ξαφθαλάκι για το σπίτι μου.

Η αλήθεια είναι ότι κατά την διάρκεια της καλλιέργειας συνάντησα αρκετές δυσκολίες τις οποίες όμως τις ξεπέρασα χάρη στη βοήθεια του φίλου μου Βασίλη, ο οποίος κάθε φορά που θα ράντιζε το δικό του θερμοκήπιο μου έδινε και μένα φάρμακο για να καταπολεμήσω τις ασθένειες και τους εχθρούς που παρουσιαζότανε ή ακόμα και προληπτικά.

Κατά την διάρκεια όμως της καλλιέργειας μου άρεσε η δουλειά. Γι' αυτό και αποφάσισα την επόμενη χρονιά να κτιάζω ένα μεγαλύτερο και συγκεκριμένα 1.200 μ², το οποίο θα βρίσκεται σε απόσταση 500 μέτρων περίπου από τον οδοντοδοντικό σταθμό Ναούσης στο δρόμο προς τη Νάουσα και με ταξί τον γηροκομείον Ναούσης και τον Υποσταθμό της Δ.Ε.Η.

Την κατασκευή είχα αποφασίσει να την κάνω μόνος μου με οδοντοκατασκευή. Για τον λόγο αυτό άρχισα να συγκεληρώνω στοιχεία πληθαίνοντας σε διάφορα θηροκτήνια και να τα παρατηρώ πώς είναι κατασκευασμένα.

Τον Σεπτέμβριο που άνοιξε η Δ.Ε.Θ. αποφάσισα να την επισκεφτώ για περισσότερες πληροφορίες και λεπτομέρειες από τους δού-

φορους κατασκευαστές, πριν ξεκινήσω τη δουλειά. Είδα αρκετά θερμοκήπια Ελλήνων και ξένων κατασκευαστών. Περισσότερο όμως

Του Χρήστου Γιάτσου

μου άρεσε ένας τύπος θερμοκηπίου που είχε μια Ελληνική Εταιρεία των αδελφών Θωμαΐδη με έδρα

θα μπορούσα.

Στα τέλη του Οκτώβρη με φέρανε το θερμοκήπιο προκατασκευασμένο και αρχίσαμε αμέσως το στήσιμο το οποίο έγινε με την βοήθεια του πατέρα μου και μερικών καλών φίλων για να τελειώσει στα τέλη του Γενάρη.

Τώρα πλέον το χόμπι γινότανε επιχείρηση γι' αυτό και θα έπρεπε να βρεθεί ένας καλός γεωπόνος που να παρακολουθεί την καλλιέργεια. Ένας φίλος από τον Άγιο Γεώργιο Βέροιας, ο Τωμαΐδης ο Στέλιος, που σπούδασε κάποια Χαραντιάνη Δημήτριο από την Σκόδρα ο οποίος είχε μεγάλη πείρα στα θερμοκήπια. Πήγα, τον βρήκα και συζητήσαμε για τις καλλιέργει-

1) Καλλιέργεια ντομάτας σε θερμοκήπιο. Διακρίνεται η καρτέλλα όπου στην επιφάνειά της τοποθετήθηκαν αυγά του ωφέλιμου εντόμου Εγκάρσιου Φορμόζα

τον Λαγκαδά Θεοφάνη και ήταν δική τους κατασκευή. Μετά την συζήτηση που έκανα μαζί τους αποφάσισα να το αγοράσω από εκεί προκατασκευασμένο, αντί να το κτιάζω ο ίδιος, διότι διαπίστωσα ότι συγκέντρωνε το συγκεκριμένο θερμοκήπιο αρκετά πλεονεκτήματα, έναντι των άλλων και για να το κατασκευάσω μόνος που δεν

ες και για τα προβλήματα των καλλιέργειών, ασθένειες κ.ά.

Η γνώμη του κυρίου Χαραντιάνη ήταν να μη χρησιμοποιήσω δηλητήρια στην καλλιέργεια για αντίδομα, αλλά την βιολογική καταπολέμηση. Συγκεκριμένα να καταπολεμήσουμε τα βλαβερά έντομα με άλλα έντομα ωφέλιμα στους βασικότερους εχθρούς.

Ένας από τους πιο βασικούς εχθρούς στις ντομάτες την οποία και καλλιεργώ στο θερμοκήπιό μου είναι και ο αλευρώδης ο οποίος θέλει πάρα πολύ δυνατά δηλητήρια για να καταπολεμηθεί αλλά και πάλι όχι τελείως. Αντί λοιπόν να ρωτάζουμε κάθε εβδομάδα σχεδόν, χρησιμοποιούμε την βιολογική καταπολέμηση όπου πεινχάινουμε τέλεια καταπολέμηση.

Το ίδιο συμβαίνει και με τον τειράνγχο στα αγγουράκια όπου καλλιεργώ. Και γι' αυτόν γρηγοποιούμε επίσης την βιολογική καταπολέμηση.

2. Καταπολέμηση

Το ωφέλιμο έντομο για την καταπολέμηση του αλευρώδη ονομάζεται *Ενκάρσια Φορμάζα* (*ENCARSIA FORMOSA*) και εισάγεται από την Ολλανδία μία φορά την εβδομάδα σε υπαίθρια από τον κύριο Χαραντώνη και μοιράζεται την ίδια μέρα στους παραγωγούς. Η ενκάρσια εισάγεται ως αγνά που είναι κολημένα σε ειδικά καρτέλκια, όπως φαίνεται και στις φωτογραφίες. Τα καρτέλκια αυτά τοποθετούνται στο θερμοκήπιο κυρίως στις σειρές που βρίσκονται στις άκρες ή εάν είναι δυνατόν στα μέσα όπου πρωτοεμφανίστηκε ο αλευρώδης για να έχουν καλύτερα αποτελέσματα. Η τοποθέτηση των καρτελών γίνεται σταδιακά τέσσερις φορές περάτον και η ποσότητα είναι ανάλογη με την ποσότητα του αλευρώδη που υπάρχει.

Στα αγγουράκια τώρα. Για την καταπολέμηση των τειρανύχων χρησιμοποιούμε το αρπακτικό Φυτοσεύλλους *Περσιμίλις* (*PHYTOSEULLUS PERSIMILIS*). Εισάγεται στην χώρα μας ως τέλειο έντομο σε μπουκαλάκια. Η διαδικασία τώρα για την καταπολέμηση αρχίζει μόλις εμφανισθεί ο τειράνγχος. Ρίχνουμε τα αρπακτικά επάνω στα φύλλα στις αγγουριές που έχουν περισσότερα τειράνγχο.

2) Καλλιέργεια ντομάτας σε θερμοκήπιο. Διακρίνεται η καρτέλλα όπου σημειώνεται το πρόγραμμα διαφόρων καλλιεργητικών εργασιών (όρδευση, καταπολέμηση με την χρήση ωφέλιμων εντόμων, άλλες περιποιήσεις κλπ.)

Το αρπακτικό αυτό τρέφεται μόνο με τειράνγχους. Τρώει 6 - 8 αυγά τειρανύχων και 3 - 4 τειρανύχους τη μέρα. Πολλαπλασιάζεται εύκολα και έχει μεγαλύτερη ταχύτητα στις κινήσεις. Για να έχουν με καλύτερα αποτελέσματα θα πρέπει κάθε 5 - 6 μέρες να κάνουμε μεταφορά των φύλλων που έχουν τα αρπακτικά και να τα τοποθετούμε σε άλλες θέσεις που δεν υπάρχουν. Τα αρπακτικά εάν καθυστερούν πλέον τα φύλλα από τους τειρανύχους, τότε τα ίδια, λόγω ελλείψεως τροφής μεταβάλλονται σε κανίβαλους και σπληννεοφονούνται.

3. Πλεονεκτήματα της βιολογικής καταπολέμησης

Η βιολογική καταπολέμηση είναι η πιο μοιτέρα μέθοδος καταπολέμησης των εντόμων στις καλλιέργειες κηπευτικών υπό κάλυψη. Η μέθοδος αυτή έχει γενικευθεί σε όλες τις προηγμένες χώρες.

Στη Δύση εδώ και πολλά χρόνια εφαρμόζεται με μεγάλη επιτυχία. Έτσι για τον καλλιεργητή δεν υπάρχει πρόβλημα για την αντιμετώπιση οοδαρών εχθρών όπως είναι ο τειράνγχος, ο αλευρώδης, ο θρύπας κλπ.

Η μέθοδος αυτή θεωρείται πιο ασφαλής για την προστασία του παραγωγού, του καταναλωτή και της καλλιέργειας.

Με την εφαρμογή της βιολογικής καταπολέμησης απαγορεύεται αυστηρά η χρήση εντομοκτόνων.

Με την βιολογική καταπολέμηση εξασφαλίζονται:

1) Σίγουρη καταπολέμηση των αλευρώδους του θρύπα και του τειράνγχου στις καλλιέργειες υπό κάλυψη.

2) Ευνοϊκότερες συνθήκες ανάπτυξης των φυτών, διότι με την απουσία των εντομοκτόνων από το υνεκαστικό πρόγραμμα, τα φυτά δεν σκοτώνονται με αποτέλεσμα την αν- συνέχεια στη σελέκτα 94

Ίδρυση εργαστηρίου εδαφολογίας, φυτοπροστασίας και ελέγχου λιπασμάτων

(Υπόμνημα του Συλλόγου Γεωπόνων Ν. Ημαθίας)

Σημ. Νόσωσης: Λόγω της σπουδαιότητας που έχει η Ίδρυση σχετικού Εργαστηρίου Φυλλοδιαγνωστικής και Ελέγχου Λιπασμάτων κλπ. δημιουργούμε ολόκληρο το υπόμνημα που έσπειλε ο Τοπικός Σύλλογος Γεωπόνων στο Υπουργείο Γεωργίας με κοινοποίηση στους κοινοτικούς του Νομούς μας και στους άλλους σχετικούς φορείς.

Με κανοποίηση δεχτήκαμε την εξογγελλία — από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης — για την ίδρυση 8 εργαστηρίων εδαφολογίας, φυλλοδιαγνωστικής, φυτοπροστασίας και ελέγχου λιπασμάτων. Επιτέλους ένα βασικό σπέρμα των αγροτών, των γεωτεχνικών πήρε το δρόμο της υλοποίησης. Η χωροταξική όμως κατανομή των εργαστηρίων αυτών μας βρίσκει αντίθετους, διότι παραβλέπεται η περιοχή του άξονα ΕΔΕΣΣΑ - ΝΑΟΥΣΑ - ΒΕΡΟΙΑ - ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ - ΚΑΤΕΡΙΝΗ, όπου πιστεύουμε ότι είναι η πιο ενδεδειγμένη περιοχή για επίλυση προβλημάτων, που είναι ο αντικειμενικός στόχος των εργαστηρίων.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του συλλόγου Γεωπόνων Ημαθίας δεν θέλει το πρόβλημα τοπικό, αλλά το αντιμετωπίζει με βάση την προσφορά, που μπορεί να έχει το εργαστήριο αυτό στην επίλυση των προβλημάτων της γεωργίας μας. Η επιτολή αυτή δεν είναι ένα απλό συνδικαλιστικό έγγραφο, αλλά μια συνέχεια της προσπάθειάς μας για την δημιουργία εργαστηρίου, προσπάθεια που άρχι-

σε πριν από 3 χρόνια.

Θεωρούμε σκόπιμο να αναφέρουμε ορισμένα στοιχεία καθώς και παλαιότερες ενέργειες του συλλόγου μας επίσης και τους αναμφίβολους λόγους που επιβάλλουν όπως ένα από τα εργαστήρια γίνει στην περιοχή μας.

1. Στον άξονα ΕΔΕΣΣΑ - ΒΕΡΟΙΑ - ΚΑΤΕΡΙΝΗ υπάρχουν οι εντατικές καλλιέργειες που δέχονται μεγάλες ποσότητες λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων κ.λ.π. (δενδροκομία, λαχανοκομία, αμπελουργία) και σαν πολυετείς, απαιτούν περισσότερες δαπάνες και τεχνικές γνώσεις. Στην περιοχή αυτή παράγεται το 95% της συνολικής παραγωγής ροδακίνων, 70% μήλων και σχλαδιών, 50% κερασιών, 90% αμπινιδίων, 15% βαμβακιού, επίσης σικαχαρότευτλα, καπνά, σπαράγγι, φράουλα, θερμοκήπια κηπευτικών κ.ά.

2. Λειτουργεί από το 1984 το πρότυπο συνεταιριστικό οινοποιείο Γ.Α.Ο.Σ. Νάουσας, που εμψυλώνει τα κροστιά της περιοχής. Το γεγονός αυτό πρέπει να συνδυαστεί με το πρόγραμμα ανάπτυξης της αμπελοκαλλιέργειας της περιοχής και τις πιθανές τροφοπενίες του αμπελιού — οι αμπελώνες κατά κανόνα εγκαθίστανται σε εδάφη που προηγουμένα ήταν δένδρα — αλλά και νεανικότερα με την αναδιάρθρωση των δεντρούδων καλλιεργειών.

3. Τα περισσότερα δείγματα εδάφους ή φυτικών υεοιών, για διαπίστωση της σύστασης του

στηριακή υποδομή, ώστε η αναγκαία επένδυση να είναι μικρή. Θα πρέπει να ληφθεί μάλιστα υπόψη ότι δεν νοείται, σε παγκόσμια κλίμακα, Ινστιτούτο Δενδροκομίας χωρίς εργαστήριο εδαφολογίας και φυτοπροστασίας.

9. Όσον αφορά τη δημιουργία εργαστηρίων στην Αθήνα - Θεσ/νίκη, όπως είναι γνωστό εκεί υπάρχουν Ινστιτούτα Εδαφολογίας και προστασίας φυτών. Τέλος σας αναφέρουμε ότι κατά την επίσκεψή μας τον Ιούνιο του 1984 στην αρμόδια Δ/ση του Υπουργείου Γεωργίας ο Δ/ντής της μας απάντησε ότι δεν μπορεί να γίνει ένα τέτοιο εργαστήριο στην Ημαθία γιατί προϋποθέτει 10 διδάκτορες Γεωπόνους και εργαστηριακό εξοπλισμό της τάξης των 50.000.000 δραχμών, παρά την διαβεβαίωσή μας ότι είχαμε έλθει σε επαφή και με το εργαστήριο Εδαφολογίας του Παν/μίου Θεσ/νίκης και γνωρίζαμε ότι τα αναγκαία μηχανήματα στοιχίζουν περίπου 8-10.000.000 δραχμές.

με κάλυψη μέρους της δαπάνης από τις Ε.Γ. Συνεταιρισμών του Νομού.

Δι'ρωτάμαστε πότε βρέθηκαν οι 80 ειδικοί γεωπόνοι που θα επανδρώσουν τα υπό ίδρυση εργαστήρια;

Θα πρέπει και πάλι να σας το νίσουμε, ότι τα ελατήριά μας δεν είναι τοπικά ή συνδικαλιστικά αλλά άπτονται της γεωργικής πραγματικότητας και μάλιστα ο σύλλογός μας έχει μια σημαντική προσφορά στον ευρύτερο αγροτικό χώρο (Γεωπονική εβδομάδα 1984 με ομιλητές καθηγητές Πανεπιστημίων, Διεθνές Δενδροκομικό Συνέδριο 1985 με έξοδα 2.000.000 δραχμές χωρίς κρατική ενίσχυση, Συνέδριο Βαμβακιού 29-30 Μαρτίου 1986 στην Αλεξάνδρεια Ημαθίας, μεγάλος αριθμός διαλέξεων από μέλη του Συλλόγου κ.ά.)

Παρακαλούμε να επανεξετάσετε τη χωροταξική κατανομή των εργαστηρίων και συμπεριλάβετε την ίδρυση ενός εργαστηρίου στο νευραλγικό αυτό

χώρο της ευρύτερης περιοχής μας.

Για το Διοκ. Συμβούλιο

Ο Πρόεδρος

ΒΑΣ. ΚΟΥΚΟΥΡΓΙΑΝΝΗΣ

Ο Γενικός Γραμματέας
ΕΥΑΓ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Καλλιέργεια κηπευτικών υπό κάλυψη

συνέχεια από την σελίδα 92
ξημένη παραγωγή.

3) Προστασία της υγείας του καταναλωτή διότι τα προϊόντα που καταναλώνει δεν έχουν υπολείμματα ενομοκτόνων.

4) Προστασία της υγείας του παραγωγού, διότι δεν αναγκάζεται να ψεκάζει με ενομοκτόνα.

5) Το κόστος της βιολογικής καλλιέργειας είναι φθηνότερο από την καταπολέμηση με την χρήση ενομοκτόνων.

ΔΕΝΤΡΟΚΟΜΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Επιμέλεια Οδ. Ντινόπουλου

1. Η εξέλιξη της παραγωγής μήλων στις χώρες της Ε.Ο.Κ. κατά ποικιλία (σε 1000 τόννους)

Ποικιλία	1981	1982	1983	1984	1985
GOLDEN DELICIOUS (Γκόλντεν)	2049	2862	2400	2672	2633
RED DELICIOUS (Ομάδα Ντελίτσιους)	766	1008	861	1023	929
COX ORANGE (Κοξ Όραντζ)	188	345	290	256	270
IMPERATORE (Ιμπερατόρε)	273	415	247	258	252
GRANNY SMITH (Γκράννη Σμιθ)	142	210	178	206	220
BOSKOP (Μποσκόφ)	94	324	208	238	181
JONATHAN (Τζονάθαν)	104	192	91	111	107
IONAGOLD (Τζόναγκολντ)	13	35	50	100	85
GLOSTER (Γκλόστερ)	18	38	46	58	85
JAMES GRIVE (Τζέιμς Γκρέιβ)	45	64	65	58	59
INGRID MARI (Ίγκριντ Μέρι)	41	56	52	48	53
CANADA RENET (Ρενέτες)	71	116	83	45	42
GLOCKEN (Γκλόκεν)	8	28	17	20	18
GRAVENSTEIN (Γκραβεστάιν)	14	24	16	17	15
Διάφορες	1224	2904	1583	2215	1738
Σύνολον	5.048	8551	6188	7326	6687

Σημείωση: Δεν συμπεριλαμβάνονται η Ισπανία και η Πορτογαλία

2. Η εξέλιξη της παραγωγής αχλαδιών στις χώρες της Ε.Ο.Κ. κατά ποικιλία (σε 1000 τόννους)

Ποικιλία	1981	1982	1983	1984	1985
WILLIAMS (Ουίλιαμς)	312	307	296	293	255
CONFERENCE (Κόνφερανς)	207	224	255	257	247
ABATE FETEL (Αμπάτε Φέτελ)	188	167	218	172	167
JULES GUYOT (Τζούλ Γκιγιώ)	172	151	164	159	130
PASSE CRASSANE (Πας Κρασάνα)	248	214	239	176	128
KAT'SER ALEXANDER (Καίτσερ)	161	154	156	138	123
DOYNNÉ DU COMICE (Κομίς)	99	105	128	111	99
COSCIA (Κόσια)	83	69	74	67	66
BEURRE HARDY (Μπερέ Αρντύ)	20	18	27	18	16
CHARNEYX (Σιαρνέ)	11	8	11	5	7
BONNE LOUISE (Μπον Λουίζ)	4	3	6	4	2
Διάφορες	778	1019	853	911	762
Σύνολον	2283	2439	2427	2311	2002

Σημείωση: Δεν συμπεριλαμβάνονται η Ισπανία και η Πορτογαλία

3. Οι πασχαλίτσες

Φέτος οι πασχαλίτσες δώσανε μια θετική απάντηση για λογαριασμό όλων των ωφελίμων εντόμων στη καταπολέμηση πολλών μικροσκοπικών εντόμων και σκάρων όπως είναι αφίδες (ψείρες) οι τετράνυχτοι, η ψύλλα της αχλαδιάς κ.ά. Η προσφορά της πασχαλίτσας, ιδιαίτερα φέτος (Μάιος - Ιούνιος) υπήρξε ανυπολόγιστη. Πολλοί βαμβακοκαλλιεργητές που έχουν πάντοτε πρόβλημα με τους τετρανύχτους και τις αφίδες, τρίβουν τα χέρια τους από την χαρά που φέτος τα βαμβάκια τους ξεκαθάρισαν από τα αναφερόμενα ζωήφια. Ας είναι καλά οι πασχαλίτσες.

Και κάτι που ενδιαφέρει κυρίως τους αχλαδοκαλλιεργητές. Αυτοί γνωρίζουν καλά τι πονοκέφαλο προκαλεί η ψύλλα στις αχλαδιές. Σε κοινά πειράματα που διεξάγουν τα δύο Ιδρύματα Έρευνας, Ινστιτούτο Προστασίας Φυτών Θεσσαλονίκης και το Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων Ναούσης σχετικά με την αξιολόγηση καταλλήλων φαρμάκων καταπολέμησης της ψύλλας διαπιστώθηκαν τα εξής. Κατά την προσδιορισθείσα ημερομηνία της δεύτερης επέμβασης στις 20/6/86 (η πρώτη έγινε στις 15/5/86) όλες οι αχλαδιές ήταν «απολύτως» καθαρές. Τα δέντρα «μάρτυρες» που δεν ψεκάστηκαν καμία φορά, είχαν γεμίσει πασχαλίτσες διαφόρων φυλών, η δε ψύλλα είχε τελείως εξαφανιστεί. Ακόμα και η μελούρα που διακρινόταν από μεγάλη απόσπαση δεν άφησε ίχνη που να πιστοποιεί ότι κάποτε εδώ ζούσε η ψύλλα και μάλιστα σε μεγάλο πληθυσμό.

Έτσι λοιπόν ανεβλήθηκε ο ψεκασμός και το πείραμα μεταιώθηκε. Τελικά οι αχλαδιές

του πειραματικού δέχθηκαν ένα μονάχα ψεκασμό, αυτός που έγινε στις 15 Μαΐου. Σήμερα (26 Ιουνίου) οι αχλαδιές του πειραματικού είναι πεντακάθαρες. Θα έλεγε κανείς ότι οι αχλαδιές του πειραματικού με ένα ψεκασμό φέτος την έδωσαν «καθαρή». Αυτό είναι μια άλλη χρήσιμη πληροφορία, ότι οι πολλοί και άκαιροι ψεκασμοί δεν φέρνουν τις περισσότερες φορές το αναμενόμενο αποτέλεσμα. Επίσης το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει ακόμη μια φορά πόσο απουδαίοι σύμμαχοι είναι τα ωφέλιμα έντομα (πασχαλίτσες, γκριζοπες κλπ.) τα οποία προσφέρουν τις υπηρεσίες αδοπάνως.

4. Φυτά αφιδοπαγίδες

και η σημασία τους

Οι αφίδες (ψείρες) είναι μικροσκοπικά έντομα που πολλαπλασιάζονται με μεγάλη ταχύτητα. Αυτό το γνωρίζουν καλά οι δένδροκαλλιεργητές αφού κάθε χρόνο κατά την Άνοιξη βλέπουν τις τρυφερές κορυφές των ετησίων βλαστών των δέντρων τους να γεμίζουν από αφίδες (ψείρες) όλων των χρωμάτων και όλων των αποχρώσεων. Πράσινες, σπαχτιές, μύρες κ.ο.κ. Επίσης πολλοί παραγωγοί θα έχουν διαπιστώσει ότι πολλά φυτά ετήσια είναι πρώτης τάξεως τροφή (ξενιστές) των αφιδών. Τέτοια φυτά που προσελκύουν ιδιαίτερα τις αφίδες είναι οι ζωχοί, τα λάπατα, οι τσουκνίδες, τα γαϊδουράγκαθα, οι αγριοτριανταφυλλιάς κ.ά. Στους σπυρώνες που υπάρχουν τέτοια φυτά διαπιστώνει κανείς, ότι οι αφίδες εγκαθίστανται στα φυτά αυτά σαν πρώτη επιλογή, περιφρονώντας κατά κάποιο τρόπο τα δέντρα. Αυτή είναι η

πρώτη διαπίστωση. Η δεύτερη διαπίστωση είναι ότι πολύ σύντομα ύστερα από αναγνώριση οι πασχαλίτσες επισκέπτονται τα παραπάνω φυτά και αναλαμβάνουν στην συνέχεια «εργαλαδικώς» το γενικό ξεκαθάρισμα των αφιδών.

Στα ετήσια φυτά δεν εγκαθίστανται μονάχα οι αφίδες, αλλά και πολλοί τετράνυχτοι. Στις περιπτώσεις όμως που τα ετήσια φυτά ξεολοβρεύονται μονομιάς όλα στον σπυρώνα χρησιμοποιώντας ζιζανιοκτόνα, ή φρέζα ή σβούρα, είναι φυσικό οι μεν αφίδες να πετάξουν στις κορυφές των βλαστών των δέντρων, οι δε τετράνυχτοι να μεταναστεύουν στα δέντρα ακολουθώντας το δρομολόγιο λαίμος του δέντρου, κορμός, βραχίονες, κλαδίσκοι, για να καταλήξουν στο φύλλωμα. Διότι ως γνωστόν οι τετράνυχτοι δεν έχουν καμιά διάθεση να κάνουν καμία σπερμία πεύκας. Επομένως η διαδοχική κοπή των χόρτων στον σπυρώνα, με όποιο τρόπο προτιμούμε σε διάφορες ημερομηνίες παρουσιάζει το πλεονέκτημα να διατηρεί μεγάλο πληθυσμό από τα αναφερόμενα ζωήφια στην ετήσια βλάστηση. Άλλωστε η διατήρηση στον σπυρώνα χλόης ή γενικά χόρτων χαμηλού ύψους 20-30 πόντους όπως είναι τα αγριοτριανταφυλλιά περισσότερο καλό παρά κακό κάνουν στον σπυρώνα. Θα μας δοθεί ευκαιρία να ασχοληθούμε με το θέμα αυτό άλλη φορά.

Η συνέχεια του άρθρου «Το φουζικλάδιο της μηλιάς και το φουζικλάδιο της αχλαδιάς» στο επόμενο τεύχος.

ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

Θεατρική ομάδα ΚΕΚ Νάουσας

Μετά από 14 χρόνια λειτουργίας, το Κέντρο Εργαζόμενου Κοινωνικού Εργατικής Εστίας της πόλης μας, δημιούργησε πέδους για πρώτη φορά Θεατρική Ομάδα, με την πρωτοβουλία προσωπικού - μαθητριών, την οικονομική βοήθεια της Εργατικής Εστίας και την ανθεραπεία της ΝΕΛΕ.

Η ιδέα για την λειτουργία θεατρικού τμήματος γεννήθηκε από την όλη προσοχή που καταβάλλεται στο ΚΕΚ για την εξέγερση του πνευματικού επιπέδου των μαθητριών, σε συνδυασμό με τις πρακτικές γνώσεις που παρέχονται. Οι δυσκολίες που έπρεπε να ξεπεραστούν ήταν πολλές: Θεατρική απειρία, έλλειψη τεχνικών μέσων, ελάχιστος ελεύθερος χρόνος, διάφορα άλλα προβλήματα, που τελικά όμως ξεπεράστηκαν.

Έτσι το Σάββατο 29 Ιουνίου στο Δημοτικό Θέατρο η πρώτη επίσημη προετοιμασία του έργου του Αόχα «Το σπίτι της Μπερνούρια Αλφια». Το σενάριο ήταν του μεγάλου Ισπανού δραματογράφου και ποιητή Φερνάντο Γκαρθία Λόργκα και η σκηνοθεσία έγινε από τον ηθοποιό Γιάννη Παπαδόπουλο. Κεντρικό θέμα του σεναρίου ήταν η πολυμορφική καταπίεση της γυναίκας, κοινωνική, οικονομική, σεξουαλική. Παρά το πέρασμα των χρόνων τα μηνύματα του έργου διατηρούνται - δυστυχώς - την επικαιρότητά τους και έχουν πολλά να επενδυθούν για την σημερινή πραγματικότητα στο σύγχρονο θεατή.

Οι ηθοποιοί - όλα κορίτσια - μαθήτριες του ΚΕΚ, δοίλεσαν ενθουσιαστικά και με πολύ μεράκι για πέντε ολόκληρους μήνες και κατάφεραν να τα θγάλουν πέρα, ξεπερνώντας και τις δικαιοτήτες τους, ώστε να παρουσιάσουν μια όσο πιο

ολοκληρωμένη παράσταση.

Επιδράβειση όλων των προπονητών ήταν η συγκριτική της 6. Ομάδας στο 10ο Πατελλήνιο Φεστιβάλ Ερασιτεχνικού Θεάτρου στην Κόρινθο από 14 - 23 Σεπτεμβρίου 1985, στο οποίο διαγωνίστηκαν 9 επιλεγμένοι θίασοι. Τα κορίτσια του ΚΕΚ διακρίθηκαν για την άγνοια και άρτια και απέσπασαν τα συγχαρητήρια όλων.

Στην «Θεατρική Ομάδα» δόθηκε

Κριτική Επιτροπή για την ερμηνεία και την σκηνοθετική γραμμή και μάλιστα ο Γ. Παπαδόπουλος ήταν να πάρει και βραβείο σκηνοθεσίας, αλλά δεν του δόθηκε επειδή είναι επαγγελματίας ηθοποιός, και δεν επέτρεπε ο κανονισμός. Μεγάλη επιτυχία προκάλεσε και η αφίσσα που κυκλοφόρησε για το έργο, αλλά δεν είχε προκηρυχθεί ανάλογο βραβείο.

Συντελεστές της Α' Θεατρικής Παράστασης ήταν:

Σκηνοθεσία: Γιάννης Παπαδόπουλος. Σκηνικά - Κοστούμια - Επιμέλεια αφίσσας: Κώστας Τσίτσος. Μουσική επιμέλεια: Κ.Θ.Β.Ε.

Φωτογραφία 1.

Τα μέλη της Α' Θεατρικής Ομάδας εικονιζόμενα από αριστερά προς τα δεξιά: 1η σειρά: 1) Βασ. Ασλονίδου, 2) Ελ. Οικονομίδου, 3) Τ. Ταβουλάρη, 4) Έφη Πράπα, 5) Δ. Νικολαΐδου, 6) Βόνα Θεοδωρίδου, 7) Δώρα Ιωαννίδου. 2η σειρά: 1) Μ. Σώπη, 2) Ν.κ. Τσέλιου, 3) Π. Ζωγραφποπούλου, 4) Γ. Αθανασιάδου, 5) Ε. Μποδόλο, 6) Λία Αντωνιάδου.

και πο Β' Βραβείο κοινού Παράστασης Συνόλων, από την Μεγάλη Επιτροπή Κοινού, που απιπροσώπενε τον Κορινθιακό λαό. Έπαινος γυναικείου ρόλου δόθηκε στην Ελένη Πέκαλη και Έπαινος σκηνικών στον σκηνογράφο Κώστα Τσίτσο.

Το έργο άφησε άμυατες εντυπώσεις τόσο στο κοινό, όσο και στην

(Έπαιξαν ως εξής: δεσ φωτογραφία 1)

Υποδούλες: Βέτα Πράπα. Επιμέλεια σκηνικού: Αντώνης Τσιάνος.

Τα κοστούμια εράτηκαν από τα τμήματα Κοπτικής - Ραπτικής του ΚΕΚ.

Στο μαγνητόφωνο: Αδάμος Παπαχρονιστομύλης.

Φέτος για δεύτερη κατά σειρά χρονιά με την οικονομική συμπαράσταση της Εργατικής Εστίας, η Θεατρική Ομάδα του ΚΕΚ ανέθεσε το έργο του Ιακ. Καμπανέλη «Η Αυλή των Θαυμάτων».

Το έργο αυτό ξεκινάει από τον οικείο λαϊκό περίγυρο της Αυλής. Είναι η λαϊκή αυλή, ο χώρος στον οποίο γράφεται η απλή ιστορία των ανθρώπων που κατοικούν γιγίρω της, που έχουν καίμους και τα όσωνά τους, που αγωνίζονται να επιδιώσουν μέσα στις δύσκολες μεταπολεμικές συνθήκες, ανάμεσα στα πολιτικά πάθη και τη φτώχεια. Είναι η αυλή που δεν άπτεξε στον εκκαθαρέα που την μετέτρεψε σε πολυκατοικία και αλλοτρίωσε τους ανθρώπους της.

Την Κυριακή 27 Απριλίου 1986 δόθηκε στο Δημοτικό Θέατρο η πρώτη επίσημη παράσταση, που επαναλήφθηκε την Δευτέρα 28 Απριλίου. Οι παραστάσεις χειροκροτήθηκαν με ενθουσιασμό από τους θεατές. Προγραμματίζεται να ανεδασθεί το έργο και σε άλλες πόλεις όπως είναι η Βέροια, Φλώρινα, Έδεσσα κ.λπ.

Ο Γιάννης Παπαδήμιος σκηνοθέτησε το έργο με μέτρο και εναισθησία και του έδωσε ρυθμό και ύψος. Τα μέλη της Θεατρικής Ομάδας είχαν μια θαυμάσια σκηνηκή παρουσία, ωρισμένα μάλιστα διακρίθηκαν ιδιαίτερα.

Τα κοστούμια, το σκηνηκό και η αφήγηση του Κώστα Τσίτον, ήταν πολύ προσεγμένα.

(Έπαιξαν ως εξής: δεξ φωτογραφία 2).

Βοηθός σκηνοθέτης: Έφη Πράπια
Υποβολείο: Ελένη Κιαφούλη
Τεχνικός Έχον: Ολυμπία Γιάννου

Φωτογραφία 2.

Τα μέλη της Β' Θεατρικής Ομάδας εικονιζόμενα από αριστερά προς τα δεξιά:

- 1) Δ. Χασσιούρας 2) Α. Γαλανός 3) Α. Φετλής 4) Α. Παρασίδης 5) Σπύρος Κουρκούτα (καθιστή) 6) Α. Αντωνιάδου 7) Ε. Πράπια 8) Γ. Κύρπος (καθιστή) 9) Ε. Παναγιωτίδου (καθιστή) 10) Β. Μανόβης 11) Γ. Μπέκας 12) Μ. Π. Λκανίδου 13) Α. Θωμαΐδης 14) Ν. Τσέλιου 15) Μ. Βάντσης

Τεχνικός Φωτισμού: Θωμάς Φράγγης

Εκτέλεση Σκηνηκών: Αντώνης Τσιάνος

Φωτογραφίες: Άκης Θωμαΐδης

Έπαιξαν οι Μουσικοί:
Ακορντεόν: Παναγιώτης Παπαπουλός
Μπουζούκι: Αναστάσης Κιτώνης
Κιθάρα: Τάκης Ρίζος.

ΠΡΟΣΕΞΑΤΕ

Οι στήλες της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» είναι στη διάθεση όλων των Ναυσαίων και των φίλων του περιοδικού.

Οι αποστελλόμενες για δημοσίευση εργασίες και άρθρα είναι σύντομες και να μη έχουν δημοσιευθεί σε άλλο περιοδικό ή εφημερίδα.

Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» δεν φέρει καμία ευθύνη για τις εκφρασμένες γνώμες των συνεργατών της.

Εργασίες είτε δημοσιευθούν είτε όχι δεν επιστρέφονται

Δραστηριότητες του πολιτιστικού κέντρου Νάουσας για την χειμερινή περίοδο 1985 1986

1. ΤΜΗΜΑ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Το τμήμα κινηματογράφου επεργασματοποίησε 25 προβολές με ισότιμες κινηματογραφικές ταινίες υψηλής καλλιτεχνικής σιάνης από τον Ελληνικό και τον παγκόσμιο κινηματογράφο. Όλες τις προβολές παρακολούθησε με πολύ ενδιαφέρον μεγάλος αριθμός φίλων του κινηματογράφου. Έγιναν και τρεις προβολές για τα παιδιά με παιδικές καλλιτεχνικές ταινίες με σκοπό την μόρφωση και την ψυχαγωγία των παιδιών μέσω της τέχνης του κινηματογράφου.

2. ΤΜΗΜΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ. Το Πολιτιστικό Κέντρο Νάουσας έχει δημιουργήσει και άρχισε την λειτουργία Σχολής Ζωγραφικής, με τμήματα για παιδιά και για μεγάλους. Στην Σχολή η οποία στεγάζεται σε ειδική αίθουσα του Πολιτιστικού Κέντρου διδάσκει καθηγητής ζωγραφικής πιτυχιούχος της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών και η φοίτηση στην σχολή ίναι δωρεάν.

ΣΧΟΛΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ. Το τμήμα εικαστικών τεχνών επίσης έχει δημιουργήσει και λειτουργεί και σχολή φωτογραφίας, στην οποία όσοι νέοι ενδιαφέρονται μπορούν να σπουδάσουν δωρεάν την τέχνη της φωτογραφίας.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ. Οργάνωσε και παρουσίασε στην ειδική αίθουσα εκθέσεων που διαθέτει 8 εκθέσεις ζωγραφικής Ναουσίων ζωγράφων και καλλιτεχνών από άλλες πόλεις της Ελλάδος.

ΕΚΦΕΣΗ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ. Στην αί-

θουσα εκθέσεων έγινε μία έκθεση χειροτεχνίας και μία έκθεση φωτογραφίας.

3. ΤΜΗΜΑ ΘΕΑΤΡΟΥ

Το τμήμα θεάτρου του Πολιτιστικού Κέντρου Νάουσας, παρουσίασε με μεγάλη επιτυχία σε τρεις παραστάσεις στην Νάουσα και μία στην Αλεξάνδρεια, την κωμωδία του Αριστοφάνη «Ο ΠΛΟΥΤΟΣ».

Παρουσίασε επίσης σε τρεις παραστάσεις τα τέσσερα μονόπρακτα του Παύλου Μάτσι με το γενικό τίτλο «ΜΙΚΡΟΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ».

Στο Δημοτικό Θέατρο πραγματοποιήθηκαν 11 θεατρικές παραστά-

Επιμέλεια Θωμά Αλδάκου προϊσταμένου του Πολιτιστικού Κέντρου Νάουσας

σεις άλλων Ελληνικών πόλεων.

Στο Δημοτικό Θέατρο επίσης δόθηκαν 6 παιδικές θεατρικές παραστάσεις για τα παιδιά και για τους μαθητές των σχολείων της πόλης μας. Επίσης δόθηκαν και 11 συναντήσεις από χοροδραματικά συγκροτήματα της Νάουσας και άλλων πόλεων.

4. ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Η Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας ευπλοίαστηκε με πολλά νέα βιβλία. Από τον Δήμο Νάουσας αγοράστηκαν 4000 βιβλία και 100 βιβλία εδωρήθησαν από συμπατριώτες μας από την Νάουσα και από άλλες πόλεις της Ελλάδος.

Η Δημοτική βιβλιοθήκη διαθέτει τώρα πάνω από 10.000 τόμους βιβλίων όλων των κατηγοριών. (Φιλοσοφία, ιστορία, τέχνη, θρησκεία, λογοτεχνία, γεωγραφία, κω-

νανικές επιστήμες, παιδική βιβλιοθήκη και άλλα).

Η Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας, έχει δημιουργήσει μικρά τμήματα βιβλιοθηκών σε όλα τα συνοικιακά πολιτιστικά κέντρα που έχει δημιουργήσει ο Δήμος Νάουσας σε πολλές συνοικίες της πόλης μας, με σκοπό την αμετάωρη επαφή με το βιβλίο των κατοίκων σε κάθε γειτονιά και την πνευματική άνοδο των πολιτών μας.

5. ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΧΟΡΕΥΤΙΚΩΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΩΝ

Στο Δημοτικό Θέατρο πραγματοποιήθηκαν δυο παραστάσεις από χορευτικά συγκροτήματα από την Γερμανία και την Πολωνία.

Επίσης 4 χορευτικές παραστάσεις από τοπικά χορευτικά συγκροτήματα.

6. ΕΣΤΙΑ ΜΟΥΣΩΝ

Η Εστία Μουσών στα πλαίσια των δραστηριοτήτων της επεργασματοποίησε στο Δημοτικό Θέατρο συναντήσεις για τους μαθητές των σχολείων της πόλης μας με ελεύθερη είσοδο.

Οι συναντήσεις αυτές έγιναν στα πλαίσια των μουσικών εκπαιδευτικών εκδηλώσεων της Εστίας Μουσών για την μουσική παιδεία των νέων μας.

Στις μουσικές αυτές εκδηλώσεις έγινε πρώτα από τους μουσικούς η γνωριμία των μουσικών οργάνων και στην συνέχεια παρουσιάστηκαν ουνήδεσεις κλασικής μουσικής από τα όργανα που γνώρισαν οι μαθητές.

Στο Δημοτικό Θέατρο παρουσίασε με την συνεργασία του ΓΚΑΙ-ΤΕ Θεσσαλονίκης μεγάλη συνα-

λία με το ορατόριο του ΧΑΙΝΤΕΛ «Ο ΜΕΣΣΙΑΣ» από Γερμανική ορχήστρα και την χορωδία της Γερμανικής Σχολής Θεσσαλονίκης.

Στην αίθουσα κοιντοέσεων έγιναν δύο ρεσιτάλ, ένα με κιθάρα και το άλλο βιολί και πιάνο από Έλληνες και ξένους καλλιτέχνες.

ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΟΡΩΔΙΑ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ ΜΟΥΣΩΝ.

Η παιδική χορωδία της Εστίας Μουσών έδωσε συναντία στον Πολύγυρο της Χαλκιδικής.

Η εφηβική χορωδία και η παιδική χορωδία από κοινού έδωσαν στο Δημοτικό Θέατρο με μεγάλη επιτυχία δύο συναντήσεις με εκλεκτά τραγούδια από Έλληνες και ξέ-

νους συνθέτες.

7. ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ 1822

Για την επέτειο του ολοκαυτώματος της Νάουσας του 1822 στο Δημοτικό Θέατρο έδωσε παράσταση το Θεατρικό τμήμα του Πολιτιστικού Κέντρου Νάουσας με το έργο του Παύλου Μάτεσι «ΜΙΚΡΟ-ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ». Επίσης στο Θερινό Δημοτικό Θέατρο δόθηκε παράσταση των τοπικών χορευτικών συγκροτημάτων των συλλόγων ΜΠΟΥΛΕΣ ΓΕΝΙΤΣΑΡΟΙ, ΛΥΚΕΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ, ΠΥΡΣΟΣ και ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΔΕΣΣΗ.

8. ΔΙΑΦ. ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΙΘΟΥΣΕΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤ. ΚΕΝΤΡΟΥ ΝΑΟΥΣΑΣ

Το Πολιτιστικό Κέντρο Νάουσας παρεχώρησε την αίθουσα του Δημοτικού Θεάτρου και την επάνω μικρή αίθουσα του Πολιτιστικού Κέντρου σε συλλόγους και σωματεία της πόλης μας τα οποία πραγματοποίησαν 30 διάφορες εκδηλώσεις. Επίσης παρεχώρησε τις ίδιες αίθουσες σε όλα τα σχολεία της πόλης μας τα οποία πραγματοποίησαν 15 διάφορες εκδηλώσεις (γιορτές, θεατρικές παραστάσεις κ.λ.λ.).

Το νέο Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου αποφοίτων «Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος»

α) Για το Διοικητικό Συμβούλιο εκλέχθηκαν οι εξής:

1) Οδυσσέας Π. Ντινόπουλος πρόεδρος, 2) Λευκή Σαμαρά αντιπρόεδρος, 3) Ευθυμία Μώκιου γραμματέας, 4) Γιάννης Κοσμίδης ταμίας, 5) Χιονία Χαρούλη υπεύθυνη πολιτιστικών εκδηλώσεων, 6) Βασούλα Αγοραστού μέλος, 7) Τάσος Προβατένιος μέλος, 8) Τάκης Μπαίτης μέλος και 9) Βασούλα Αϊνατζή μέλος.

β) Για την Εξελεγκτική Επιτροπή εκλέχθηκαν οι εξής:

1) Νίκος Σαμαράς, 2) Γεώργιος Γκέσιος και 3) Δημήτρης Βάντης.

Φέτος συμπληρώνονται 34 χρόνια από την αναγνώρισή ως σωματείο του μοιχοκλού σιλλόγου με την επωνυμία «ΩΔΕΙΟ ΝΑΟΥΣΗΣ». Καλλιτεχνική παρουσία και προσφορά στον τόπο μας, μισό αιώνα, διότι μπορεί το ΩΔΕΙΟ μας το 1952 να επισημοποιήθηκε ως σωματείο, η δράση που όμως είχε αρχίσει προ πολλών ετών. Προ της κατοχής ακόμη και κατά την περίοδο αυτής, υπήρχε στην πόλη μας, (ιμαγιά), που μοσχοβολούσε γλυκερές μελωδίες.

Πρωτόμυστρος, στο ζύμαμα αυτής της «μάζας» ο Δημήτρης Βαρθόλης, δάσκαλος με πολύ μεράκι και κέφι στην δουλειά του. Από τον Δημήτρη προαισθητήθηκαν και προαισθητοίθηκαν οι χορωδιακές φωνές, τότε σε σχήμα ανδρικής χορωδίας, μικτής, ή χορωδίας μαντολινάτας, μέχρι την οντισιολογία του. Καταφύγιο και φωλιά των ανθρώπων που πλάθονται καλλιτεχνικά και ξεχύνονται με τις φωνές των και πέρα από τα όντορα της Νάουσας, μεταφέροντας μουσικά σάλπισματα (μέχρι προ ολέων ετών) ήταν το σπίτι του μεγάλου ενεργήτη του «ΩΔΕΙΟΥ» μας, κυρίου Γρηγόρη Λαυρά. Ο κ. Λαυράς η αγάπη του οποίου προς το σωματείο μας ήταν και είναι μεγάλη, ήταν από τους πρώτους, στα δύσκολα εκείνα χρόνια, που συνέλαβε το νόημα της χορωδιακής μουσικής, απόδειξις ότι δόρησε το σπίτι του για να γίνει φημέριο, ευγενών ιδεών. Πρόεδρος (και από τους ανθρώπους που έτρεξαν πολύ για να αναγνωρισθεί το ΩΔΕΙΟ ως σωματείο) στην πρώτη Διοίκηση, ήταν ο κ. Άγγελος Βαλταδάρος. Σήμερα το σωματείο μας σιεγάζετε στην Εορτή Μουσών, σιέγη που δωρεάν, μας προσφέρει, ο δήμος της πόλεώς μας.

Εκτός του κ. Βαρθόλη, εργάστηκαν στην χορωδία και μαντολινάτα μας, αρκετοί άλλοι μάστοροι, όπως

ΤΟ ΩΔΕΙΟ ΝΑΟΥΣΗΣ

Ένα μουσικό σωματείο με πλούσια προσφορά

οι κ.κ. Νικολάδης, Μόρος, Γεωργίου, Ιωαννίδης και ο αειμνηστός Παπαδημητρίου Μήνης. Πάνω από μία χιλιόδα ανθρώπων, θα πρέπει να έχει περάσει από το μουσικό σχολείο, που λέγεται «ΩΔΕΙΟ ΝΑΟΥΣΗΣ». Από το 1975 και μέχρι σήμερα, καλλιτεχνικό διευθυντή του ΩΔΕΙΟΥ μας, είναι ο κ. Ηλίας Μόρος. Γέννημα και θρόνος της Ναούσης. Στα χρόνια του εμπνύει τον θρόνο στην Σοβιετική Ένωση, όπου σπούδασε μουσική.

Άνθρωπος προικισμένος από την μουσική για την μουσική, τέλειος γνώστης του διδάσκειν και διευθύνειν, κατόρθωσε με την με-

νες, που χαρίζουν τις ελεύθερες ώρες των στην μουσική, αλλά το κυριώτερο αφήνουν τα σπύτια τους τις δουλειές τους και συγχρόνως δάζουν το χέρι στην ισοπέδη τους, για να πραγματοποιηθεί μία έξοδος της χορωδίας. Νομίζουμε ότι τα σχόλια περιτεύουν.

Αναμφίβολα αδικείται η χορωδία μας. Προσκλησεις δια σιμμετοχές, στο εξωτερικό και στα διάφορα φεστιβάλ και χορωδιακές οντισιολογίες στην χώρα μας δεν πραγματοποιούνται, λόγω χρηματικού προβλήματος.

Οικονομικό πρόβλημα, που είναι ο κύριος ανασταλτικός των μη πολών μας χορωδιακών εκδηλώσεων.

Του
Θωμά Ρούσου

γνή καλλιτεχνική ισοσυγκρασία του, να μεταμορφώσει και να κάνει την δδμελή μικτή χορωδία και Ιδμελή μαντολινάτα, ογκρότητα καταξιωμένο, με δραβελα και διακρίσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Μία μικτή χορωδία και μαντολινάτα που στα δυο και μοναδικά, φεστιβάλ Βορείου Ελλάδος πήρε το δεύτερο και πρώτο δραβελο.

Ένα ογδοηκονταμελές μουσικό ογκρότητα, που κάθε εμφάνισή του, είναι μουσικοκαλλιτεχνικό ξέπιασμα (είτε φέρει αποδίει, είτε πιανίσμα) ακόμη και με την παληπλή παρουσία του σκλαβώνει το ακροατήριο.

Οι μετοχές του, απεθαίνουν ακήμη περισσότερο, αρκεί να σκεφθεί κανείς ότι τα μέλη που το απαρίθουν, είναι τοκοσκούρες, εργάτες, αγρότες επαγγελματίες, επιστήμο-

Η ευγενής επαίτια μας οντισιολογεί και αυτή από ιδιότητας φίλους του σωματείου μας. Από την πολιτεία δεν έχουμε επεχορηγήσεις, εντυχώς όπως προαναφέραμε, ο δήμος μας, μας παρέχει δωρεάν σιέγη. Θέλουμε αλλά δεν μπορούμε, δεν φτάνει μόνο το φιλότιμο και ο ζήλος. Οι εκάστοτε διοικήσεις μάταια αγωνίζονται, ακόμη και εσοτετικό δάνειο πραγματοποιούν για να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις των. Ο πρόεδρος κ. Νικόλαος Καλλιδάκης με τους συνεργάτες του Σταύρο Παρόλα, Κώστα Βαρθόλη, Αντώνη Καρυφούσια, Θωμά Ρούσο, Γρηγόρη Καμινικά, και Μαρίνα Τούρα που αποτελούν την σημερινή διοίκηση του ΩΔΕΙΟΥ μας αντεχιστές των αξιών προηγούμενων διοικήσεων, καταβάλουν υπεράνθρωπες προσπάθειες. Πραγματικό ζωντανό φημέριο η σιέγη μας, ανήλεη αντιστων καλλιτεχνών, ζιμωμένου με την μουσική.

Το τμήμα της μικτής χορωδίας, μαντολινάτας, αριθμοί 80 άτομα με διευθυντή τον κύριο Μόρα, ο οποίος διδάσκει και το τμήμα πιάνου που αριθμοί 35 μαθητές. Τα τμήματα κιθάρας με δασκάλους τον κ. Νικολαΐδη Νίκο και δίδα Δεινοπούλου Ευθυμία, έχουν σήμερα 57 μαθητές, που ασχολούνται με την εκμάθηση κιθάρας.

Τέλος δάσκαλος στο τμήμα μαντολίνου είναι ο κ. Γιάννης Μακρογιώργος με 20 μαθητές, κύριος τροφοδότης της μαντολινάτας μας, (καθώς, θέβαια και με τους κιθαρίστας που έχει η μαντολινάτα) από τα τμήματα των κ. Νικολαΐδη και δίδα Δεινοπούλου.

Αποτέλεσμα της σωστής λειτουργίας των τμημάτων Σωματείου, είναι η σωρεία των αιτήσεων εγγραφής μαθητών.

Ένα μεγάλο «ΕΥΓΕ» αξίζει στην δραστήρια διοίκηση που αψιλοκερδώς προσφέρει την πείρα και αγάπη στο «ΩΔΕΙΟ» μας με μόνο αντίλλαγμα το χόμπι πους στην μουσική.

Μπαόδο σ' όλους, μαθητές και δασκάλους που προσφέρουν ο καθένας από την σκοπιύ του, όσο μπορούν. Με τα μπαόδο όμως δεν λύνονται τα προβλήματα, χρειάζεται αγκάλιασμα και κατανόηση κάθε υπευθύνου, σ' όλους αυτούς που ακολουθούν με την ευγνώστερη τέχνη, την μουσική.

Δια το Διοικητικό Συμβούλιο
(ΘΩΜΑΣ ΡΟΥΣΟΣ)

Εικονιζόμενοι από αριστερά προς το δεξιό:

1η σειρά: 1) Ελένη Καμπάκη, 2) Φωτεινή Χαρούλη, 3) Κούλα Παπαπαναγιώτου, 4) Μαρία Μάμολη 6) Ασημούλα Νάλκα, 6) Ελένη Αποστόλου, 7) Ηλίας Μόρας (μαέστρος), 8) Μαρία Δάδη, 9) Μιχαλίτσα Χ'ΐωάννου, 10) Ζωή Μαλάκη, 11) Μαίρη Βουτσά, 12) Ελένη Δήμητρα, 13) Νίκη Μακρίδου.

2η σειρά: 1) Ευθυμία Βελίκου, 2) Ελένη Μαυροπούλου 3) Ιερουσαλήμ Λυμπεριάδου, 4) Κατίνα Μπαλιούρη, 5) Δωροθέα Δημητριάδου, 6) Αφροδίτη Χρήστου, 7) Ευθυμία Γιαννούλη, 8) Μαλβίνα Τούρα, 9) Μαρία Παρίση, 10) Μπέμπα Κοτσάνου, 11) Ζωή Νίκου, 12) Κατίνα Χλωρού, 13) Φανή Χαρούλη, 14) Ευαγγελία Σαρίκου, 15) Ηρώ Δάδη.

3η σειρά: 1) Γιάννης Μπαλιούρης, 2) Βαγγέλης Τενεδιός, 3) Πέτρος Κάλλης, 4) Τάκης Κοτσάνος, 5) Νίκος Μπατέρνας, 6) Σταύρος Σαρίκας, 7) Μπούλης Καμτσάκας, 8) Πέτρος Παπανδρέου, 9) Βαγγέλης Ζιαμπάκας, 10) Σταύρος Παρόλας, 11) Κώστας Βαρβέρης, 12) Κώστας Μητοάνης, 13) Παντούλης Εμβαλομαστής, 14) Αντώνης Λιόλιος, 15) Κώστας Κουίμτσής, 16) Γιώργος Ζέμος, 17) Κώστας Κυριακίδης.

4η σειρά: 1) Αντώνης Δούμος, 2) Γιώργος Παπαπαναγιώτου, 3) Κώστας Μόρφης, 4) Τάκης Μπατέρνας, 5) Αντώνης Καραφούσις, 6) Κώστας Νίκου, 7) Κώστας Χ'ΐωάννου, 8) Τάκης Μαλάκης, 9) Μανώλης Δούτσας, 10) Θωμάς Ρούσσος, 11) Θεόφιλος Ρούσσος, 12) Γιώργος Σαμαράς, 13) Βαγγέλης Μπαλιούρης, 14) Νίκος Λαζάρου, 15) Γιάννης Μαλούνας, 16) Νίκος Καλλιδόκης, 17) Λεωνίδας Καραμπήκος
Μαέστρος: Ηλίας Μόρας

Κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο
"Ένα βιβλίο κατατοπιστικό έπιστημονικό με χρωματιστές εικόνες
Τι είναι τα κοκκοειδή (ψώρες) και πώς καταπολεμούνται
Δέν πρέπει να λείπει από κανένα αγροτικό σπίτι

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ

Μπορείτε να το προμηθευθείτε από τα γραφεία
του Άνδροτικού Συλλόγου Ναύσης
ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΕΩΣ 1000 ΔΡΑΧΜΕΣ

Μόλις κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο μοναδικό στο είδος του
«ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΦΑΡΜΑΚΑ ΠΟΥ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ»

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ ΧΡΗΣΤΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

- Τι περιέχει κάθε «φάρμακο» και πως ταξινομούνται
- Πίνακες κατατοπιστικοί χρήσιμοι και διαφωτιστικοί
- Ένα βιβλίο απαραίτητο για κάθε αγροτική βιβλιοθήκη

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ 600 Δραχμές

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΓΙΑΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ»

1. ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ
2. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΗΣ - Ο ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ
ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ

3. ΓΙΑΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ

Του Τάκη Μπάϊτον

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΚΑΙ
ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΟΙ ΑΥΤΟΙΣ ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΑΛΛΟΙΣ